

De Rekbaarheid van de Leeslijst

*Een onderzoek naar docentvisies op de inzet van films, theater, muziek en games op
leeslijsten in de bovenbouw havo/vwo*

Laurens van Reem – S1043492

Scriptiebegeleider: Jeroen Dera

17-09-2022

Voorwoord

Dit onderzoek gaat over het thema 'verschillende media op de leeslijst'. Ik ben geïnspireerd om dit onderwerp te kiezen na het lezen van een onderzoek van mijn begeleider, waarin een tabel stond die aangaf dat relatief veel docenten films tot literatuur rekenen. Dit in combinatie met mijn natuurlijke interesse voor de rekbaarheid van de term literatuur heeft mij ertoe aangespoord om mijn bachelorwerkstuk over dit onderwerp te schrijven. In dit werkstuk ga ik kwantitatief en kwalitatief te werk om te de discussie omtrent dit onderwerp te peilen.

Inhoud

Voorwoord	2
1. Inleiding	5
1.1 Status Questionis.....	5
1.2 Onderzoeksvraag.....	7
2. Theoretisch kader	9
2.1 Literatuur, volgens literatuur?	9
2.2 Docenttypen	10
3. Methodologisch Kader – Kwantitatief.....	11
3.1 Afbakening.....	11
3.2 Dataverzameling.....	11
3.2.1 Respondenten	11
3.2.2 Materiaal	11
3.3 Verwerking	11
4. Methodologisch kader - Kwalitatief	12
4.1 Afbakening.....	12
4.2 Dataverzameling.....	13
4.2.1 Respondenten	13
4.2.2 Materiaal	13
4.3 Verwerking	14
5. Resultaten – Kwantitatief deel	16
6. Resultaten - Kwalitatief deel	19
6.1 Standpunten.....	19
6.2 Argumenten.....	20
6.3 Koppeling Kwantitatief en Kwalitatief deel	24
6.4 Koppeling theorie	24
7. Conclusie	26
7.1 Deelvraag 1.....	26
7.2 Deelvraag 2.....	26
7.3 Deelvraag 3.....	26
7.4 Onderzoeksvraag.....	26
8. Discussie	28
9. Referenties	29
10. Bijlagen	31

10.1 Bijlage 1 the interview protocol	31
10.2 Bijlage 2 transcripties samenvattingen	34
10.3 Bijlage 3 interview transcripties	40

1. Inleiding

1.1 Status Questionis

Het literatuuronderwijs is een interessant onderwerp voor Neerlandici. Misschien zijn de meesten immers zelfs geïnspireerd door literatuurlessen om zelf Nederlands te studeren. Helaas kiezen daar steeds minder leerlingen voor (Khaddari, 2018). Dit onderzoek verdiept daarom zich in dat literatuuronderwijs, nauwlettend op wat er misgaat en wat beter kan. Dit hoofdstuk zal beschrijven wat de huidige staat is van het literatuuronderwijs en wat voorgaande onderzoeken over het onderwerp hebben aangetoond.

Witte, Mantingh & Van Herten (2017) brengen in kaart voor welke uitdagingen het literatuuronderwijs bij het schoolvak Nederlands momenteel staat. Zij geven aan hoe de huidige eindtermen gevormd zijn in de jaren negentig en tegenwoordig niet langer geschikt zijn. De maatschappij is immers multimediaal en multicultureel geworden, aldus Witte, Mantingh & Van Herten. Dit heeft als gevolg dat het schoolvak op zoek moet naar legitimatie; wat is nu het doel van de les Nederlands? Uiteindelijk wordt er een oplossing voorgesteld; deze houdt in dat de wettelijke afbakening geen strenge grens moet trekken tussen Nederlandse literaire teksten, en beeldcultuur, vertaalde literatuur en populaire cultuur. (Witte, Mantingh & Van Herten, 2010, p. 134) Het artikel gaat niet dieper in op hoe het schoolvak deze verschillende kunstuitingen zou verwerken, maar geeft wel aan dat de leerling centraal staat. Dit betekent dat de behandeling van de leerling belangrijker is dan wat de leerling wordt voorgeschreven. Op deze manier kan de waardering van leerlingen voor het vak toenemen.

Grubben en Dera (2021) gaan verder in op het verwerken van beeldcultuur in de literatuurles. In hun artikel doen zij verslag van het gebruik van films bij het vak Nederlands. Zij concluderen meerwaarde te zien in de behandeling van films, met name op het gebied van adaptatie van boeken. Dit houdt praktisch in dat leerlingen niet alleen dienen stil te staan bij wat er uit een boek gebruikt is voor de verfilming, maar ook hoe elementen uit een boek verfilmd zijn. Dit concluderen ze aan de hand van een enquête, waarin docenten Nederlands vragen werden gesteld over hun behandeling van films tijdens de les. Hieruit bleek dat driekwart van de docenten filmfragmenten inzette tijdens de les. Zij noemen drie redenen om films te gebruiken: het zou de motivatie van leerlingen verhogen, het zou bij verhaalanalyse gebruikt kunnen worden en de film zou met het boek vergeleken kunnen worden. De vraag is of dit vooral geldt voor boekverfilmingen of films in het algemeen. De vraag voor verder onderzoek is dan ook of dezelfde voordelen gelden voor niet-boekverfilmingen. Ten slotte vermelden Grubben en Dera dat 35% van de docenten bepaalde films tot het domein van de literatuur rekent. Maar zoals Grubben en Dera ook stellen, is er nog te

weinig onderzoek gedaan naar filmdidactiek en moet verder onderzoek aanwijzen hoe beeldmateriaal in het vak te operationaliseren is.

In zijn boek *Bring on the books for everybody* zet Jim Collins (2010) uiteen hoe de literaire cultuur in de Verenigde Staten ontwikkeld is. Volgens zijn perspectief is het niet zo dat de opkomst van nieuwe, toegankelijker media de literaire cultuur heeft ingeperkt, maar dat de literaire cultuur is overgegaan in de populaire cultuur. Dankzij de digitalisering van boeken, digitale bibliotheken, boekfora op het internet, enzovoort zijn de grenzen van het boek als exclusief papieren medium vervaagd. Dus of men nou een poëziebundel van Jane Austen leest, een op haar werk geïnspireerde film kijkt of haar werk op een social media-platform leest, Jim Collins is van mening dat dat allemaal binnen het domein van de literatuur valt; het 'lezen' (ervaren) van literatuur is niet langer een ervaring die beperkt is tot het boek, aangezien het ook via een film kan. Dit betekent dat een film ook als literair gezien kan worden (Collins, 2010, p. 17-18).

Hiertegenover staan een aantal redenen om films niet bij het domein van literatuur te betrekken. Een belangrijk element van boeken is de mogelijkheid om in het hoofd van een personage te kruipen en je op die manier in een ander in te leven: dit element gaat in films verloren. Bovendien staat bij een boek de tekst altijd centraal, maar bij films kan de aandacht verdeeld raken tussen de sets, de muziek, de acteurs en verscheidene andere elementen. Dit kan een toevoeging zijn, maar het kan ook afleiden van de kernboodschap.

Films zijn niet het enige visuele medium dat vaker tot het literaire domein gerekend wordt; volgens Groenendijk (2018) kan literatuur zich ook afspelen op het niveau van games: "Wat het narratieve aspect betreft, kunnen games zich zeker meten aan andere vormen van literatuur. Er zijn hoofdplots, subplots en dwaalsporen" (Groenendijk, 2018, p. 15). Games zijn net zo in staat verhalen te vertellen als boeken en films. Dit geldt ook op thematisch vlak: "Ze richten zich op broederschap (bijvoorbeeld GTA), overleven (Far Cry), discriminatie (Mafia 3), isolatie en vooroordelen (The Witcher 3) – thema's die ook in schriftelijke literaire werken centraal worden gesteld." (Groenendijk, 2018) Het probleem met dit artikel is dat de genoemde argumenten vóór games niet sterk genoeg zijn onderbouwd. Er worden daarnaast weinig voordelen besproken van het tot literatuur rekenen van games. De term 'interactief' wordt bijvoorbeeld aangehaald om meerwaarde van videospellen uit te drukken, zonder dat er uitgewerkt wordt welk effect interactiviteit op de tekst kan hebben. Daarnaast zijn er redenen om games niet tot literatuur te rekenen: ze zijn niet schriftelijk, het verloop van het spel verschilt van persoon tot persoon en ze zijn niet even toegankelijk voor bepaalde docenten en studenten. De vraag of games tot literatuur behoren moet nog scherper onderzocht worden.

Eerder is gesproken over de eindtermen van het schoolvak Nederlands, maar wat zeggen de eindtermen concreet? Het examenprogramma Nederlands taal havo/vwo pagina 4 (Examenblad.nl, 2014, p. 2) zegt het volgende over het mondeling: ‘De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met een aantal door hem geselecteerde literaire werken.’ Een literair werk verwijst niet expliciet naar een boek. Omdat er in het examenprogramma niet wordt gedefinieerd wat de term ‘literaire werken’ precies betekent, is het de vraag of daar in de praktijk alleen boeken onder worden geschaard. We hebben hiervoor immers gezien dat er docenten zijn die ook films en games tot het domein van de literaire werken rekenen.

Hieruit blijkt dat de eindtermen het begrip ‘Literatuur’ niet sluitend definiëren. Daarnaast blijkt ook dat er potentie zit in het betrekken van beeldcultuur bij het schoolvak Nederlands. Jim Collins (2010) laat bovendien zien hoe het begrip ‘Literatuur’ het boek inmiddels overstijgt. Helaas blijkt uit de voorgaande onderzoeken over dit onderwerp dat de film- (of game, populaire cultuur, et cetera) didactiek in academisch opzicht meer aandacht nodig heeft. Dit beslaat het behandelen van beeldcultuur in de les, maar ook is er geen bewijs dat het verwerken van films en dergelijke een positief effect op leerlingen kan hebben.

1.2 Onderzoeksvraag

Het doel van dit onderzoek ligt in het verlengde van Grubben & Dera (2021). Het richt zich op de inzichten van docenten Nederlands. Deze docenten kunnen beïnvloeden welke vorm de beeldcultuur kan aannemen binnen het curriculum. In tegenstelling tot Grubben & Dera (2021) stelt dit onderzoek daarbij de leeslijst centraal. Daarmee gaat dit onderzoek verder in op de oplossing van Witte et al. (2017), namelijk dat de wettelijke onderscheiding tussen Nederlandse literaire teksten en beeldcultuur moet worden opgeheven. Dit doet dit onderzoek door docenten de vraag te stellen in hoeverre films, games en meer de leeslijst zouden kunnen beïnvloeden. Hieruit volgt de volgende onderzoeksvraag:

Hoe breed vinden docenten Nederlands het begrip ‘Literatuur’ wat betreft de samenstelling van de leeslijst voor het schoolvak Nederlands in de bovenbouw van het vwo en havo en in hoeverre staan ze werken uit andere media toe?

Deze vraag valt op te splitsen in drie deelvragen. De eerste vraag is: Wat is de functie van de leeslijst volgens de docenten? Iedereen die Nederlands geeft in de bovenbouw is verplicht om zijn of haar leerlingen een aantal werken te laten lezen, maar hoe geven docenten daar zelf invulling aan, juist wanneer de eindtermen ambigu zijn?

De tweede vraag is: welke rol spelen andere media tijdens de les Nederlands? Wanneer de leefwereld van de leerlingen steeds meer bepaald wordt door andere media, hoe reageren docenten hier dan op in de keuzes die zij maken in het literatuuronderwijs? Worden verschillende media ingezet voor een meer gevarieerde literatuurles of moet het vak zich beperken tot boeken? Zijn bepaalde media voordeliger voor leerlingen dan andere? Deze deelvraag sluit aan op artikelen zoals Grubben & Dera (2021) en Groenendijk (2018).

De derde vraag is: wat vinden docenten literatuur? Binnen het schoolvak wordt er verondersteld dat leerlingen lessen in literatuur krijgen, maar hoe geven docenten in de praktijk invulling aan dat begrip?

2. Theoretisch kader

2.1 Literatuur, volgens literatuur?

Voordat er gekeken wordt naar de docenten en hun meningen moet de vraag gesteld worden: wat is literatuur, volgens de literatuur?

Dera (2020) zet een tweedeling uiteen. Dit is het verschil tussen functionalistische literatuuropvattingen en essentialistische literatuuropvattingen. Bij functionalistische literatuurvisies wordt ervan uitgegaan dat personen of instituties bepalen of een werk literatuur is. Volgens deze 'stroming' is het onmogelijk om het concept van literatuur te definiëren en moet het aangeduid worden door instanties betrokken met literatuur, zoals onder andere uitgeverijen, boekhandels, bibliotheken en didactici. Die instanties kunnen zich op veel factoren baseren, maar zij zullen subjectief zijn in hun keuzes. Essentialistische literatuuropvattingen staan hier tegenover: deze redenering gaat ervan uit dat literatuur wel gedefinieerd kan worden op basis van bepaalde kenmerken. Eén van deze kenmerken is bijvoorbeeld 'meerduidigheid', dat een werk bijvoorbeeld meer dan één interpretaties kan hebben. Een ander kenmerk is bijvoorbeeld 'diepgang', waarbij de essentie van het boek niet op het eerste oog te zien is maar verhuld zit onder diepere lagen. Volgens deze denkwijze is een objectieve scheiding tussen wat literatuur is en wat niet mogelijk.

Dorleijn, De Geest en Verstraeten (2017) is een naslagwerk over literaire praktijken door de jaren heen. geschreven vanuit functionalistisch perspectief. Aan de hand van de vraag "hoe werkt literatuur?" lichten zij toe wat volgens hen literatuur inhoudt. Bovendien hanteren zij een erg inclusief perspectief. Dit betekent dat zij literatuur relatief ruim opvatten. Zij beschouwen naast boeken ook films, games, videopoëzie en fanfictie als 'literaire praktijk', om maar een aantal voorbeelden te noemen. Zo herhalen ze het geluid van Collins: dat het tegenwoordig niet meer ondenkbaar is om verschillende media tot literatuur te rekenen.

Dorleijn et al. (2017) onderscheiden acht functies van literatuur (p. 124). Deze zijn: de didactische functie, de kennisfunctie, de sociale functie, de politieke functie, de collectieve functie, de individuele functie, de ontspanningsfunctie en de esthetische functie. Een korte beschrijving van deze functies is als volgt: de didactische functie houdt in dat de lezer iets wordt aangeleerd, met name in schoolcontexten. Daartegenover houdt de kennisfunctie in dat de lezer zichzelf iets leert door middel van lezen. De sociale functie betekent dat het lezen als sociale daad wordt gezien: als voorbeeld hiervan moet men kijken naar leesclubs en dergelijke. Bij de politieke functie van literatuur wordt het werk als propaganda gebruikt. Bij de collectieve functie wordt het werk gebruikt

om een collectieve identiteit te vormen, neem boeken met grote culturele significantie zoals *Max Havelaar*. In het geval van de individuele functie leest de lezer om zichzelf te ontplooien. De ontspanningsfunctie beslaat de gevallen wanneer het werk gelezen wordt ter ontspanning. Ten slotte de esthetische functie: de literatuur heeft geen functie, behalve de taal op een voetstuk te zetten.

2.2 Docenttypen

Janssen (1998) presenteert vier verschillende docenttypen. Ten eerste de culturele vormer. Dit type besteedt vooral aandacht aan de literatuurgeschiedenis en de canon en staat in de context van dit onderzoek het verst af van het betrekken van andere media tot de leeslijst. Daarop volgt de literair-esthetische vormer: dit type richt zich op de theorie achter literatuur en de analyse van de tekst. Dit type beweegt zich dus verder van de culturele vormer, omdat de praktijk van structuuranalyse al minder objectief is dan het leren van de canon. Daarnaast ligt het type van de maatschappelijke vormer. Dit type focust op de maatschappelijke context van een tekst meer dan de tekst zelf. Hierbij staat de vraag centraal: 'Hoe verhoudt dit werk zich tot de wereld?', wat een meer ambigu antwoord oplevert dan vragen omtrent literatuurgeschiedenis. Ten slotte: de individuele ontplooier. Dit type docent vindt de beleving van leerlingen in het lezen het belangrijkste. Van de bovengenoemde typen is de individuele ontplooier het meest subjectief ten opzichte van literatuur, aangezien de persoonlijke beleving van leerlingen voorop wordt gesteld.

3. Methodologisch Kader – Kwantitatief

Het onderzoek bestaat uit twee delen, een kwantitatief en een kwalitatief deel. Het kwantitatieve onderzoek geeft globaal de meningen van de docenten Nederlands aan, terwijl het kwalitatieve deel met behulp van interviews dieper ingaat op de argumenten die docenten gebruiken.

Deze paragraaf bespreekt de gebruikte onderzoeksmethodologie voor het kwantitatieve onderzoek. Hierbij zal eerst worden ingegaan op de afbakening, dan op het verzamelen van de data en de verwerking van de resultaten.

3.1 Afbakening

In het kwantitatieve onderzoek via enquête wordt gekeken naar de doelgroep, docenten Nederlands van het middelbaar onderwijs. Deze docenten zijn van het havo/vwo, aangezien er op die niveaus sprake is van een leeslijst. Vanwege de grotere schaal van dit onderzoek wordt er alleen gekeken naar films, aangezien dit medium het meest vertegenwoordigd is in bestaand onderzoek.

3.2 Dataverzameling

3.2.1 Respondenten

Op de online enquête hebben 60 personen geantwoord. 44 van hen zijn vrouw, 9 zijn man en 1 is non-binair. 78% van hen doceert op havo-niveau, 95% op vwo-niveau. 5% is 25 jaar of jonger, 37% is tussen de 25 en 35 jaar, 27% is tussen de 35 en 45 jaar, 18% is tussen de 45 en de 55 jaar, 10% is tussen de 55 en de 65 jaar en 3% is ouder.

3.2.2 Materiaal

Met behulp van *google forms* is aan de hand van drie vragen gepeild wat de meeste docenten Nederlands vinden van films tijdens de les. Deze vragen zullen worden gesteld op een 1-7 likert schaal. De gestelde vragen zijn als volgt; Vraag 1: hoe vaak bekijkt u een film(fragment) tijdens uw lessen? Vraag 2: in hoeverre vindt u dat films literatuur kunnen zijn? Vraag 3: in hoeverre kunt u zich een film op de leeslijst voorstellen?

3.3 Verwerking

De data uit deze enquête is verwerkt met IBM SPSS. De gegevens van de respondenten zijn in tabellen geplaatst. Hierdoor is het mogelijk om een overzicht van de gegevens te tonen en verbanden te leggen in de data.

4. Methodologisch kader - Kwalitatief

Deze paragraaf bespreekt de gebruikte onderzoeksmethodologie voor het kwalitatieve onderzoek. Hierbij zal eerst worden ingegaan op de afbakening, dan op het verzamelen van de data en de verwerking van de resultaten.

4.1 Afbakening

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, zijn zowel de meningen van docenten Nederlands nodig als de juiste wetenschappelijke achtergrondkennis. De data die van de docenten verwacht wordt is als volgt beperkt: Dit onderzoek richt zich alleen op docenten van het vak Nederlands in de bovenbouw van het vwo en havo. De bovenbouw wordt geselecteerd omdat leerlingen in die periode geacht worden om 'literatuur' te lezen, wat specifiek is dan de boeken die ze in de onderbouw moeten lezen. Dit onderzoek baseert zich op interviews met tien docenten om een gedetailleerder beeld te krijgen van de meningen over 'literatuur'. In de interviews zal worden gevraagd naar het onderscheid tussen literaire en niet-literaire boeken, om docenten een literatuurdefinitie te laten benaderen. (Zie paragraaf 10.2 voor de samenvattingen van de interviews, zie paragraaf 10.3 voor de volledige transcripties)

In dit onderzoek wordt het begrip 'andere media' beperkt tot een viertal genres: film, theater, muziek en games. Film is gekozen vanwege de aantallen boekverfilmingen die in Nederland worden geproduceerd. Als een boek verfilmd is, roept dat de vraag op wat de verschillen zijn tussen het boek en de film, iets wat Grubben en Dera (2021) verder illustreren. Theater is gekozen vanwege de gedeelde geschiedenis met het geschreven werk. Oude toneelstukken staan immers nog steeds in de canon. Wat vinden docenten hiervan? Zouden zij tegenwoordig theater verwerken in de les? Muziek is gekozen vanwege de aangenomen populariteit bij leerlingen en de raakvlakken met poëzie. Daarnaast speelt ook mee dat er relatief veel Nederlandstalig werk binnen de muziek is gemaakt, wat de kans vergroot dat muziek een invloed zou kunnen hebben op de les. Ten slotte is voor games gekozen aangezien het als kunstvorm nog niet uitgebreid overwogen is. In de status quaestionis is vastgesteld hoe videospellen in het onderwijs verder onderzoek vergen.

Dit betekent ook dat andere genres worden uitgesloten. Schilderijen en andere visuele, niet-talige kunstuitingen sluit dit onderzoek uit, aangezien zij de relatie met taal missen die relevant is voor het schoolvak Nederlands. Luisterboeken worden niet betrokken aangezien hun taal identiek is aan de boeken waar ze op gebaseerd zijn. Podcasts worden niet betrokken in dit onderzoek vanwege

de keuze om het tot vier mediavormen te beperken, maar voor toekomstig onderzoek kan het waardevol zijn.

4.2 Dataverzameling

4.2.1 Respondenten

Voor dit onderzoek zijn tien participanten geselecteerd. Dit is gebeurd via persoonlijke connecties met docenten en gebruik van het platform LinkedIn. Drie van hen onderwijzen uitsluitend op havo-niveau en zeven van hen op vwo-niveau, waarvan sommigen ook op de havo lesgeven. Drie van de geïnterviewde participanten zijn man, zeven zijn vrouw. Omwille van privacy worden andere personalia niet vermeld.

4.2.2 Materiaal

Voor het interview wordt gebruik gemaakt van The Interview Protocol Refinement Framework (Castillo-Montoya, 2016). Dit artikel presenteert een stappenplan om een duidelijk en effectief plan voor interviews op te zetten. Dit stappenplan bestaat uit 4 fases. Het volledige stappenplan toegepast op dit onderzoek is te vinden in bijlage 1 van dit werkstuk. In de eerste fase worden de vragen voor het interview naast de onderzoeksvraag en deelvragen geplaatst, om te controleren dat de vragen aansluiten op het onderzoek. De tweede fase houdt in dat alle vragen op een vloeiende manier gesteld worden.

Nu volgt de motivatie achter die 24 vragen, de reden waarom ze daar geplaatst zijn en de deelvraag waar ze op aansluiten. Vraag 1 'Van welke boeken wordt u blij om ze op de leeslijst te zien?' is bedoeld als een inleidende vraag. Met behulp van deze vraag worden docenten gestimuleerd om het te hebben over een onderwerp wat zij leuk vinden, waardoor ze makkelijker het gesprek in komen. Dit is tegelijkertijd een vraag over deelvraag 1. Vraag 2 'wat hoopt u dat leerlingen bereiken aan de hand van de leeslijst?' gaat door op het antwoord dat zojuist gegeven is en op wat de docent de functie van de leeslijst vindt. In vraag 3 'Hoe beoordeelt u wat op de leeslijst mag of niet?' komt het beoordelingsproces van de docent aan bod, ter voorbereiding op de vragen over andere media. Dit hangt samen met de antwoorden en criteria die ze op vraag 1 hebben beantwoord. In vraag 4 'Hoe hangt de leeslijst in uw mening samen met het begrip literatuur?' wordt er een brug tussen de leeslijst en literatuur geslagen, om vast te stellen of de docent de twee termen aan elkaar gelijkstelt. Vraag 5 'Is literatuur belangrijk voor leerlingen?' gaat door op deelvraag 3. Het is moeilijk direct naar een definitie van literatuur te vragen, aangezien dat een erg alomvattende vraag is, wat tot onduidelijke antwoorden kan leiden. Daarom moet er via een aantal reactieve vragen op dit punt in het gesprek zo'n definitie benaderd worden. Vraag 6 'heeft uw sectie de laatste jaren aanpassingen gedaan aan de leeslijst?' en 7 'Zijn er aanpassingen die u zou willen doorbrengen

aan de leeslijst?’ gaan over het beleid van de school van de docent en hun mening daarover. Dit is een erg praktische vraag, die docent de kans geeft zaken te noemen over de leeslijst die van belang zijn maar nog niet aan bod zijn gekomen. Het helpt ook om de mening over de leeslijst en literatuur in de context te plaatsen.

Vervolgens wordt de overstap gemaakt naar vraag 8, ‘Laat u films of filmfragmenten zien tijdens de les?’. Hier beginnen de vragen over verschillende media, die in relatie staan tot deelvraag 2. Er is een formule van 4 vragen opgesteld die bij elk van de 4 media gesteld worden, in de volgorde: films, theater, muziek, games. Daarnaast is ook besloten om alle vragen per medium apart te stellen: eerst 4 vragen over films, dan 4 over theater, et cetera om verwarring over het genre te verminderen. Per blok wordt ten eerste de vraag gesteld of de docent het medium behandelt in de les, als introducerende vraag. In het geval dat ze ja antwoorden wordt gevraagd op welke manier ze dat doen. Deze vraag is ervoor bedoeld om af te leiden welke functie het medium in de les heeft. Het kan behandeld worden als autonoom werk of als ondersteunend werk, wat belangrijk is om te weten voor deelvraag 2. Vervolgens wordt gevraagd of docenten het medium tot literatuur kunnen rekenen. Daarna wordt gevraagd of het medium op de leeslijst zou kunnen. Hierbij wordt benadrukt dat het niet gaat om wat het ministerie vindt, maar wat zij vinden als zij zouden kunnen kiezen. Vervolgens eindigt het gesprek met vraag 24, ‘Heeft u nog afsluitende opmerkingen over dit onderwerp waar we niet tot zijn gekomen’, om ervoor te zorgen dat de docenten de gelegenheid krijgen om nog iets te vertellen wat hen is binnengeschooten.

4.3 Verwerking

Bij elk van de antwoorden die de docenten geven wordt ook om uitleg gevraagd. In fase 3 en 4 van het onderzoek wordt een protocol getoetst aan de hand van een aantal vragen en op de proef gesteld in een oefeninterview. Al deze interviews zijn opgenomen en getranscribeerd. Voor die opnames is gebruik gemaakt van de record-functionaliteit binnen Zoom. Transcriberen wordt handmatig gedaan. Wanneer die stappen doorlopen zijn, is een dataverzameling opgebouwd. Deze zal vervolgens kwalitatief geanalyseerd worden aan de hand van een voorgestelde methode uit Crabtree (2006). Het gaat hier over de ‘editing approach’, een manier van analyse waarbij men zoekt naar specifieke uitspraken in een tekst. Deze stukken tekst worden dan naast elkaar geplaatst om naar een patroon op zoek te gaan. Deze data wordt op een vergelijkbare manier onderzocht: de argumenten worden vastgesteld en uit de interviews gehaald, om te zien of er overeenstemming is tussen docenten. Vervolgens worden de uitkomsten van dit kwalitatieve onderzoek geplaatst in de context van de theorie: op welke visie sluiten de docenten meer aan? Hierbij worden de verschillende literaturopvattingen, docenttypen en literatuurfuncties uit het theoretisch kader betrokken.

Hier volgt een klein voorbeeld van de 'editing approach'. Op basis van de eerste lezing van de interviews is geconcludeerd dat de factor papier voor sommige docenten belangrijk is. Het bestand met de transcripten wordt vervolgens doorzocht op het woord papier. Hieruit volgen een aantal zinstukken: 'ik wil dan dat het op papier gelezen wordt' (docent H), 'Ging ik het voorlezen, zij kregen het op papier maar ik deed het altijd voorlezen' (docent I) en 'Ik wil eigenlijk dat (...) de leerling het literaire avontuur aangaat vanaf papier' (docent C). Uit de context valt te halen dat docent I het over iets anders heeft, maar dat docenten H en C hetzelfde argument noemen, namelijk dat een papieren boek belangrijk is voor de leerling. Als laatste wordt dit gerekend onder een exclusief literatuurperspectief, omdat deze docenten in dit voorbeeld de omvang van literatuur tot boeken beperken.

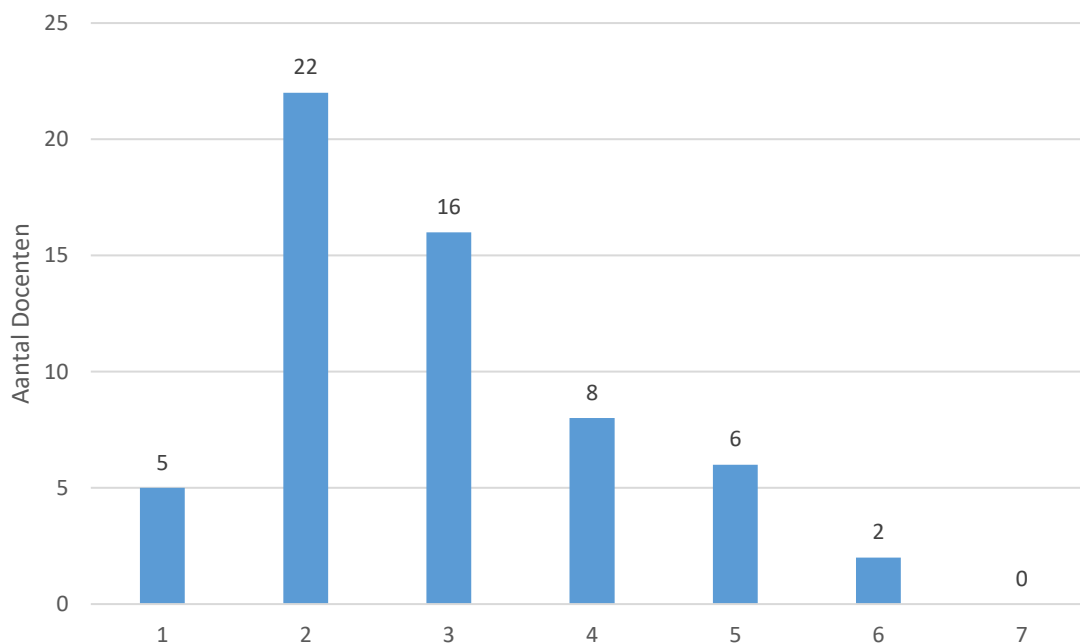
5. Resultaten – Kwantitatief deel

In dit deel wordt kort de resultaten van de online enquête gepresenteerd. Deze enquête is bedoeld om een globaal overzicht te geven van de stelling waar het kwalitatieve onderzoek. Wat is de consensus van de docenten? Eerst een aantal statistieken: De online enquête is 60 keer ingevuld. 44 van de docenten waren vrouw, 9 waren man, 1 docent was non-binair en 6 personen hebben geen geslacht ingevuld. De vrouwen waren dus in de meerderheid. Van hen waren 3 docenten 25 jaar oud of jonger, 22 docenten tussen de 25 en de 35 jaar, 16 docenten tussen de 35 en 45 jaar, 11 docenten tussen de 45 en 55 jaar, 6 docenten tussen de 55 en 65 jaar en 2 docenten ouder dan 65. Meer dan de helft van de antwoorden zijn gegeven door personen tussen de 25 en 45 jaar. 57 van de 60 geven op het VWO les, 47 van de 60 op het HAVO en 4 op het VMBO. Het merendeel van deze docenten geeft in de bovenbouw les (88,3% in leerjaar 5).

Daaruit volgen de volgende 3 figuren:

Figuur 1:

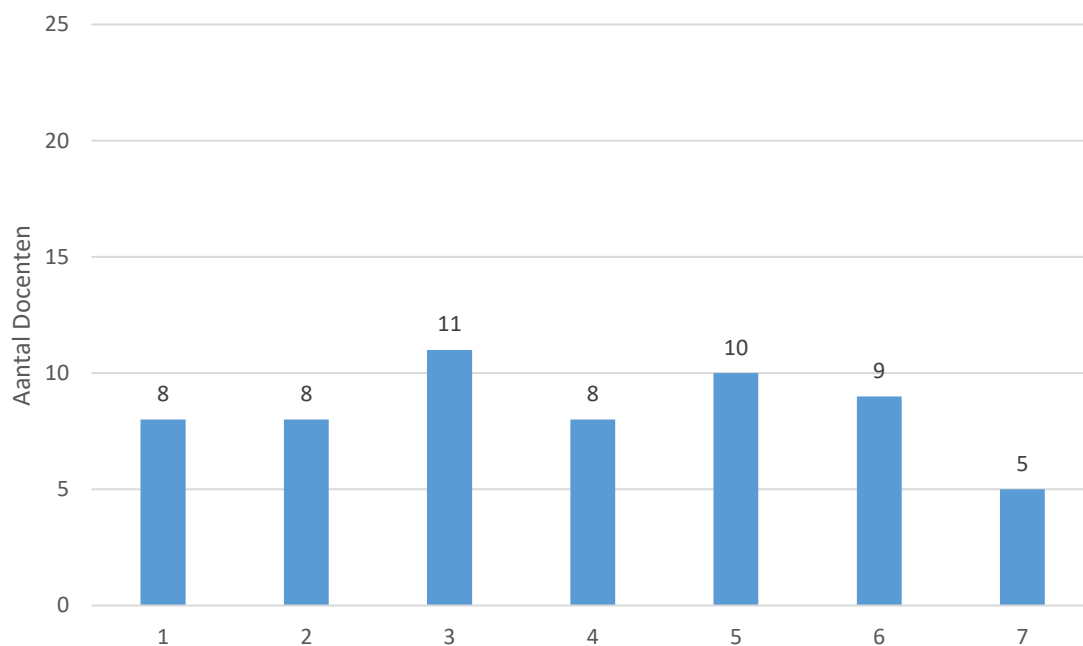
'Hoe vaak bekijkt u een filmfragment tijdens uw lessen?'

Noot: N = 60. Op een schaal van 1 = 'nooit' tot 7 = 'vaak'.

Figuur 2

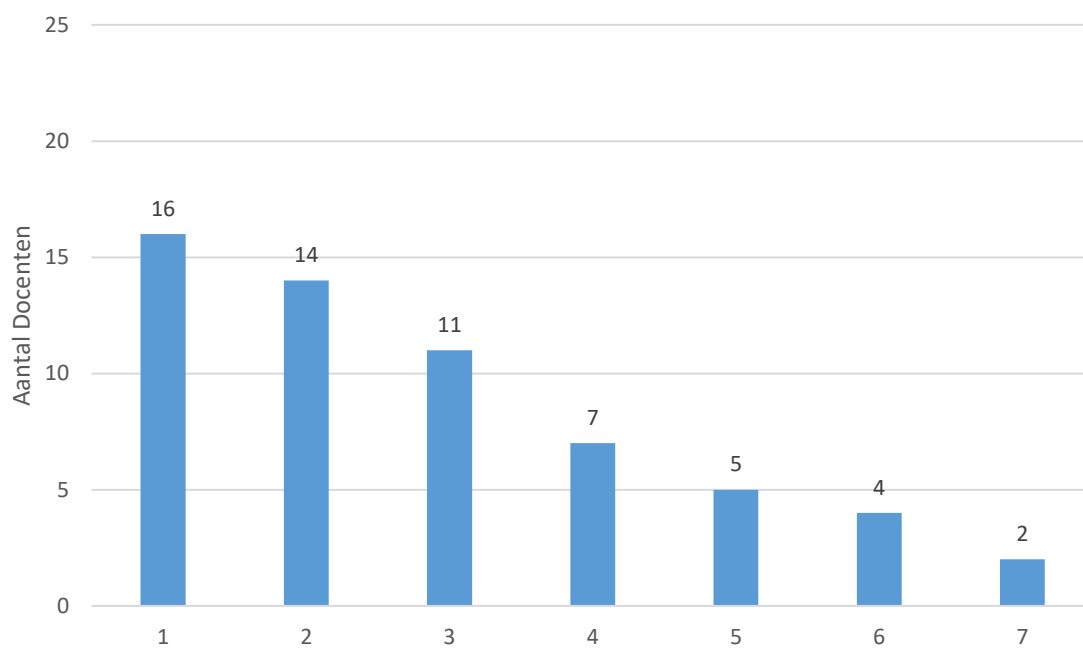
'Hoe verre vindt u dat films literatuur zijn?'

Noot: N = 60. Op een schaal van 1 = 'helemaal niet' tot 7 = 'helemaal wel'.

Figuur 3

'In hoeverre kunt u zich een film op de leeslijst voorstellen?'

Noot: N = 60. Op een schaal van 1 = 'helemaal niet' tot 7 = 'helemaal wel'.

Daarnaast volgt hier een tabel met gemiddelden:

Tabel 1

Gemiddelden en standaarddeviaties bij de kwantitatieve vragenlijst

Vragen	N	M	SD
1. Hoe vaak bekijkt u een filmfragment tijdens uw lessen?	60	2,88	1.25
2. In hoeverre vindt u dat films literatuur zijn?	60	3,92	1.91
3. In hoeverre kunt u zich een film op de leeslijst voorstellen?	60	2,92	1.79

Bij deze data vallen een aantal opmerkingen te maken: ten eerste worden filmfragmenten relatief weinig ingezet tijdens de Nederlands les. Ten tweede lijken de docenten bijna gelijk verdeeld over de kwestie of films literatuur kunnen zijn. Ten derde kan een meerderheid films niet op de leeslijst voorstellen. Ten vierde en het interessantste: er is een discrepantie tussen films als literatuur en films op de leeslijst, te zien in figuur 2 en 3. Wanneer de vraag gesteld wordt of films literatuur kunnen zijn, zijn de meningen van de docenten verdeeld. Wanneer vervolgens gevraagd wordt of films op de leeslijst zouden kunnen, is er een meerderheid mee oneens.

Deze cijfers sluiten niet aan op de studie van Grubben en Dera (2021). In hun onderzoek zetten 75% van de ondervraagde docenten filmfragmenten in tijdens de les. In figuur 1 van dit onderzoek is zichtbaar dat meer dan de helft weinig of minder gebruikmaakt van fragmenten. Dit is een groot verschil, wat mogelijk een kwestie is van toeval. Ook melden Grubben en Dera dat 35% van hun deelnemers films tot literatuur zou rekenen. In figuur 2 van dit onderzoek is zichtbaar dat ongeveer de helft films als literatuur zou beschouwen en de andere helft niet. In figuur 2 zijn er 24 docenten die een score van 5, 6 of 7 gegeven hebben, en dus positief zijn over de stelling. Dat staat gelijk aan 40% van de respondenten. Dit gegeven komt dan weer wel overeen met de bevindingen van Grubben en Dera.

6. Resultaten - Kwalitatief deel

Dit deel van het onderzoek presenteert de resultaten van de interviews. Een samenvatting van de interviews is te vinden in bijlage 2.

6.1 Standpunten

De tien interviews leiden tot het volgende figuur.

Tabel 2:

Standpunten over verschillende media

Standpunten	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Is een film literatuur?	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja
Mag een film op de leeslijst?	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja
Is theater literatuur?	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Mag theater op de leeslijst?	-	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Is muziek literatuur?	-	-	Nee	Ja	Nee	-	Ja	Ja	Ja	Ja
Mag muziek op de leeslijst?	-	-	Nee	Ja	Nee	-	-	Ja	Ja	Ja
Is een game literatuur?	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja
Mag een game op de leeslijst?	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja

In tabel 2 staat aangegeven of docenten werken van een medium wel of niet tot literatuur of de leeslijst rekenen. De tien docenten zijn elk gelabeld met een letter.

Binnen tabel 2 komen uiteenlopende opvattingen aan bod. Verticaal ziet men de contrasten tussen verschillende docenten: waar docent J voor alles openstaat, antwoordt docent E overal nee op. Horizontaal ziet men de contrasten tussen de verschillende media. Volgens dit schema zijn de docenten die films tot literatuur rekenen in de minderheid (drie personen), hetzelfde geldt voor het toelaten tot de leeslijst (vier personen). Theater doet het daarentegen relatief goed, aangezien maar één docent van de tien het toneel geen literatuur vindt. Van de docenten die de vraag hebben beantwoord beschouwen vijf van de zeven docenten muziek tot literatuur (vier van de zes zegt

muziek ook toe te laten op de leeslijst). Games zijn de grote verliezer: maar twee van de tien docenten zouden ze als literaire werken behandelen.

Het tweede wat dit schema laat zien is dat er geen onderscheid wordt gemaakt tussen wat literatuur is en wat op de leeslijst zou kunnen. Er is geen docent die bijvoorbeeld stelt dat een literair werk wel literatuur is, maar niet op de leeslijst zou mogen. Alleen docent B stelt dat een film geen literatuur is, maar wel op de leeslijst zou mogen. Dit komt niet overeen met het kwantitatieve onderzoek: Daar is er een discrepantie tussen antwoorden over wat literatuur is en wat er op de leeslijst mag. (zie paragraaf 6.3)

6.2 Argumenten

Wat betreft de argumenten voor deze opvattingen, volgt hier toelichting. Dit zijn hun argumenten:

Er zijn een aantal argumenten die meerdere docenten koppelen met de functie van de leeslijst: Het principe dat leerlingen zouden lezen wat bij hen past wordt aangehaald door zeven docenten. Dat leerlingen leren waar hun waardering ligt wordt opgenoemd door vier. De toegevoegde waarde van het praten over boeken wordt gebruikt door twee. Dat literatuur de leerlingen iets helpt leren over de wereld wordt genoemd door acht verschillende docenten. Dat een leerling door de loop van de leeslijst hopelijk groeit, wordt onderschreven door zes. Voor drie docenten geldt dat ze juist leesplezier willen stimuleren, terwijl twee vinden dat je leesplezier niet kan forceren.

Tabel 3

Argumenten rond functie van de leeslijst

Argumenten	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Leerlingen lezen wat bij hun past	x	x	x			x	x		x	x
Leerlingen lezen waar hun waardering ligt			x	x	x		x			
Leerlingen praten over boeken				x	x					

Leerlingen leren iets over de wereld	x	x	x	x	x	x		x	x
Leerlingen groeien	x		x		x	x	x		x
Leesplezier					x		x		x

De volgende argumenten duiden aan wat de docenten onder literatuur verstaan. Het kenmerk van literatuur wordt door vijf docenten beschreven als een werk waar duidelijk over is nagedacht. Alleen docent A noemt het kenmerk dat literatuur minder om het verhaal draait en meer om de vorm. Dat literatuur je uit je comfortzone haalt is een aspect voor vier docenten. Alleen docent C noemt dat literatuur verrassend hoort te zijn. Docent D noemt als enige dat literatuur taalgevoel helpt te stimuleren. Van de meeste van deze docenten blijkt dat literatuur geen boek hoeft te zijn. De kernmerken die zij benoemen zijn niet alleen in boeken te vinden. Dit sluit aan op de theorie van Dorleijn et al. (2017).

Tabel 4

Argumenten rond de functie en betekenis van literatuur

Argumenten	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Literatuur is over nagedacht		x			x	x	x	x		
Bij literatuur is de vorm belangrijker dan het verhaal	x									
Literatuur haalt je uit je comfort zone	x	x					x			x
Literatuur is verrassend			x							
Literatuur stimuleert taalgevoel				x						

De volgende argumenten betreffen of en waarom de docenten gebruik maken van filmfragmenten. Drie docenten gebruiken filmfragmenten om iets verhaaltechnisch aan te wijzen.

Docent C is de enige die films inhoudelijk gebruikt, dus dat hij films aan zijn klas laat zien vanwege het verhaal zodat zijn klas het boek niet hoeven te lezen. Drie andere docenten gebruiken filmfragmenten leesbevorderend. Dit betekent dat zij films gebruiken om het lezen van boeken aan te moedigen. In de meeste gevallen is de film ook een verfilming van een boek. Weer drie andere docenten maken geen gebruik van filmfragmenten.

Tabel 5

Gebruik en functie filmfragmenten

Argumenten	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Fragmenten worden gebruikt om iets verhaaltechnisch aan te wijzen		x			x	x				
Fragmenten worden gebruikt om er inhoudelijk op terug te wijzen			x							
Fragmenten worden leesbevorderend gebruikt	x						x			x
Maakt geen gebruik van fragmenten				x				x	x	

Er zijn drie docenten die het uiteenlopend hebben over een vergelijking tussen film en boek. E vindt het een goed idee, B vindt het een slecht idee, en D vindt dat het een goed idee is dat vaak saai wordt uitgevoerd.

Er zijn drie argumenten vóór het tot literatuur rekenen van diverse media die naar boven komen uit de interviews. Ten eerste zeggen bepaalde docenten dat ze bepaalde genres genoeg op literatuur vinden lijken. In deze gevallen kun je bijvoorbeeld een theaterstuk net zo lezen als een boek, waarbij de verschillen niet storend hoeven zijn. Zo zegt docent D: *'...ik denk dat er best wel veel Nederlandstalige liedjesschrijvers zijn die gewoon eigenlijk gedichten op muziek maken'*. Ter toelichting bij dat citaat: hij sprak over de overeenkomsten tussen muziek en poëzie uit de les

Nederlands. Ten tweede opperen docenten doorgaans dat het aan het specifieke werk afhangt of het wel of niet literatuur is. Het individuele werk is belangrijker dan het medium. Ten slotte zijn een aantal docenten het eens dat de verschillende genres hun leerlingen beter zouden kunnen betrekken bij het vak Nederlands. Ze schatten in dat hun leerlingen het simpelweg leuker vinden om ook films of games te behandelen. Dat zou dichterbij hun leefwereld staan.

Tabel 6

Argumenten voor diverse media als literatuur

Argumenten	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Gelijkenis boek en media		x					x			x
Medium niet belangrijk						x	x			x
Leerlingen worden enthousiaster				x		x		x	x	x

Daartegenover staan vier tegenargumenten die door meerdere docenten zijn onderschreven. Het eerste argument is dat de verschillen tussen de genres en het boek te groot zijn. Een voorbeeld hiervan is de vorm: meerdere docenten plaatsen belang bij het geschreven element van het werk. Zo zegt docent H: *“Maar ik vind het iets anders of iets literaire waarde kan bevatten of dat ik het echt literatuur vind, en als je mij vraagt ‘wat vind je literatuur’ dan zou ik echt wel zeggen, ja dat is echt gewoon een boek”*. Het tweede argument betreft de ontleding. De docenten spreken hun zorgen uit over de dalende leesvaardigheidsgraad onder Nederlandse jongeren. Zij stellen dat boeken belangrijk zijn om die ontleding tegen te gaan, en dat het schoolvak Nederlands juist niet meer beeldmateriaal moet laten zien. Het derde argument slaat op expertise. Docenten Nederlands zijn opgeleid in Nederlandse boeken en kunnen hun leerlingen daar het beste mee begeleiden. Voor andere genres zijn er volgens de docenten voldoende gelegenheden buiten hun les om deze genres te behandelen. Als laatste argument vindt docent C dat er geen noodzaak is om diverse genres te betrekken tot literatuur.

Tabel 7

Argumenten tegen diverse media als literatuur

Argumenten	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Literatuur is geschreven	x		x					x	x	

Kennis	x			x	x	x	x	x		x
Sociaal				x						
Politiek										
Collectief										
Individueel		x	x	x	x	x	x	x	x	x
Ontspanning						x		x		x
Esthetisch		x								

Bijna elke geïnterviewde docent vindt individuele ontwikkeling het belangrijkste, zowel als het om literatuur gaat als om de functie van de leeslijst. Dat maakt hen via de theorie van Janssen (1998) individuele ontplooiers: het lezen van de leerling staan bovenaan. Al zegt dit niets over hun attitude ten opzichte van andere media, het is een waardevol gegeven voor het beantwoorden van deelvraag 1.

7. Conclusie

7.1 Deelvraag 1

Wat is de functie van de leeslijst volgens de docenten? De meeste geïnterviewde docenten zeggen dat het iets leren over de wereld de belangrijkste functie is van de leeslijst. Daarnaast vinden zij het ook belangrijk dat de leerlingen iets lezen wat bij hun past. De docenten noemen voornamelijk argumenten waarbij de leerlingen centraal staan. De docenten plaatsen zichzelf hierbij op de achtergrond, maar wel onderstrepen ze het belang van oefenen met lezen. De functie van de leeslijst is niet in één woord samen te vatten, en beslaat meerdere aspecten, maar draait hoofdzakelijk om de ontwikkeling van de leerling.

7.2 Deelvraag 2

Welke rol spelen andere media tijdens de les Nederlands? De docenten zijn hierover verdeeld. Aan de ene kant zijn er docenten die andere media beperkt gebruiken. Zij zien geen voordeel om aan zulke media tijd te besteden, terwijl men die tijd kan gebruiken om te lezen. Het ligt dus sterk aan de leraar of hij of zij gebruik wil maken van andere media. De enquête laat echter zien dat het merendeel van de docenten deze media als een ondersteuning ziet en niet ter vervanging van boeken. Andere media spelen momenteel een ondersteunende rol ten opzichte van boeken in de Nederlandse les volgens docenten. Daartegenover staat onderzoek van Groenendijk (2018), Grubben en Dera (2021) en het boek van Collins (2010), dat schetst hoe multimediaal literatuur tegenwoordig is geworden en hoe veel verschillende media kunnen toevoegen aan de les. Ook hier zijn verschillende docenten het mee eens: ook al maken ze weinig gebruik van de andere genres, ze zien hier toch de meerwaarde van in, met name voor de leerlingen.

7.3 Deelvraag 3

Wat vinden docenten literatuur? Een kenmerk wat vaak terugkomt onder de docenten is diepgang. Als de leerling persoonlijk iets bijgebracht kan worden door het werk wat ze tot zich nemen, maar ook kritisch moet reflecteren op het werk om het te begrijpen, is dat voor de meeste geïnterviewde docenten literatuur. Van de literatuurfuncties (Dorleijn et al., 2017, p. 124) komt de individuele functie het vaakst terug. Op de tweede plaats laten ze zich ook beïnvloeden door lijsten van bekende literatuur, maar dit speelt een ondergeschikte rol.

7.4 Onderzoeksvraag

Hoe breed vinden docenten het begrip 'literatuur' wat betreft de samenstelling van de leeslijst voor het schoolvak Nederlands in de bovenbouw van het vwo en havo en in hoeverre staan ze werken uit andere media toe? De docenten stellen dat literatuur diepgang moet hebben en

vinden tegelijkertijd dat de functie van de leeslijst is om leerlingen bij hun zelfontplooiing te begeleiden. In theorie is er dus een uitstekende rol weggelegd voor diverse nieuwere media, die op andere vlakken de leerling tot nadenken kan zetten. In de praktijk komt dit weinig voor, aangezien het verwerken van nieuwe media lastig kan zijn en de noodzaak niet gevoeld wordt. Het onderwijs behandelt momenteel andere media als een hulpmiddel om literatuur in boekvorm uiteen te zetten. De docenten vinden het begrip literatuur tamelijk breed, maar over het algemeen staan ze werken uit andere media niet toe.

8. Discussie

Dit onderzoek zich alleen op docenten Nederlands, maar zij zijn niet de enigen met een onderbouwde mening over literatuur: neem vakdidactici en literatuurexperts. De groep docenten is representatief genoeg voor dit onderzoek, maar dekt niet de gehele lading. Bovendien richt dit onderzoek zich alleen op docenten van het havo/vwo. Voor vervolgonderzoek kunnen ook mbo-docenten interessant zijn.

De enquête is goed verlopen. Binnen de beoogde tijd waren er voldoende respondenten. Omtrent de enquête is besloten om alleen maar vragen te stellen over het medium 'films'. In een volgende kwantitatief onderzoek kunnen vragen over andere genres een grote bijdrage leveren.

Het interview is goed voorbereid wat tot genoeg uitweiding van de geïnterviewde docenten leidde. 15-20 minuten per interview bleek te weinig om alle vragen te stellen. Voor volgend onderzoek zullen de interviews ongeveer 30 minuten nodig hebben. Door de korte duur zijn in sommige interviews niet alle vragen aan bod gekomen. Dit vermindert de betrouwbaarheid van de dataverzameling. Aanvankelijk beoogde dit onderzoek om via focusgroups met docenten in gesprek te gaan. Uiteindelijk zijn hier interviews voor in de plaats gekomen. Dit bleek een goed alternatief te zijn, omdat de interviews vermoedelijk beter te analyseren zijn dan de focusgroups. Dit onderzoek vond daarnaast plaats tijdens de centraal examens. Dit had als gevolg dat er weinig docenten beschikbaar waren om deel te nemen aan een interview. Buiten de centraal examens waren er waarschijnlijk meer mensen bereid zijn om mee te werken. De docenten die aan het kwalitatieve onderzoek meegewerkt hebben zijn volledig geanonimiseerd, wat ertoe leidde dat verschillende personalia niet te gebruiken waren voor statistische vergelijkingen.

Eén van de docenten gaf als argument: ik zie geen probleem, dus daarom zie ik de noodzaak voor andere media niet. Dit onderzoek gaat niet uit van een probleem, maar probeert zich de stand van de leeslijst af te vragen. Is hij nog helemaal representatief? Kan hij verbeterd worden? De gesprekken die met de docenten zijn gevoerd waren hoe dan ook allemaal inspirerend en zette beide partijen tot denken toe. In dat opzicht is het onderzoek geslaagd. Als vervolgonderzoek oppert dit verslag dat er op experimentele wijze getoetst wordt of dezelfde leerdoelen rondom met zowel boeken als andere media behaald kunnen worden. Op het moment dat zo'n resultaat bevestigd wordt, zal de verdere implementatie van films, theater, muziek of zelfs games in het onderwijs mogelijk worden.

9. Referenties

Castillo-Montoya, M. (2016). Preparing for interview research: The interview protocol refinement framework. *The qualitative report*, 21(5), 811-831.

Collins, J. (2010). *Bring on the Books for Everybody*. Duke University Press.

Dera, J. J. M. (2020). Het begrip 'literatuur' binnen het literatuuronderwijs. Geraadpleegd op 27-06-2022 van <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/217487/217487pub.pdf?sequence=1>

DiCicco-Bloom, B., & Crabtree, B. F. (2006). The qualitative research interview. *Medical education*, 40(4), 314-321.

Dorleijn, G., De Geest, D., & Verstraeten, P. (2017). *Literatuur*. Amsterdam University Press.

van Eik, T., & Groenendijk, R. (2012). Film en de evolutie van literatuuronderwijs. *Levende Talen Magazine*, 99(5), 4-7.

Groenendijk, R. (2018). Literatuuronderwijs in het licht van Bildung. *Levende Talen Magazine*, 105(1), 12-16.

Grubben, K., & Dera, J. (2021). Literatuuronderwijs in beeld: Films en boekverfilmingen in de literatuurles. *Levende Talen Magazine*, 108(8), 18-22.

Janssen, T. (1998). *Literatuuronderwijs bij benadering: een empirisch onderzoek naar de vormgeving en opbrengsten van het literatuuronderwijs Nederlands in de bovenbouw van het havo en vwo*. Amsterdam: Thesis Publishers.

Khaddari, R. (2018, 14 september). Studie Nederlands dreigt te verdwijnen door studententekort. *Het Parool*. Geraadpleegd op 17-09-2022 van <https://www.parool.nl/nieuws/studie-nederlands-dreigt-te-verdwijnen-door-studententekort~bdd4c458/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.bing.com%2F>

Examenblad.nl. (2014). Examenprogramma Nederlandse taal havo/vwo vanaf het CE 2014. Geraadpleegd op 17-09-2022 van https://www.examenblad.nl/examenstof/nederlandse-taal-en-literatuur-2/2021/f=/examenprogramma_nederlands_havo_vwo_2014.pdf

[Microsoft Word - examenprogramma nederlands havo vwo 2014.docx \(examenblad.nl\)](#)

Soetaert, R., Schram, D., Mottart, A., & Rutten, K. (2006). *De cultuur van het lezen*. Nederlandse Taalunie.

Thein, A. H., Beach, R., & Parks, D. (2007). Perspective-taking as transformative practice in teaching multicultural literature to white students. *English Journal*, 54-60.

Vaessens, T. (2006). Lezen in een interdisciplinaire, multimediale cultuur. *Leescultuur onder vuur*, 59-65.

Witte, T., Mantingh, E., & van Herten, S. M. (2017). Doodtij in de delta: Stand en toekomst van het Nederlandse literatuuronderwijs. *Spiegel der letteren*, 59(1), 115-143.

10. Bijlagen

10.1 Bijlage 1 the interview protocol

The Interview Protocol V5 Laurens van Reem

Main question: Hoe breed vinden docenten Nederlands en literatuurexperts het begrip 'Literatuur' wat betreft de samenstelling van de leeslijst voor het schoolvak Nederlands in de bovenbouw van het vwo en in hoeverre staan ze werken uit andere media toe?

Research questions:

- 1: Wat is de functie van de leeslijst?
- 2: Wat is de rol van andere media tijdens de Nederlands les?
- 3: Wat vinden docenten literatuur?

Hartelijk dank voor het meewerken aan mijn onderzoek. Dit onderzoek zal gaan over het toelaten van verschillende media op de leeslijst en wat de huidige visie daarop is van de docenten Nederlands op het VWO op bovenbouw. Daar zal ik in de loop van dit interview naar vragen. Ik hoop via dit gesprek een goed inzicht te krijgen van de complexiteit en de discussie omtrent dit onderwerp. Er zijn geen goede of slechte antwoorden, dus antwoord vrijuit. Het zal tussen de vijftien en de twintig minuten duren.

Heb ik uw toestemming om dit gesprek met mijn telefoon op te nemen?

Zo ja: Dank u wel.

Zo nee: Dat is prima, ik zal aantekeningen op papier bijhouden.

Zijn er nog vragen voordat wij beginnen?

1. Van welke boeken wordt u blij om ze op de leeslijst te zien (Voorbeelden?)
2. Wat hoopt u dat leerlingen bereiken aan de hand van de leeslijst?
3. Hoe beoordeelt u wat op de leeslijst mag of niet?
4. Hoe hangt de leeslijst in uw mening samen met het begrip Literatuur?
5. Is literatuur belangrijk voor leerlingen?
6. Heeft uw sectie de laatste jaren aanpassingen gedaan aan de leeslijst?
7. Zijn er aanpassingen die u zou willen doorbrengen aan de leeslijst?
8. Laat u films of filmfragmenten zien tijdens de les?
Ja: Q9
Nee: Q10
9. Wat voor soort films of filmfragmenten laat u zien? (Voorbeelden?)
10. Zou u een film tot literatuur kunnen rekenen?
11. Zou u een film overwegen op de leeslijst?
12. Zou u theaterstukken behandelen in de les?
Ja: Q13
Nee: Q14
13. Zou u slechts de tekst willen behandelen of zou u ook het optreden verwerken?
14. Zou een theaterstuk tot literatuur kunnen rekenen?
15. Zou u een theaterstuk overwegen op de leeslijst?
16. Zou u muziknummers behandelen in de les?
Ja: Q17
Nee: Q18
17. Op welke manier?
18. Zou u een album of muzieknummer tot literatuur kunnen rekenen?

19. Zou u een album of muzieknummer overwegen op de leeslijst?
 20. Zou u games behandelen in de les?
 Ja: Q21
 Nee: Q22
 21. Op welke manier?
 22. Zou u een game tot literatuur kunnen rekenen?
 23. Zou u een game overwegen op de leeslijst?
 24. Heeft u nog afsluitende opmerkingen over dit onderwerp waar we niet tot zijn gekomen?

Bedankt voor uw deelname aan mijn onderzoek.

Questions/Research Questions	RQ 1	RQ 2	RQ 3
Q1	x		
Q2	x		
Q3	x		
Q4	x		x
Q5			x
Q6	x		
Q7	x		
Q8		x	
Q9		x	
Q10		x	x
Q11	x	x	
Q12		x	
Q13		x	
Q14		x	x
Q15	x	x	
Q16		x	
Q17		x	
Q18		x	x
Q19	x	x	
Q20		x	
Q21		x	
Q22		x	x
Q23	x	x	
Q24			

Introductory Questions: Q1-3

Transition Questions: Q4

Key questions: Q5-8

Closing questions: Q9-15

FEEDBACK

Beginning questions are factual in nature	Yes
Key questions are majority of the questions	Yes
Questions at the end are reflective	No

Topic areas transition smoothly	Yes, except for 8-9
Interviewer closes with gratitude	Yes
Overall, interview is organized with flow in mind	Yes
No spelling errors	Yes
Only one question is asked at a time	No
Most questions ask participants to describe experiences	Yes
Questions are mostly open ended	Yes, but could improve
Question are written non-judgementally	Yes, but could improve
All questions are needed	Yes
Questions are concise	Yes
Questions are devoid of academic language	Yes
Questions are easy to understand	Yes

FEEDBACK COLLEAGUE

- Begint met films maar meer algemeen beginnen gaat misschien beter
- Duidelijkere vraag naar literatuur helpt

FEEDBACK 2

Beginning questions are factual in nature	Yes
Key questions are majority of the questions	Yes
Questions at the end are reflective	No
Topic areas transition smoothly	Yes, except for 7-8
Interviewer closes with gratitude	Yes
Overall, interview is organized with flow in mind	Yes
No spelling errors	Yes
Only one question is asked at a time	Yes
Most questions ask participants to describe experiences	Yes
Questions are mostly open ended	Yes
Question are written non-judgementally	Yes
All questions are needed	Yes
Questions are concise	Yes

10.2 Bijlage 2 transcripties samenvattingen

A

Docent A biedt op het gebied van media een exclusieve opvatting van literatuur. Films (en games) vindt A niet behoren tot hetzelfde gebied als literatuur:

‘Voor mij is literatuur vooral taal, vorm, en voor mij is film vooral beeld en dat vind ik totaal verschillende dingen. Ze kunnen wel allebei een verhaal vertellen, dat erken ik, maar dat vind ik ook het enige gemeenschappelijke eigenlijk.’

Dit betekent overigens niet dat A geen gebruik maakt van films tijdens de les, A zet films tijdens de les in om leerlingen te verleiden om misschien het boek te gaan lezen, een leesbevorderende rol, of om tijdens lessen literatuurgeschiedenis aan te duiden wat er vroeger gelezen werd. A staat wel open voor toneel en betreurt dat het uit de mode is geraakt. A kan er geen antwoord op geven of het beter is voor leerlingen om de tekst van een toneelstuk te lezen of naar de schouwburg te gaan. Games zou A alleen behandelen in een ondersteunende rol, en niet autonoom. Ten slotte voegt A nog toe dat hij bezorgd is over de spanningsboog van jonge leerlingen en dat hij mede daarom liever wil dat leerlingen lezen dan kijken.

Bij het onderwerp over de leeslijst vertelt A over zijn dilemma. Hij wil graag aansluiten op de leefwereld van de leerlingen, maar hij wil net zo goed de leerlingen uit hun comfort zone halen. Hij erkent dat voor iedere leerling iets anders waardevol is (een subjectiever, niet-essentialistischer standpunt) maar benadrukt dat hij zijn leerlingen ook in aanraking wil laten komen met gevorderde onderwerpen zoals ethiek en filosofie. Dit schakelt hij samen met literatuur via ‘tussen Bach en Borsato’. Literatuur is voor docent A belangrijk omdat het niet alledaags is, verrijkend is en zich op de vorm richt. Hij voert ‘Ik ga leven’ van Lale Gül op als een boek wat niet literatuur is, ten eerste omdat het niet goed geschreven is, ten tweede omdat het boek zich op het verhaal bovenal richt. Voor docent A is een boek minder literair zodra het meer alleen maar over het verhaal gaat. Hij zegt ten slotte de laatste jaren meer ‘grensgevallen’ tussen literatuur en lectuur te accepteren op de leeslijst in klas 4 VWO, ter overgang. Docent A is te typeren als een combinatie van de maatschappelijke vormer en de individuele ontplooier.

B (VWO)

Voor docent B draait de leeslijst erom dat zijn leerlingen leren wat zij waarderen, zelfontplooiing dus. Hij legt daar de nadruk bij dat hij het allerlieftst ziet dat leerlingen origineel lezen en hun eigen keuzes maken. De belevingswereld is het belangrijkste voor docent B. Hier voegt hij aan toe dat literatuur hier niet essentieel voor is. Literatuur kenmerkt hij als lastigere boeken, boeken waar meer over is nagedacht. Het volgende citaat weerspiegelt dit: ‘het hoeft niet altijd literatuur met een hoofdletter L te zijn maar ik denk wel dat die leerlingen dat beter kunnen ervaren bij boeken die wat complexer zijn dan bij simpele boeken’. Docent B staat er dus wat betreft leeslijst en literatuur inclusief in. Ook vertelt B over hoe hij leerlingen meer keuzeruimte heeft gegeven omtrent de verwerkingsopdrachten voor de lijst: dat kenmerkt hem als individuele ontplooier. Toch noemt docent B net zoals A de waarde van het ‘uit de comfort zone halen’ van de leerling.

Docent B maakt ook gebruik van films in de les, als oefenmateriaal voor verhaalanalyse. Hij staat er niet op tegen om films daadwerkelijk op de leeslijst toe te laten, aangezien hij redeneert: wij maken gebruik van beeld, waarom de leerlingen dan niet? B laat de verwerking bij de leerling, dus

stelt zich flexibel op, zowel bij films als theater. Hij noemt wel het kritiekpunt: deze media komen steeds verder van mijn expertise te liggen, dus ik kan leerlingen niet helpen met die werken uit te zoeken zoals ik met boeken kan. Daarbij: de meeste leerlingen kunnen de wereld van films of games prima zelf ontdekken. Daarnaast mist B bij games vooral de diepte: games zijn vooral leuk, en missen de waarde van het lezen. ‘...en ik vind het oprecht ook vanuit pedagogisch oogpunt ook mijn taak om ze kennis te laten maken met zaken die zij lastig vinden’. Onder andere hiermee sluit B zich ook uiteindelijk aan bij de zorg van docent A over het weinig lezen van leerlingen. Docent B heeft een gemiddeld inclusieve literatuuropvatting, en is het type individuele ontplooier.

C (VWO & HAVO)

Docent C waardeert het wanneer zijn leerlingen ontdekken wat ze waarderen in literatuur. Of ze dingen lezen die ze vroeger absoluut niet hadden gelezen of met elkaar in gesprek gaan over wat ze lezen. Daarbij meldt hij dat voor zijn leerlingen literatuur wel een strakke eis is, al is het vaak vanwege de overheid. Soms is hij daar minder streng op in leerjaar 4 VWO. Literatuur legt docent C uit rondom het begrip voorspelbaarheid. Literatuur is onvoorspelbaarder, terwijl lectuur vaker goed afloopt, aldus docent C. Op basis van die voorspelbaarheid beoordeelt docent C ook of een boek op de lijst mag of niet. Daarnaast vindt hij ook dat literatuur creativiteit of inlevingsvermogen stimuleert. Ook bij de verwerkingsopdrachten werkt docent C ernaar dat de leerlingen vrijheid krijgen in hun verwerking, met erg goede resultaten. ‘geen tik op de vingers als je iets verkeerd had gedaan maar vooral aanspreken op je eigen verantwoordelijkheid.’

Docent C laat films zien tijdens de les, hij noemt bijvoorbeeld Max Havelaar als een verhaal wat zo goed is dat hij de leerlingen het wil laten meemaken, zonder dat ze hoeven te lezen. Hij is geïntrigeerd door het principe van het rekenen van films tot literatuur en het toelaten van films tot de leeslijst, maar hij is nog niet overtuigd. Docent C ziet op dit moment geen noodzaak. Hij denkt er graag over na om een film in plaats van een boek te gebruiken, maar op dit moment wil hij dat nog niet. Hij vindt films en boeken toch ook een geval apart: ‘Ik wil eigenlijk dat de leerling het literaire avontuur aangaat vanaf papier, bij wijze van spreken.’ Ook binnenin theater blijft docent C erg tekstgericht, en games ziet hij, hoe interessant ook, niet als een literair genre. Toneel plaatst docent C als enige ook op de leeslijst naast boeken. Ten slotte noemt hij ook hoe hij met succes gebruik maakt van muziek in zijn lessen. Docent C valt te classificeren onder een neutraal functionalistische literaturopvatting, met het docenttype individuele ontplooier.

D (VWO)

Docent D vertelt in het gesprek al vrij snel dat hij film als los object niet als literatuur ziet. Daar komt wel bij kijken dat hij erg geïnteresseerd is in het verwerken van films in zijn lessen, maar dat hij er ‘in de waan van de dag’ niet aan toekomt. Hij richt zich vooral op de koppeling tussen de film en het boek. Het draait hier niet alleen om boekverfilmingen, maar überhaupt de techniek van het vertellen van verhalen. Op de vraag waarom literatuur belangrijk is noemt docent D drie argumenten. Ten eerste sluit hij aan op docenten A en B aangezien hij vindt dat leerlingen te veel met schermen bezig zijn. Ten tweede vindt hij literatuur een goed middel om te leren praten over zaken, ten derde vindt hij het een verrijking voor het wereldbeeld van de lezer.

Vervolgens vertelt docent D over de strakke regels voor de leeslijst op de school waar hij nu werkt, waar een exclusieve literaturopvatting geldt: leerlingen mogen uitsluitend kiezen uit een van tevoren vastgestelde verzameling aan boeken: bovendien krijgen leerlingen die klassiekers lezen

meer punten dan leerlingen die bijvoorbeeld Kluun lezen. Hij vertelt daartegenover dat op zijn stage een niet-Nederlands boek werd gelezen. Dit mocht eigenlijk niet volgens het examenprogramma, maar docent D vond het goed dat er in eerste instantie naar de waarde voor de leerlingen werd gekeken.

Daarna vervolgt het gesprek verder naar het onderwerp van films op de leeslijst. Docent D ziet vervanging niet zitten, maar denkt wel dat een combinatie heel waardevol zou zijn. Wel levert hij kritiek op hoe boeken en films tegenwoordig vergeleken worden, omdat dat vaak heel verhaalgericht is. Hij ziet liever dat boeken en films vergeleken worden op het gebied van verhaaltechnieken. Daarbij hoeft de film die vergeleken wordt niet noodzakelijk een verfilming te zijn: een film van een vergelijkbaar historisch tijdperk zou ook werken, aldus docent D.

Op het gebied van theaterstukken vindt docent D de opvoering een toegevoegde waarde hebben. Ook vindt hij theater wel literatuur, maar terwijl hij probeert uit te leggen hoezo films geen literatuur zijn, komt hij er niet volledig uit. 'Ja, ik lul mezelf een beetje vast nu.' Op de vraag of theater op de leeslijst mag, geeft hij aan dat klassieke stukken wel zouden mogen, maar moderne niet, omdat waarde op de leeslijst door Neerlandici is vastgelegd. Muziek rekent Docent D wel tot literatuur, vanwege de gelijkenis met poëzie. Op het gebied van games zegt hij dat het op dit moment nog niet goed genoeg onderzocht is om er iets zinnigs over te zeggen, en daardoor rekent hij het niet tot literatuur of de leeslijst. Docent D behoort tot de inclusieve literatuuropvatting en valt onder het type individuele ontplooier.

E (VWO)

Docent E vindt het goed als zijn leerlingen gevarieerd lezen. Daarbij legt hij nadruk op boeken die aansluiten bij de leefwereld van leerlingen. Boeken zouden moeten passen bij hun interesses, of antwoorden geven op hun vragen. Daarbij speelt literatuur een ondergeschikte rol: 'Dus ik vind de aansluiting bij de interesses en het niveau van de leerling belangrijker dan of iets wel of niet literatuur is.' Daarbij is wel belangrijk dat leerlingen een groei doormaken, dus dat ze leren op een hoger niveau te lezen met de tijd. Wat precies een hoger niveau is, ligt aan hoe meerduidig het boek is, zijn er meer interpretaties mogelijk?

Docent E laat af en toe fragmentjes zien van films om verhaaltechnische begrippen uit te leggen. Hij zegt films echt niet literatuur te vinden, omdat 'een boek een unieke kijk biedt in hoe mensen denken' en dat een film deze dimensie niet kan bieden. Een vergelijking zou wel waardevol kunnen zijn. Een film zou wat literatuur en de leeslijst betreft geen vervanger kunnen zijn van boeken. Hij stipt ook aan dat hij zich zorgen maakt om de ontleding, en dat hij graag ziet dat leerlingen lezen.

Theater behandelt hij niet, maar het zou wel interessant kunnen zijn. Docent E zegt te weinig te kunnen zeggen over de positie van toneel op de leeslijst of als literatuur. Muzieknummers ziet hij als ondersteuning, maar niet als meer dan dat. Ook over games kan hij te weinig zeggen. Docent E is op het gebied van verschillende media exclusief qua literatuur: binnen het domein van boeken is hij inclusief. Hij behoort tot het type individuele ontplooier.

F (HAVO)

Docent F vindt het van belang dat leerlingen ten eerste literaire begrippen leren begrijpen, en ten tweede leren waarderen, en leren zeggen wat ze waarderen. Leesplezier zegt hij niet altijd te kunnen

bereiken. Docent F vertelt ook hoe het onderwijs erg is veranderd: vroeger was de leider van de sectie een docent van het type culturele vormer, immers werd de nadruk op literatuurgeschiedenis gelegd. Dit onderwijs heeft docent F vervolgens gemoderniseerd, met veel meer de nadruk op individuele verwerking. Hij noemt ook dat literatuur meerdere lagen heeft, en dus iets meer nadenken vereist.

Docent F maakt gebruik van filmfragmentjes als kleine ondersteunende rol. Ook zegt hij films tot literatuur te rekenen, vanwege de diepere lagen die ook in films kunnen zitten. Ook zou hij films tot de leeslijst toe kunnen laten, onder voorwaarde dat dat hetzelfde beoogde effect bereikt als boeken lezen, dat de leerlingen hetzelfde leren. Uiteindelijk draait het om de verwerking van de leerling, immers. Dit vindt hij ook gelden voor het theater:

‘als je maar de doelen en de criteria die je van tevoren hebt en ook de beoogde opbrengsten inderdaad, de beleving, de interpretatie, de technische analyse, kan je ook afvinken met een toneelstuk, bij wijze van.’

Bij games trekt docent F te grens. Hij bezit er niet genoeg kennis over, en games zijn in zijn mening wat oppervlakkiger, ook al zijn er natuurlijk wel mogelijkheden. Docent F heeft een inclusieve opvatting op het gebied van andere media op de leeslijst en is een individuele opvoeder-type

G (HAVO)

Docent G zoekt met de leeslijst vooral dat leerlingen leesplezier ervaren, maar daarnaast dat ze in aanraking komen met nieuwe werken die ze aan het denken zetten, ook te confronteren met andere denkbeelden. Hij denkt ook dat literatuur hiervoor belangrijk is, dit zijn boeken van een hoger niveau die open plekken laten en niet alles invullen.

Docent G gebruikt filmfragmenten om leerlingen enthousiast te maken om boeken te lezen. Daarnaast zegt hij dat een film prima diezelfde doelen kan bereiken wat een boek ook kan, en rekent daarom ook film tot literatuur. Hij zou een film ook toestaan op de leeslijst. Wel benoemt hij ook zorgen om ontleding, wat het toelaten iets lastiger maar niet onmogelijk maakt. Het idee van theater spreekt docent G ook aan, en zou theater tot literatuur rekenen en het op de leeslijst toelaten. Ook behandelt hij muziek, die hij aanvankelijk niet tot literatuur wil rekenen maar na doorvragen zegt docent G dat toch wel te doen. Games sluit docent G uit, vanwege te weinig kennis. G hanteert een inclusieve functionalistische literatuurvisie, en behoort tot het type van de individuele ontplooiër.

H (VWO)

Docent H ziet graag op de leeslijst dat leerlingen iets kiezen waar zij persoonlijk op kunnen aansluiten. Hij ziet ook graag dat leerlingen op niveau lezen, hij noemt hiervoor de term ‘literaire waarde’. Dit houdt in, er valt meer te lezen dan wat er alleen op papier staat, dit geeft literatuur extra lagen. Hij vertelt hoe ze bij zijn sectie de mondeling hebben vervangen door een groepsmondeling waarbij leerlingen zelf in discussie gaan, waarbij de interpretatie van leerlingen dus voor feitelijke kennis geplaatst wordt.

Op het gebied van films laat docent H nagenoeg niets zien. Hij zegt films te zien als iets waar leerlingen heel veel mee kunnen. Op de vraag of films literatuur kunnen zijn, antwoordt docent H na twijfel nee, vanwege de motivatie dat literatuur geschreven woord heeft en dus dat geschreven component heeft. Hij raadt films zeker aan, maar niet als literatuur, en ook niet op de leeslijst. Films

kunnen volgens docent H wel literaire waarde bevatten, maar dit maakt het nog niet literatuur. In het geval dat het ministerie zou veranderen dat films op de leeslijst zouden mogen zou hij het accepteren, maar anders niet. Wat betreft theater legt docent H de nadruk op de geschreven tekst. Theater kan tot literatuur gerekend worden alleen wanneer men de tekst erbij heeft en die behandelt. Theater mag volgens docent H ook niet op de leeslijst momenteel, maar er is zeker een mogelijkheid daartoe.

Docent H maakt ook gebruik van muziek. Hij zou de songtekst, vanwege gelijkenis met poëzie, inderdaad tot literatuur kunnen rekenen. Ook omdat de songtekst schriftelijk bij de hand genomen kan worden. De vraag of een album op de leeslijst zou mogen vindt hij interessant en hij stemt in. Games zou docent H tot literatuur kunnen rekenen, zolang ze voldoen aan het tekstuele element wat eerder genoemd is. Op het moment is er geen ruimte voor games, maar wanneer het ministerie het zou toelaten zou docent H ja zeggen. Docent H heeft een inclusieve opvatting van literatuur en behoort tot het type individuele ontplooiër.

I (HAVO)

Docent I wil graag dat de leerling via de leeslijst zijn of haar eigen interesse ontdekt. Hij vindt daarbij ook dat het goed kan zijn als de leerlingen actuelere boeken lezen. Hij hoopt ook op leesplezier en meer inlevingsvermogen. Dat vanuit iemand anders hoofd kijken, en dingen meemaken die je normaal niet meemaakt noemt docent I als kenmerken van literatuur. Vervolgens geeft docent I aan over hoe hij niet begrijpt waarom vertaalde werken niet mogen, het zou helpen bij de leesbeleving.

Over theater geeft docent I het tot literatuur te rekenen, ondanks dat hij er zelf in de les geen gebruik van maakt. Ook zou hij toneel toelaten op de leeslijst, omdat de werken vergelijkbaar zijn met boeken. Over de vraag over muziek geeft docent I aan dat door de poëtische waarde muziek tot literatuur gerekend kan worden en dat muziknummers toegelaten zouden kunnen worden op de leeslijst. Hij geeft hierbij aan dat dit zou kunnen om leerlingen te helpen laten zien dat de grens tussen literatuur en muziek niet zo groot is.

Bij films twijfelt docent I meer, ook omdat films beginnen af te wijken van geschreven tekst. Om 1 film op de leeslijst toe te laten naast de rest van de boeken is misschien mogelijk, maar docent I is niet overtuigd. Over games geeft hij aan dat hij geen expert is, het zou zeker verwerkt kunnen worden en hij geeft toe dat het leerlingen heel erg zou betrekken, maar geeft nee aan op de vragen over games. Docent I toont zich een individuele ontplooiër met een inclusief beeld op literatuur.

J (VWO)

Docent J plaatst bij de leeslijst voorop dat de leerlingen bewogen worden door wat ze lezen. Daar is literatuur niet vereist voor: docent J wil wel dat leerlingen op niveau lezen, en dat ze een groei doormaken, maar dit is uiteindelijk niet het belangrijkste. Hij laat filmfragmentjes soms zien en vindt dat een beeld soms kan bevestigen wat er gelezen wordt. Die toegevoegde leidt er voor hem voor dat hij literatuur wel tot literatuur kan rekenen. Ook zou een film volgens hem een boek kunnen vervangen op de leeslijst.

Docent J behandelt soms toneel in de les, vooral het tekstgedeelte. Ook rekent hij theaterstukken tot literatuur en laat hij ze toe tot de leeslijst:

‘Dat jij een leerling daar de moeite voor neemt om zich daarin te verdiepen en dat interessant vindt en daar iets moois uit kan halen of niet, maar in ieder geval daar een mening over kan verwoorden ja dat vind ik top, dus waarom zou ik dat dan niet goedkeuren?’

Docent J behandelt muziek in de context van poëzieanalyse. Aangezien muziek ook mooi te analyseren antwoord hij ja op beide vragen: muzieknummers kunnen tot literatuur gerekend worden en zouden op de leeslijst mogen van deze docent. Ook geeft ze ten slotte aan dat afhankelijk van de vormgeving, games zouden ook literatuur kunnen zijn en op de leeslijst mogen. Docent J is inclusief en een individuele ontplooiër.

10.3 Bijlage 3 interview transcripties

Bijlage 2: Transcripties Bachelor Laurens van Reem

Interview docent A

1: A

2: Laurens

+ + +

2: ...op hoop van zegen. Welkom, bedankt, ik ben dus een onderzoek aan het doen voor mijn bachelorscriptie, waarin ik dus verschillende docenten vraag over hun mening omtrent de onderwerpen de leeslijst en verscheidene meningen daarop en daarom wil ik je nu een paar vragen stellen en dat kost ongeveer 15 tot 20 minuten, dus er zal, een paar keer dezelfde vragen die we al over de mail hebben behandeld...

1: ja, dat maakt niet uit.

2: dat maakt niet uit, voor de volledigheid.

1: ja, snap ik.

2: dus ja dan wil ik, eigenlijk beginnen met de eerste inhoudelijke vraag, dat is... maakt u gebruik van films tijdens de les Nederlands?

1: ja, best veel, bij middeleeuwse literatuur doe ik het met name, omdat dat nog extra moeilijk is om het een beetje te verkopen aan de leerlingen, dus ik gebruik altijd de naam van de roos, een film een verfilming van een boek van Humberto Eco*, dat is een Italiaans boek dat zich afspeelt in een klooster, het is ook een spannende film omdat er een aantal moorden gepleegd worden, daar gaat het om de vraag, moet je dat, er komen allerlei geloofskwesties in voor, en allerlei zaken zoals goed en kwaad, en bijgeloof, en allemaal zaken die in de middeleeuwen erg belangrijk waren, en die je niet zo uit karel en de elegast haalt als je dat zo leest.

2: u kiest voor de film omdat het boek te lastig te lezen is?

1: nee, het is eigenlijk, voor bij de middeleeuwen kies ik voor die film omdat het een goed beeld geeft van het kloosterleven en het laat zien op welke plekken er geschreven werd, maar dat is puur voor historische letterkunde. Maar ik doe het net zo vaak voor moderne letterkunde, dus ja, ik laat wel eens een stukje zien van niemand in de stad als het over Philip Hoff gaat. Ik laat wel eens een stukje zien van de belofte van Pisa, als het over Romano Buselmour* gaat. Maar dan laat ik stukjes zien.

2: om het te introduceren? Met de hoop dat de leerlingen zich daarin verdiepen.

1: met de hoop dat de leerlingen het boek gaan lezen. Dus ja precies, de film kijken is dan inderdaad geen doel op zich.

2: dus niet per se wat er op dat moment in dat fragment gebeurt is het belangrijkste.

1: nee, nee. Het gaat er mij om van ho, misschien word je getriggerd om in de mediatheek dat boek uit de kast te pakken.

2: heb je het gevoel dat dat lukt?

1: ja, ik heb het gevoel dat dat voor een aantal leerlingen lukt, om de simpele reden dat ze denken als ze zitten te kijken zo, wel spannend wat ik daar allemaal zie, dus dat zal wel eens een leuk boek kunnen zijn. En ja, dat is het enige eigenlijk, want dat is een soort prikkel, een soort duwtje om ze een boek te laten lezen.

2: dus dan gaan we naar de hamvraag: vindt u films literatuur? Zou u een film tot literatuur kunnen rekenen?

1: nee, dat vind ik niet.

2: en dat ligt aan?

1: ja, nou ja. Ik vind een volkswagen ook geen fruit. Voor mij zijn het totaal verschillende metiers. Het is een heel ander ambacht of jij een film maakt of dat je een boek schrijft, je bedient je van andere middelen, voor mij is literatuur vooral taal, vorm, en voor mij is film vooral beeld en dat vind ik totaal verschillende dingen. Ze kunnen wel allebei een verhaal vertellen, dat erken ik, maar dat vind ik ook het enige gemeenschappelijke eigenlijk.

2: ze kunnen wel (...) daar komen we later op terug.

1: ja, zeker, een film vertelt vaak een verhaal,

2: een film kan ook andere dingen aan taal laten zien die een boek niet kan, zoals bepaalde uitspraken of op bepaalde dialecten, dus ze kunnen ook een deel van die taal erbij brengen.

1: ja, natuurlijk. Maar dat kun je natuurlijk op het moment dat je een acteur een personage laat spelen, daar kun je ontzettend veel mee doen, je hoeft daar dan niet, kijk in een boek moet je gaan schrijven dat iemand een raspende stem heeft en in een twents dialect praat. Maar in een film dan hoef je dat niet... dan is dat meteen 1 zin is dat al helder. Dus je kunt met een film ontzettend veel natuurlijk. Heel veel vertellen op een snelle manier.

2: je kan ook dus meer met taal laten zien.

1: je kunt aspecten van de taal laten horen of zien die je niet in een boek kwijt kunt, ja.

2: maar dat brengt het nog niet in de buurt van literatuur.

1: nee, dat is taal, dat is geen literatuur, dat vind ik iets anders, dus je moet... je hoort een dialect... wat die acteur zegt, dat zal nog steeds van tevoren geschreven moeten worden. En dat kun je ook in een boek zetten.

2: oké. Daar komen we later op terug, maar ik wil hem nu nog even over een andere boeg gooien, wat ziet u graag terug op de leeslijst met leerlingen in uw klas?

1: het liefste zie ik boeken op de leeslijst die voor die leerling persoonlijk waardevol zijn. Maar, er is, ik heb wel een dilemma. In die zin, als ik aansluit bij de leefwereld van de leerling, dan kom ik niet waar ik ze wil brengen. Dus ik moet ze soms dwingen om iets te lezen wat niet in hun leefwereld ligt. Ik zeg nog wel eens tegen leerlingen jongens, het spijt me geweldig, maar dit is VWO, we zitten ergens tussen Bach en Borsato. Borsato hoor je de hele dag op de radio, bij wijze van spreken, en dat is middle of the road, dat ligt makkelijk in het gehoor, dat kun je zo meezingen en Bach daar hebben de meesten van jullie nog nooit mee te maken gehad. Ik wil dat jullie ook Bach hoort. Bij literatuur precies hetzelfde. Lale gül komt 87 keer op TV en die krijgt een prijs, NS publieksprijs, zegt al genoeg, genomineerd samen met Johan Derksen, dan weet je genoeg, Lale Gül wordt gepresenteerd alsof dat de literatuur is die iedereen tegenwoordig moet lezen, maar ze kan helemaal niet schrijven. Dat is

wel triest. Ik wil dat mijn leerlingen ook schrijvers lezen die wel kunnen schrijven. Die niet alleen aansluiten bij hun leefwereld omdat ze een interessant verhaal heeft, ik zit in een moeilijk milieu en ik heb me daaruit ontworsteld, ik ga leven, maar in de bovenbouw van het VWO vind ik moet je dat je mag denken over zaken die aanschuren tegen filosofie en ethiek en de tweede wereldoorlog.

2: dus dat vindt u waardevol aan literatuur?

1: maar, nogmaals ik begon om te zeggen, ik vind het belangrijk wat waardevol is voor de leerling, maar ik vind het tegelijkertijd ook belangrijk om hem ook ergens te brengen. Dus ik wil niet te makkelijk... oh dit boek gaat over verslaving, doe maar hoppa.

2: heeft u specifieke dingen waar u ze naar wil brengen of gewoon... buiten hun comfort zone.

1: ja. Vooral buiten de comfort zone. Ik wil ook laten zien dat je soms, dat ze te snel zeggen ja nee over dat onderwerp, dat vind ik niet interessant. Ik denk dat als je goed schrijft over een onderwerp, bijna ieder onderwerp ook interessant kan zijn.

2: ligt voor u daar ook de waarde van literatuur?

1: ja, voor een deel wel ja. Ik maak in de derde en vierde klas reclame voor post voor mevrouw bromley bijvoorbeeld van stefan brijs en de tweede wereldoorlog, daar staat de Nederlandse literatuur mee volgeschreven, de eerste wereldoorlog wat minder. Nou dan merk ik, dat is een dik boek, 300-400 bladzijdes, vierde klassers kunnen dat makkelijk aan, en die worden er een stuk wijzer van, en het sluit helemaal mooi aan als ze ook op excursie zijn geweest naar leper, bijvoorbeeld. Met geschiedenis. Nou, zo kun je er best voor zorgen dat je iets van verrijking meegeeft. Dat van waarde kan zijn voor de leerlingen.

2: oké, even kijken want je hebt 3 vragen in 1 keer beantwoord... oh ja, u had het in de mail ook nog over dat u met de sectie een paar aanpassingen had gedaan aan de leeslijst, kunt u daar wat...

1: ja er zijn wat... weet je we zijn wat minder streng in de vierde klas zo van dat is geen literatuur dus dat mag niet op je lijst, in de vierde klas zijn we eigenlijk best wel wat soepeler geworden. We zeggen ook niet van Lale Gül, dat mag je niet op je lijst zetten, we zeggen dat mag je best, maar je moet er niet aan het einde van de zesde klas ermee aan komen zetten alsof het de meest geweldige vorm van literatuur is waar je nu eindelijk aan toe bent, dat moet je niet doen, je mag het wel lezen als je met literatuur voor het eerst in aanraking wilt komen dus in die zin zijn we een beetje aan het veranderen, we zijn de vierde klassers wat meer eenvoudige boeken aan het aanreiken. Dus daar zijn we ook wat soepeler in geworden in het accepteren van boeken. Misschien moet je heks van thomas oldeheuvelt, misschien moet je dat ook wel goed tellen, goedkeuren. Weet je maar dat is moeilijk he,

2: moeilijk is waar...

1: je hebt een grijs gebied, en wij zijn er steeds meer toe geneigd om toch meer gevallen uit het grijze gebied te accepteren.

2: het grijze gebied wat toch meer over het verhaal gaat...

1: wat tussen lectuur en literatuur inzit, waar mensen over discussieren, maar inderdaad waar het verhaal belangrijker is dan de taal.

2: Want de taal dat is het kenmerk van literatuur.

1: voor mijn gevoel is echte literatuur vooral vorm.

2: oké. Heb je nog wensen voor de leeslijst? In de toekomst?

1: ja, je bedoelt een landelijk regel ofzo?

2: ja, als je de leeslijst zou zien veranderen, als je ontevredenheid hebt, waar zou je dat het liefst zien veranderen? Dat kan dus vanuit landelijk, hoe het ingericht wordt?

1: ja ik was, dat is wel een wat groter verhaal, maar ik was er altijd wel voor om... daar heeft men 20 jaar geleden wel een poging tot gedaan maar om het vak literatuur een vak te maken wat vakkenoverstijgend is. Ik lees bijvoorbeeld zelf bijzonder graag Amerikaanse literatuur. Maar ook wel andere dingen, taalgebieden. En ik vind het wel eens jammer dat ja, dat al die moderne taalgebieden en Nederlands het in een eigen vakje doen. Dus ja, ik zou het wel mooi vinden als je 1 lijst zou mogen samenstellen waar je Nederlandse en Engelse en Franse en Duitse boeken op staan. Dat zou ik wel een mooi idee vinden. En dan moeten daar ook meer uren aan gekoppeld worden zodat je wat breder kan kijken.

2: ik zie dan heb je iets meer focus daarop.

1: ja.

2: van een bepaalde... maar waar ik dan aan denk is, is literatuur dan niet te vast gebonden aan de respectievelijke taal.

1: ja dus ik geef Nederlands dus mag ik alleen maar Nederlandse literatuur presenteren. Voor mijn leerlingen wel een beetje bekrompen natuurlijk...

2: ja, maar het is wat Nederlandse literatuur literatuur maakt

1: dat weet ik, maar er zijn ook hele goede vertalers.

2: ja, vertalen is een heel interessant vak.

1: als je een hele goede vertaling hebt van een Amerikaans boek, dan heb ik daar niet zo veel op tegen, eigenlijk.

2: dat vind je even goed.

1: ja, dat vind ik wel lastig, want poëzie is natuurlijk ook wel problematisch... er zijn weinig vertalers in Nederland die Engelse poëzie goed kunnen vertalen vind ik... dat kun je bijvoorbeeld zien aan weet je... Bob Dillan krijgt een nobelprijs voor literatuur, maar ik heb wel eens een boek gekocht van die teksten van hem, vertaald... dat is gewoon niet om te pruimen. Dat is echt zo slecht, dat heeft echt niets met poëzie te maken. Maar dat komt niet door hem, dat komt niet door Dillan, dat komt door die vertalers die denken oooohhh... maar die kunnen er niks van. Maar het is ook heel moeilijk, want je moet de klank, en de metrum enzo...

2: ja, ik heb er een vak over gehad.

1: ja, dat is gewoon verdomd moeilijk. En bij proza is dat misschien wel wat minder moeilijk, maar dat is toch nog wel een dingetje.

2: Dat is niet zomaar, zeg maar. Dan ga ik over in een paar afsluitende vragen, hoe zit het met, behandelt u theater, of dat soort voorstellingen tijdens de les?

1: nee, helaas niet meer.

2: dus wel een keer gedaan?

1: nee, ik heb dat wel een keer gedaan, in het verleden, ook omdat... gerespecteerde schrijvers ook vaak toneelteksten schreven. Kon je bijvoorbeeld met... nou eigenlijk theater doe je niet, wat je wel doet, misschien heb jij dit ook nog wel meegekregen in de vierde klas, lees je een klucht van Bredero. In principe is dat een toneelstuk. Of je leest een stuk van Vondel. Maar je leest het eigenlijk, soms is er iets in de schouwburg en dan gaan we er met de leerlingen naartoe, en dan heb je van tevoren stukken gelezen en dan ga je naar het theater om te kijken naar een toneelstuk, maar verder in de lessen, nee, is het een beetje een vergeten genre. Proza heeft echt veruit de boventoon, zie je ook op alle leeslijsten, terug, poëzie doe ik wel maar, daar moet ik eigenlijk wel moeite voor doen om dat, om mezelf eraan te herinneren van oh ja, toneel is eigenlijk, het theater komt eigenlijk helemaal achteraan. Dat is wel jammer.

2: vindt u poëzie ook belangrijk? Ik vraag dat even...

1: ja, ik vind poëzie heel belangrijk. En dat is wel logisch, omdat ik vorm belangrijk vind. En ja, ik heb wel eens een jaar volgehouden in de zesde klas, we beginnen iedere les met een gedicht. Maar op een gegeven moment ging dat ook...

2: werd dat gewaardeerd of kwam hem over?

1: ja, ja maar op een gegeven moment moest je examens gaan oefenen, weet je wel, of ik zei tegen de leerlingen iedere dag neemt een ander een gedicht mee, dat kan best eigenlijk, daar heb je maar tien minuten voor nodig. Dus, niks mis mee.

2: om even terug te komen op het theaterstukje, vindt u het waardevol om naar de schouwburg te gaan, hoe haalbaar het dan ook wel of niet is, of zou u het ook voldoende vinden om alleen de tekst te lezen met de leerlingen?

1: ligt een beetje aan... kijk er zijn toneelstukken gemaakt die zijn tekstueel zo goed, dat je er niet voor naar het theater hoeft, want er zijn ook wel toneelteksten gemaakt die zijn zo slecht, dat je echt wel iets moet zien, er moet echt wel iets gebeuren...

2: nee, maar die hebben geen plaats in zo'n...

1: nee, nee, maar het is wel zo'n... kijk, andersom werkt het ook. Teksten van Vondel die zijn zo ingewikkeld moeilijk en zo knap in elkaar gezet, dat je in de schouwburg zit en zit te denken van wat doe ik hier eigenlijk, ik kan het allemaal niet volgen want het is tekstueel is dat zo moeilijk, ten minste voor de meeste leerlingen, dat geldt ook voor Couperus, tenminste daar heb je een boek van Couperus, de stille kracht ofzo, dat wordt dan in het theater, in de schouwburg wordt dat gebracht, maar ja... Couperus is gewoon qua taal niet misselijk. Dus dat vind ik eigenlijk een beetje... Laat ik het zo zeggen, Couperus heeft dat eigenlijk nooit geschreven voor het theater. Dat is bewerkt. Ik vind het wat anders als een schrijver, Hugo Claus deed dat veel, die heeft echt goede toneelstukken geschreven. Maar dat kon je ook lezen, als je dat zat te lezen dan zag je het al bijna voor je, hoe het gespeeld zou moeten worden. En dan is het wat anders, dan zie je dat een schrijver daar wel bedreven in is, wel een apart vak denk ik, toneelschrijven. Dat is niet voor iedereen weggelegd. Dus ik vind dat wel moeilijk, er zitten heel veel raakvlakken in, sommigen zijn daar heel goed in, andere teksten zijn niet per se literair, ja... daar kan ik geen regel over geven, eigenlijk.

2: ja, ik wil ons vak niet beledigen, maar in uw visie die u net heeft geopperd over een literatuurvak, zou u dan kunnen zien dat misschien niet nu maar in de toekomst, Nederlandse games daar een plaats in zouden kunnen nemen? Dus ook alleen ter leesbevordering...

1: ja, dan wel.

2: maar niet op een verdere manier dan dat?

1: nee, niet autonoom, nee. Nee omdat ik dat toch een apart vak vind, het schrijven van een boek en het lezen. Dat is iets anders dan het maken van een game of gamen.

2: oké. Heb je nog laatste opmerkingen of vragen of dingen om het over te hebben?

1: nee, maar ik vind het wel interessant, ik constateer ook wel dat het lezen enorm onder druk staat in onze online wereld... ja, ik maak me daar af en toe wel ongerust om want ik, het gaat mij niet alleen om het lezen maar ook om het feit dat het leven tegenwoordig een tempo heeft waarin lezen niet meer is toegestaan. Het kost teveel tijd, het gaat te langzaam, maar goed we leven in een tijd van snelle impulsen, ja. Ik weet niet of dat zo gezond is.

2: voelt u alsof u daar iets tegen moet doen?

1: ik probeer wel leerlingen, het gaat niet alleen om het lezen van boeken maar ook, ga maar eens rustig in de bank zitten, met een boek. Als je daar vijf minuten zit, dan... ja die spanningsboog is er bijna niet meer, maar het heeft ook zijn weerslag op andere zaken. Kijk een film van 30 jaar geleden zag er ook erg anders uit dan een film van tegenwoordig, maar het moet volgens een bepaalde formule binnen 10 minuten wel iets opwindends gebeuren anders haakt iedereen af en rent de bioscoop uit. Vroeger kon je die opbouw veel trager in je film stoppen maar in boeken net zo goed. En die onthaasting, ik denk wel dat die nodig blijft. Dat we allemaal overspannen worden en burn-outs krijgen, en iedereen rent elkaar achterna, terwijl ik denk ja, zo van weet je... als ik een boek ga lezen moet ik het eerst in mijn agenda zetten, dat is eigenlijk al heel triest. Maar er zijn ook leuke spotprenten over, het geldt ook voor buitenspelen, kinderen die niet meer buitenspelen. Iemand die aanbelt zo van, komt henkie buiten spelen, oh wacht, hij moet even in zijn agenda kijken of dat... trieste zaak, helemaal volgepland. En 2 uur op je telefoon per dag. Ja... ja, maar ja voor mij is het anders, ik ben geen digibeet, maar ik ben wel opgegroeid voor dat het internet bestond. Dus ik ken een andere situatie ermee. De meeste kinderen of jongeren vanaf nu kennen geen andere situatie. Dus die vinden het logisch dat alles met behulp van het internet, dat snap ik ook, ik maar er zelf ook heel veel gebruik van.

2: ik wil u bedanken, ik wil ook de recording even stoppen voordat ik iets over mezelf beken-

Interview docent B

1: B

2: Laurens

+ + +

2: nou, hartelijk dank voor het meewerken aan mijn onderzoek, dit onderzoek zal gaan over het toelaten van verschillende media op de leeslijst en wat de huidige mening van docenten Nederlands van het VWO bovenbouw is, en daar zal ik dus in de loop van het interview naar vragen. En ik hoop dat door dit soort vragen te stellen ik inzicht krijg in de complexiteit van de discussie hieromheen. Heeft u nog vragen voordat we hiermee beginnen?

1: nee, barst maar los.

2: oké, is goed. Nou, om maar eerst te beginnen bij het ding de leeslijst als introductie, van welke boeken wordt u blij als u ze op de leeslijst ziet?

1: en dan bedoel je titels?

2: titels om mee te beginnen en dan kan ik doorvragen over wat... welke eigenschappen, waar ligt dat aan.

1: oh, ja, nou... welke titels? Ja, misschien moet ik even algemeen beginnen, ik word vooral blij van titels die niet zo heel vaak gelezen worden, maar die ik wel ook ken of kan waarderen, kijk, als daar voor de duizendste keer het gouden ei of de passievrucht voorbij zie komen dan word ik daar niet perse blij van, dus originele keuzes, en ook wat ik niet ken, dat vind ik fijn omdat ik aanneem dat leerlingen daar bewust voor kiezen in plaats van dat ze volgen wat de massa doet.

2: want dat vindt u belangrijk voor de leerlingen?

1: ja

2: dat ze dat zelf kiezen... want wat hoopt u dat de leerlingen uiteindelijk bereiken aan de hand van de leeslijst?

1: nou, dat zijn veel dingen, maar dat ze erachterkomen wat ze waarderen in een boek, dat ze erachter komen wat literatuur ze kan brengen, verschillende gebieden, een beetje je kennis over de wereld, maar ook hoe het je kan raden, wat taal überhaupt met je kan doen, hoe je in andere werelden terecht kunt komen, en dat je daar niet perse beeld voor nodig hebt, dat is een beetje het tegenovergestelde van... maar dat dat ook kan in ieder geval... dus de kracht van verhalen weet ik wel.

2: je noemt er een boel aspecten daaraan... het is dus ook vooral een inhoudelijk... of ik weet niet precies hoe je dat zegt, dat je er iets leert, dat je er iets van verkrijgt

1: ja leren, maar ook beleven, dus dat je dingen kunt ervaren zonder dat je dat perse heel erg kun pinpointen

2: en dat gaat verder dan simpelweg alleen leesbevordering?

1: ja.

2: oké, maar wat ik ook van uw antwoord had afgeleid is dat u dat ook belangrijk vindt deels?

1: ja ik denk dat ze dat ook... je moet, hoe meer je leest, hoe beter je dat gaat leren om te doen, en ook iets zoals je smaak ontdekken, dat kun je alleen maar door veel te lezen.

2: hoe hangen die eigenschappen die u net genoemd heeft over het beleven en over taal hoe hangt dat in uw mening samen met het begrip literatuur?

1: nou ja weet je, ik denk dat dat niet alleen literatuur geldt, ik denk dat dat eigenlijk voor alle kunstvormen geldt, en dat zou je zelfs ook bij ontzettende lectuur kunnen doen, dus zaken die wij misschien minder toejuichen, maar daar zal het allemaal wat vlakker zijn en dat terwijl je natuurlijk wel wil dat die leerlingen een bepaald niveau ook lezen.

2: ja want u vindt ook literatuur belangrijk voor leerlingen?

1: ja.

2: omdat dat gewoon meer bijbrengt, van meer waarde is?

1: ja ik denk dat het meer te bieden heeft en zeker als we het hebben over bovenbouw VWO, dan kan ik het mezelf ook nog wel herinneren hoe ik zelf in de vierde ofzo robinson van bushka meising* las en dat bespraken we in de klas en nou weet je hoeveel verwijzingen met alles wat er te maken had met water en ijskristallen dat ik wel dacht wow, weet je... hier is echt echt over nagedacht en het hoeft niet altijd literatuur met een hoofdletter L te zijn maar ik denk wel dat die leerlingen dat beter kunnen ervaren bij boeken die wat complexer zijn dan bij simpele boeken.

2: en bij literatuur met de grote L en wat meer complexer zijn, kijkt u dan vooral naar het verhaal of ook naar de vorm?

1: zeker ook naar de vorm.

2: goed, heeft uw sectie waar u mee werkt de laatste jaren aanpassingen gedaan van hoe u de leestlijst opvoeren in de klas?

1: bedoel je dan van, de boeken die ze mogen lezen of de manier waarop ze die verwerken?

2: in eerste instantie de boeken die ze mogen lezen maar ik ben nu ook geïnteresseerd naar hoe ze die verwerken want gewoon alle aanpassingen over de laatste tijd dat lijkt mij interessant.

1: we hebben wel, en dat is dan eigenlijk met name bij aanvang van leerjaar vier, zowel havo als vwo, daar hebben we wel wat concessies gedaan als het gaat over de eisen die we stellen, we laten de leerlingen altijd een enquête invullen die dan een soort van gebaseerd is op lezen voor de lijst, en die heb je nu online zelfs, dat leerlingen die via de bieb kunnen invullen dat ze minstens niveau twee moeten lezen en dat het geen non fictie mag zijn, hebben we altijd gezegd. En dit jaar hebben we dus gezegd, dat eerste boek mag dus non-fictie zijn, dus leerlingen mogen bijvoorbeeld een autobiografie lezen of een literaire thriller of dat soort zaken, om toch wat meer aan te sluiten bij wat zij lezen en vooral ook niet lezen om die drempel iets te verlagen. En we moeten eigenlijk en dan gaan we binnenkort even goed evalueren wat onze ervaringen zijn, maar mijn eerste indruk is dat weinig leerlingen daar echt gebruik van maken, dat leerlingen toch vaak op basis van zo'n enquête zeggen 'nou ik zit op niveau twee, en dan gaan we naar de bibliotheek' en dan zien ze een prima boek wat wij altijd al prima vonden en dan lezen ze dat en dan gaan ze daarmee aan de slag.

2: en daar bent u niet heel ontevreden mee omdat het zo, niet voor hunzelf uitkiezen of dat ze gewoon meegaan met de meest gelezen boeken, begrijp ik dat goed?

1: ja, en ik had, wist ook niet zo goed of heel veel leerlingen dan met heel veel boeken aan zouden komen zetten die we eigenlijk toch stiekem een beetje te min vinden maar dat valt ook reuze mee.

2: en u zei aan het begin van deze vraag, zei ik van oké zijn er aanpassingen gedaan op basis van de leeslijst en toen noemde u ook nog iets anders, kunt u daar iets over vertellen?

1: oh, de verwerkingsopdrachten? Ja we laten leerlingen meer kiezen.

2: meer kiezen hoe ze het verwerken?

1: ja. Want we hebben in ons werkboek iets van acht, negen soorten verwerkingsopdrachten voor een leerjaar, voor de vierde, en dan mogen ze per boek zelf bepalen welke wil ik nu uitvoeren, welke vind ik passen bij mijn boek, welke vind ik passen bij mij, en eerst waren we daar wat sturende in.

2: prima. En bent u daar tevreden mee?

1: ja.

2: oké. Zijn er nog verdere aanpassingen die u persoonlijk zelf wil zien, gedaan zien worden aan de leeslijst?

1: nee. Niet echt.

2: dat is fijn. Dan ga ik het nu over de andere insteek pakken: laat u films zien tijdens de lessen die u geeft?

1: ja.

2: oké, wat voor soort films laat u daarbij zien?

1: één even kijken, dan moet ik me richten op de bovenbouw VWO he?

2: ja, bovenbouw VVO

1: nou, wij hebben bijvoorbeeld in het kader van verhaalanalyse gebruik ik soms filmfragmenten maar in ieder geval altijd een hele film, de laatste twee jaar is dat problemsky hotel van dimitri verhulst*, die we dan gebruiken als we klaar zijn met alle theorie van verhaalanalyse om hem daarop toe te passen en dat is dan tevens de voorbereiding voor de toets.

2: omvat dat alle manieren waarop jullie fragmenten gebruiken, is het vooral om verhaalanalyse te oefenen, of zijn er ook nog andere...

1: ja.

2: want... oké. Waarom gebruiken jullie daar een film voor?

1: nou om... voor de variatie, om te beginnen, we hebben dan al best veel verhalen met ze gelezen, en ik gebruik trouwens daarvoor ook al wel eens korte films, korte animatiefilms, bijvoorbeeld van studio jop joris en marieke, nou die hebben ook wel filmpjes, en het voordeel vind ik dat je ze daar, nou het is voor de variatie, maar ook omdat dezelfde procedees natuurlijk voor een deel op beeld ook gelden... nou ook omdat ik anderssoortige leerlingen weer, andere leerlingen daarmee aanspreek, maar ook omdat je in zo'n film, meer nog dan in een kort verhaal, dat je echt even in zo'n andere wereld zit met elkaar. Maar daarvoor gelden ook dezelfde dingen als voor, dat je denkt dat je hetzelfde verhaal ziet, maar dat mensen toch andere dingen zien, en ook andere dingen mist of meekrijgt.

2: dat is iets anders dan een voorleesronde in de klas?

1: ja.

2: oké. Zou u een film tot literatuur kunnen rekenen? Zou u dat overwegen?

1: en dan bedoel je dat ze in plaats van een literair werk een film zouden mogen bekijken?

2: dat is een andere vraag, maar daar ben ik ook geïnteresseerd naar... zou u een film overwegen op de leeslijst? Dan kunnen we die nu gewoon behandelen.

1: lastig. Lastig. Nou, ik ga het eens overwegen, ik zou er wel over na kunnen denken.

2: dus u bent het al aan het overwegen!

1: maar ik zou... ja, dan zou ik wel goed willen kijken naar wat is precies het doel daarmee, en ook welke verwerkingsopdracht past daar goed bij.

2: kunt u mij meenemen in uw gedachteproces in eerste instantie? Dat ik een beetje inzicht kan krijgen van hoe komt u tot deze conclusie?

1: Nou, omdat ik in eerste instantie denk: ik vind eigenlijk wel dat ze weinig lezen, moet ik ze dan stimuleren om nog minder te lezen? Aan de andere kant denk ik, wij gebruiken zelf ook beeldmateriaal waarom zou een leerling, een beetje om bepaalde doelen te bereiken, waarom zou een leerling dat zelf niet ook kunnen dan? Maar wat ik zeg dus is het ook wel belangrijk aan hey, hoe ga je daarmee om, je kunt natuurlijk ook een vergelijking, dus zeker als je bijvoorbeeld met boekverfilmingen werkt, al vind ik dat ook... ja soms een beetje suf weet je, dan moet je en een boek lezen, en gaan kijken van zoek de verschillen, ja ik zou als leerling echt afhaken. Ik zou één van de twee bekijken en de andere maar voor lief nemen.

2: maar voor dus niet boekverfilmingen, dat zou dus kunnen in uw...?

1: ja, maar tegelijkertijd heb nu ook al als kritiekpunt daarbij dat het ook steeds verder van mijn expertise af komt te staan

2: ja, ja.

1: dus dat vind ik ook wel lastig daarin. En hoe goed kan ik leerlingen daarbij ook begeleiden.

2: oké, dat vind ik veel redelijke punten. Oké, even kijken hoe ik sta met mijn vragenlijstje... ja omdat u zegt van bijvoorbeeld bepaalde verhaalanalyse, dat kun je net zo goed toepassen op een goed boek, als op een uitstekende film, dus ik denk dat je ook vanuit daaruit soms misschien die brug kan slaan... ja, ik ga door naar mijn volgende stuk, namelijk: behandelt u theaterstukken in de les?

1: nee.

2: oké, dus... ook niet slechts de tekstuele gedeeltes, zoals Vondel en zo?

1: nee... nee, misschien heel af en toe een keer een... nee maar niet echt.

2: oké, heeft u daar nog een motivatie voor?

1: ja, omdat ik daar zelf weinig, eigenlijk weinig kennis van heb.

2: oké, prima. Zou u ervoor openstaan dat een leerling een theaterstuk van Vondel op de lijst zet? Bijvoorbeeld van Vondel.

1: ja.

2: oké, dus ook al is dat niet helemaal uw expertise, daar kunt u nog wel in meegaan en dat vindt u niet een hele aparte overweging

1: nee, ik ben best flexibel.

2: ja, dat hoor ik al, met bepaalde... andere mensen die ik in dit onderzoek al heb geïnterviewd, dus ik ben soms ook een beetje verbaasd van wow...

1: ja weet je, met heel veel dingen is wel ook dat ik denk van weet je, ja we mogen het ook proberen, ik vind dat we het moeten proberen, we kunnen wel heel statisch blijven bij wat wij vinden maar dan denk ik... ik denk dat we de leerling en onszelf daar ook mee soms tekort doen.

2: prima.

1: dus laten we maar onderzoeken en proberen en weer bijstellen. Weet je je kunt er ook achterkomen van oh dat is toch niet zo'n succes.

2: oké, ja. Prima instelling, dan mijn laatste stukje: zou u videospellen behandelen in de les?

1: nee. Nee, echt...

2: Het is waar die grens ligt tussen films en videospellen, want het zijn wel allebei dus media, en dan ben ik nieuwsgierig van oké, waar ligt het punt dat films overgaat in videospellen en waar ligt dan het voordeel en nadeel. Zou... ik ga even nadenken hoe ik dit op de juiste manier zal formuleren... Ziet u een toekomst waarbij videospellen een rol zouden spelen in de les?

1: kijk, je ziet natuurlijk die gamification zie je wel echt terug op heel veel vlakken, je hebt tegenwoordig ook films waarbij je zelf het verloop kan beïnvloeden...

2: dat is weer zo'n tussenstap

1: dat is inderdaad zo'n tussenstap. Maar ook dat vind ik, is voor mijn gevoel, maar dan moet ik ook zeggen, games heb ik weinig mee, ik ben een beetje blijven hangen bij duck hunt geloof ik, ben iets verder gekomen, mario kart, maar voor mij zoals ik de games ken, A hebben leerlingen mij daar niet bij nodig om tdat te ontdekken, dat vind ik ook een belangrijk iets van literatuur, omdat ze mij daarbij nodig hebben, en dat is ook met bepaalde films, met games hebben ze dat niet, en heb ik... mijn beeld van games is dat het te... dat het de diepte mist die ik in bovenbouw VWO wil aanbrengen, dus als het ook gaat over verhaal, dan vind ik het heel leuk dat je dat zelf kan beïnvloeden, en dan heb ik laatst ergens nog gelezen dat Ronald Giphart heeft ook meegeschreven aan één of andere game ofzo dus ik zie ook wel dat het dichterbij elkaar komt, maar mijn eerste reactie zegt alles, want het is voor mij gewoon op dit moment echt een no-go, om maar even met de slechte Engelse term te komen!

2: ja, perfect aanvaardbaar. Ja, waar ik dan vooral over nadenk is dan de mogelijkheden van hoe werkt interactie met het medium mee met literair begrip en met je beleving... heeft u daar misschien, wat is daar uw eerste reactie op?

1: mijn eerste idee daarbij is dat ik vind dat leerlingen, nou weet je nu klink ik dadelijk als één of andere verzuurde docent-

2: oh dat is geen probleem,

1: dat leerlingen toch wel eens een beetje een soort klant-is-koning houding hebben, kunnen hebben. Zo van een beetje, het moet leuk zijn, het moet aangepast zijn aan, terwijl ik denk nee, ik wil

ze uit hun comfort zone halen. En op het moment dat ik wel heel dicht bij hun eigen wereldje blijf, hoeven ze dat niet te doen, en ik vind het echt oprecht ook vanuit pedagogisch oogpunt ook mijn taak om ze kennis te laten maken met zaken die zij lastig vinden, die zij moeilijk vinden, en hoe ga je daarmee om, en dan heb je het niet alleen maar meer over je vak, maar ook meer gewoon over die vorming van die leerling. En als ik dan ook bedenk, waar leerlingen in vervolgoopleidingen tegenaan... waar ze dan mee te maken krijgen, met grote hoeveelheden teksten enzo, dan denk ik ja, weet je, dan is het ook niet zo dat overal een leuke spelvorm van wordt gemaakt.

2: ja ik weet niet precies meer wie het gezegd heeft, niet heel professioneel van mij, maar in de discussie om de leeslijst is wel eens geroepen dat literatuur niet leuk hoeft te zijn, en in hoeverre bent u het daarmee eens, want je hebt daar natuurlijk een schaal op van oké literatuur hoeft nooit leuk te zijn en het andere uiterste, maar waar, hoe staat u daarop?

1: ja de term leuk is natuurlijk een ontzettend containerbegrip... dat hoeft voor mij ook niet leuk te zijn maar het maakt het wel makkelijker als ze daar enig, enige vorm van plezier of zo aan kunnen beleven maar... het hoeft ook niet altijd plezier te zijn want het kan ook gewoon waardevol zijn om op een andere manier dan dat het leuk is zoals je een game speelt. Dus, leuk is mooi meegenomen, maar...

2: oké. Heeft u nog afsluitende opmerkingen over dit onderwerp waar we nog niet tot zijn gekomen? Want ik ben door mijn lijst heen.

1: nee, ja ik ben benieuwd, gaan er straks aanbevelingen uit komen?

2: uit mijn onderzoek?

1: ja.

2: nee, dat is niet mijn plan, maar ik verzamel natuurlijk wel die data, en ik wil gewoon ernaast leggen van oké, hoe ver zijn docenten hierin? Mijn beginpunt was, dat onderzoek van mijn scriptiebegeleider dat aanwijst dat veel docenten films tot literatuur kunnen rekenen, maar dat een veel kleiner aantal überhaupt films zou overwegen op de literatuurlijst, dus niet eens erop zetten, überhaupt erover nadenken, want boek heeft zo'n... ik wil niet heilige, maar gewoon zo'n positie dat mensen er niet echt over nadenken van dan wisselen we hem in voor een film, maar ik denk dat met de ontwikkelingen en met dat steeds meer docenten films ook tot literatuur kunnen rekenen, dat het de moeite waard is om even over na te denken van ja, hoe staan we daar nu eigenlijk met zijn allen mee? Dus dat is mijn onderzoek.

2: Ja, nee, duidelijk! Dan zeg ik succes ermee.

1: Ja dankuwel, dan zal ik nu de recording-

Interview docent C

1: C

2: Laurens

+ + +

2: zo, op deze manier... volgens mij is hij nu aan het opnemen. Nou, hallo! Ik... we hebben eigenlijk al besproken wat we gaan doen, ik ga jou een paar vragen stellen voor mijn bacheloronderzoek, want even ter herhaling, u geeft les op het, de bovenbouw?

1: ja. Ik geef les op het X in X, in de bovenbouw van het VWO heb ik VWO 4 en VWO 5, VWO 6 en in de bovenbouw van de HAVO heb ik HAVO 4. Dus ik heb geen HAVO 5.

2: oké. Om er maar gelijk een beetje mee in te komen, wat ziet u graag dat mensen lezen?

1: nou, daar vraag je me wat. Nou, ik vind het leuk als leerlingen... je bedoelt wel leerlingen op de middelbare school, hé?

2: ja.

1: ja ik vind dat leerlingen moeten eigenlijk een beetje sommige leerlingen moeten kennismaken met de literatuur en dan vind ik het heerlijk als ze aan het zoeken zijn, dat ze dingen wegleggen, dat ze dingen oppakken, dat ze mekaar stimuleren, en wat ik heel graag zie dat ze lezen, dat is niet een bepaald genre ofzo, maar het is eerder zo dat ik denk van oh deze persoon is echt iets heel uitdagends aan het lezen, deze persoon is een boek aan het lezen waar die vroeger nooit aan gedacht had, er worden bij ons op school heel veel debutanten gelezen, dat vind ik heel erg leuk, het is zelfs zo dat de leerlingen lezen vaak heel veel meer debutanten dan ik, dus zij zeggen dan tegen mij van hey, nu moet je dit eens gaan lezen, dus dat vind ik echt fantastisch, ik merk wel dat mijn leerlingen, nee omdat ik merk dat mijn leerlingen het eigenlijk nog best moeilijk vinden om te starten met bovenbouw boeken, dan ben ik al blij met iedere snippet die ze gaan lezen, maar ja, afijn. Maar als ik dan nu kijk, ik heb de afgelopen periode in leerjaar 6 bijvoorbeeld een leerling gehad die van Auke Hulst Mitchokochi droombaby* heeft gelezen, en die had dus speciaal gewacht met zijn mondeling, die had zich dus als allerlaatst ingeschreven omdat hij dat boek per se gelezen wilde hebben. En dat, zulk soort vuur, zulk soort passie vind ik heel leuk om te zien bij dat soort leerlingen. En dat is niet alleen bij de hele, zeg maar de literatuurleerlingen, je ziet dat ook bij andere leerlingen dat ze op een gegeven moment zeggen maar dit boek daar heb ik zoveel van gehoord, dat moet ik per se gelezen hebben, dat kan best zoiets zijn als de aanslag die door iedereen gelezen wordt. Maar dan hebben ze het maar mooi gedaan.

2: ja dus het maakt voor u niet heel veel uit of het nou literatuur is of...

1: nou dat is wel iets, want bij ons is het wel zo dat wij bepaalde eisen hebben aan welke boeken er gelezen moeten worden, daar hebben leerlingen... nou daar kan ik straks nog misschien wel iets over zeggen maar, bij ons hebben we een vrij strakke eis, die gaat uit van het examendomein, dan zie je dat daar staat van domein E, dan krijg je van de leerling, op de HAVO zijn het er 8 en op het VWO zijn het er 12, ze lezen zoveel boeken, en ze moeten literair zijn, oorspronkelijk in het Nederlands, dus dan denk ik van nou, daar moeten we maar eens even gaan kijken hoe of wat. In het VWO heb ik daar geen problemen mee, dus daar lezen de leerlingen 12 boeken, binnen die 12 boeken zit 1 gedichtenbundel, 1 debutant, 1 recent werk, 1 historisch boek dat zelf gekozen is, maar buiten die 12 hebben we nog 2 historische boeken die niet zelf gekozen zijn, die vallen dan binnen een project. Dus de leerlingen die kunnen best veel dingen zelf kiezen, op de HAVO is het zo dat we daar steeds meer

problemen zien, dat de leerlingen het heel moeilijk vinden om zelf te kiezen dus daar zoeken we mogelijkheden om dat op een andere manier aan te pakken. Maar door die eis van bijvoorbeeld een debutant of een recent werk zie je dat, als ik jou het overzicht zou laten zien van wat mijn leerlingen lezen is dus heel veel van de laatste tien jaar bijvoorbeeld...

2: oké... nu nadenken hoe ik hiermee verder wil...

1: nou hier zie je bijvoorbeeld de overstap van de onderbouw naar de bovenbouw, dat die best groot is, en daar zoek ik naar ruimte, dus mijn VWO leerlingen, die merk ik dat die uit zichzelf wel lezen of het makkelijk aankunnen als ik het vraag, maar bijvoorbeeld bij HAVO leerlingen merk je bijvoorbeeld dat de overstap van de onderbouw naar de bovenbouw voor poëzie bijvoorbeeld vrijwel onmogelijk is dus daar moet je een extra inspanning leveren, en bijvoorbeeld voor het lezen van literatuur, en daar moet je eigenlijk een soort van tussenstap gaan maken, en dat zou bijvoorbeeld met young adults, of je hebt misschien wat meer van wat je lectuur zou noemen...

2: waarom is literatuur belangrijk?

1: nou ik vind literatuur heel belangrijk omdat... ja ik kan daar eigenlijk een beetje een heel erg standaardverhaal op geven... literatuur zorgt er eigenlijk voor dat je verrast wordt, bijvoorbeeld verrast wordt door een perspectief of een bepaalde situatie, dat je in situaties terecht komt waar je zelf misschien nooit terecht komt bijvoorbeeld een andere tijd of een verzonden andere tijd, je kan de... de lezer wordt verrast bijvoorbeeld een bijzondere opbouw, wordt meegenomen in een verhaal maar eigenlijk, nee... de schrijver biedt als het ware iets aan wat door de lezer geïnterpreteerd kan worden waardoor je eigenlijk een soort creativiteit of inlevingsvermogen bouwt, zulk soort dingen vind ik boeiend aan literatuur, dus ik vind het leuk als literatuur niet voorspelbaar is, ik vind het wel belangrijk voor onze leerlingen dat het, ja dat klinkt misschien heel stom maar dat het een verhaal moet zijn, dus ik merk wel dat sommige leerlingen vinden het heel moeilijk als zij op een gegeven moment boeken hebben die voortkabbelen of waar geen echt einde aan zit, dus dan denk ik hmm, voor lectuur geven wij wel aan, of dan hebben we het erover in de lessen bijvoorbeeld verhaalanalyse, daar zie je ook daar zit wat voorspelbaarders in, dat geef ik ook wel aan de leerlingen door het is ook wel lekker om iets te lezen waarvan je weet dat het goed afloopt of dat je weet dat het probleem opgelost wordt, of dat er een bepaalde voorspelbaarheid in zit, of iets lineairs, en dat is heerlijk, maar het is ook lekker om een uitdaging te hebben.

2: dus voor u is zowel het plezier van het lezen-

1: ja ik vind, daarom probeer ik in de onderbouw ook plezier- neemt hij wel op?

2: ja.

1: -vind ik in de onderbouw plezier in het lezen belangrijk, een beetje paginas maken, een beetje meters maken en in de bovenbouw is het eigenlijk een beetje die uitdaging zoeken. En met VWO leerlingen, die steken elkaar ook wel aan, ik lees ook met de leerlingen mee, ik heb nu ook een boek liggen waarvan de leerlingen zeggen meneer, die moet u lezen want, of ze zeggen heeft u deze al gelezen? En dan zeg ik nee, want... dus dan lees je mee met je leerlingen, nou je dat is vanaf de brugklas ook zo, daar heb ik ook leesmuren, als je meeleeft met de leerlingen kunnen zij de drempels ook nemen. Hier is er eentje voor op een tegeltje.

2: zijn er in uw sectie de afgelopen jaren nog aanpassingen gedaan aan de leeslijst?

1: als wij het hebben... nou, wij worstelen altijd een beetje met de leeslijst, en we hebben geen standaard leeslijst, de leerlingen kunnen bij ons alles kiezen wat ze maar willen, maar we gaan het

wel toetsen, of nou we gaan het toetsen, we gaan op een gegeven moment van nou deze, deze vinden we wel heel erg voorspelbaar of die, vertaald werk, doen we niet, terwijl als je op de facebooksite voor leraar Nederlands kijkt heb je echt wel leraren die zeggen van nou, waarom niet, terwijl er gewoon staat in de eindexamentermen dat het niet mag, dus wij zeggen dan nou, hier heb je wat uitdaging nodig, of dat leerlingen zeggen we willen per se dit...

2: bent u het er trouwens mee eens dat het in het Nederlands...

1: ik vind het wel, het is ook als er ruimte voor zou komen zou ik het niet erg vinden, maar ik vind dat op het gebied van het Nederlands er zo veel is, dat ik denk van nou laten we dit maar eens nemen, ik vind ook met vertaald werk, ik heb in Suriname op de middelbare school gezeten en daar zei mijn leraar wij wonen in een derde wereldland, wij moeten om ons heen kijken dus op jouw leeslijst moet jij ook 5 boeken wereldliteratuur 4, 3, wereldklassiekers dus dan zie je ja, dan moet je dus vertaald lezen, maar dat had wel een doel, je moest naar buiten leren kijken, maar hier vind ik dat eigenlijk de Nederlandse literatuur heeft voor onze pupillen al eigenlijk wel heel erg wat te bieden. Aan de andere kant denk ik dat het voor leerlingen ook wel goed zou zijn om eens een keer kennis te maken met de klassiekers dat je zegt van, of met een ander perspectief, ik sprak net maarten van der meulen bijvoorbeeld en die zegt ook van, het is toch een leuke uitdaging om uit zo veel mogelijk talen een vertaalde roman te lezen want dan kun je je steeds beter inleven in andere culturen, als dat... als dat dan is dat natuurlijk hartstikke mooi maar dat leerdoel hebben we niet speciaal maar als dat er zou komen zou ik het niet erg vinden.

2: ja, andere mensen die ik heb gevraagd presenteren ook het idee van überhaupt een literatuurvak, maar

1: dat hebben wij vroeger op school gehad, wij hadden een apart vak literatuur, maar het is eigenlijk door, omdat het bij Nederlands het idee had van wij moeten altijd de kar trekken...

2: ik wil weer terugkomen op de originele vraag, of er aanpassingen gedaan zijn...

1: oh ja. Nou met die aanpassingen is het zo dat wij hadden vanaf... ik praat vooral over het VWO, vanaf de 4^e klas hadden wij een soort doorlopend werk aan de leeslijst, en dat was eigenlijk zo van: naast je gewone schoolwerk was je boeken aan het lezen en had je enthousiaste leraren dan gingen die met jou over die boeken praten, had je geen enthousiaste leraar, dan werd je alleen maar op je vingers getikt als je je boekverslagen niet had ingeleverd, en op het vlak voor, twee weken zeg maar voor je eindexamen lever jij twaalf boekverslagen in, die worden dan nagekeken, die worden dan bekeken, dan wordt jouw mondeling wordt voorbereid, dan krijg je die hele stapel terug en dan heb je je mondeling examen, nou ram bam, maar ik vond dat niet goed, dus ik heb er ook wel met mijn collegas over gesproken wij willen op een andere manier, die boekverslagen was een hele grote fraudetoestand, wij wilde geen verwerkingsopdracht zoals, bijvoorbeeld op de school van X, wij wilden geen verwerkingsopdrachten, wij wilden wel de boekverslagen maar wij zaten wij wilden alles wat met fraude te maken heeft, dat willen we eigenlijk openstellen, dus in plaats van dat we heel streng gingen handhaven hebben we gezegd, ja dat kun je knippen en plakken, want het is voor jou, voor de leerling is het een spiekbriefje, als het ware, het is je bouwt een bestand op, je bouwt een portfolio op waarmee je iets gaat doen, dus neem dan ook de verantwoordelijkheid voor dat portfolio. Dus dat was al een aanpassing, geen tik op de vingers als je iets verkeerd had gedaan maar vooral aanspreken op je eigen verantwoordelijkheid, maar ja bij leerlingen... het is nog niet groot genoeg. dus wat we nu doen, we proberen het belangrijker te maken door iedere keer een boek te koppelen aan een bepaalde opdracht. Het eerste boek wordt gekoppeld aan de toets verhaalanalyse, de tweede en derde boek worden gekoppeld aan een vergelijkingsessay, dus twee boeken met elkaar vergelijken, nu heb ik bijvoorbeeld een leerling die twee boeken bijvoorbeeld, dus over een

allochtone jongen die opgroeit in een Nederlandse samenleving, of twee boeken die zich afspelen aan boord van een schip, nou dan kun je zeggen het ene boek de ruimte en in een ander boek is het schip wel misschien een soort personage, dus je krijgt heel verstandige artikelen van die 4 Vwo'ers, n de 5^e klas hebben we poëzie, gaan we ook actief mee een poëziebundel bekijken, je moet een stapje overmaken, daarna zakt het een beetje in elkaar. Dus daar... op de HAVO hebben we nu zoveel gedoe met mensen die frauderen of mensen die boeken absoluut niet lezen of die er proberen het mondeling onderuit te komen, zoiets van nou die 1 voor het boekverslag, dus die calculeer ik in dan probeer ik maar zo hoog mogelijke cijfers op de andere onderdelen te halen, dat proberen we nu te voorkomen, daar heb ik dan nu een plannetje voor om dat ook te koppelen aan toetsen, maar bijvoorbeeld ook te zeggen van misschien moeten we met verwerkingsopdrachten gaan werken en niet met boekverslagen en de boeken waar je misschien verwerkingsopdrachten over hebt gemaakt dat je die niet meer tijdens een mondeling hoeft te toetsen. Dus daar zijn we nu mee aan het werk.

2: nu wil ik eigenlijk door naar mijn onderwerp: laat u films zien tijdens de les?

1: ja, nou dat, ik laat films zien tijdens de les, tijdens mijn lessen komt... als illustratie bij literatuurgeschiedenis gebruik ik korte videos van youtube, dus geen speelfilms ofzo maar de korte filmpjes, omdat het is heel toegankelijk voor de leerlingen dus dat gaat van de alphaman tot zelfgemaakte knip en plakfilmpjes, tot fragmenten uit boekverfilmingen bijvoorbeeld uit de aanslag, wat er maar op youtube te vinden is. In de 5^e klas hebben wij... nee in de 3^e en 4^e klas van de MAVO hebben wij, kijken wij naar een film en daar lezen wij daarnaast het boek, bijvoorbeeld het boek ben X, dan kijken we naar de film ben X. of we lezen het boek het gouden ei, en dan kijk je naar 1 van de twee films, bijvoorbeeld de Amerikaanse versie, omdat die verschilt van het einde in het gouden ei. Dus dan zie je daar was het echt een vast onderdeel. In de 5^e klas keken de leerlingen, 5 VWO, naar Max Havelaar. Sommige leerlingen kiezen ervoor om het op hun lijst te zetten, maar ik vind het zo'n belangrijk boek, ik vind daar moet iets mee gebeuren, dus vandaar dat we kijken naar Max Havelaar.

2: en waarom is eigenlijk al deze film...?

1: want hier, eigenlijk zie je hier een soort, je zou bijna zeggen de film is een soort spoiler voor dat je het boek gaat lezen, of in de tijd dat je het boek aan het lezen bent, je ziet het al een beetje voor je, want voor de leerlingen is het moeilijk om in dit soort boeken te komen, dus dan kunnen ze overeenkomsten en verschillen zien, ze weten bij wijze van spreken al waar het over gaat voordat het boek uit is waardoor je het wat sneller kan doorlezen, maar bij max havelaar is het bijvoorbeeld ook dat je weet door een beetje tijdwinst worden dingen in het boek anders gedaan dan in de film, ik vind het boek Max Havelaar vind ik fantastisch, maar de leerlingen niet altijd, maar ik vind het wel heel belangrijk dat kennis genomen wordt van dit verhaal, ik vind dat het de eerste moderne Nederlandse roman is, dus wat dat betreft kiezen we ervoor om het op die manier te doen, maar voor de HAVO, ik had natuurlijk wel van alles en nog wat gehoord, op een gegeven moment hoorde ik Jos Joosten, dat 1 van zijn kinderen, die mocht naar een theatervoorstelling en dat kon ze op de lijst zetten dus toen dacht ik nou, theatervoorstellingen van 1 van de boeken van de lijst, stel dat die er zouden zijn, zou ik dat dan ook willen? En toen dacht ik... op de VWO denk ik dat de leerlingen het heel leuk zouden vinden, maar op de HAVO, waar er zoveel problemen zijn met de fraude en wegduiken enzovoort, denk ik dat het een oplossing kan zijn. Dat je zegt van, wij gaan met alle vier de klassen naar de bioscoop, of we gaan naar een voorstelling, en achteraf schrijf je een recensie ervan, en dan is het zo dan gaat dat sneller, je wordt op een andere manier verrast, ik zie daar wel mogelijkheden.

2: laat ik het gesprek opnieuw... focussen, want ik vind het heel leuk en heel interessant, maar ik kan niks met de HAVO, oké, maar om het even voor mezelf samen te vatten, het is voor dat u films laat

zien, het is een samenvatting, ondersteuntje, om boeken beter te kunnen doorprikken, zeg maar, maar dan heb ik nog niets gehoord over dat er echt een inhoudelijk voordeel aan films zou kunnen zijn.

1: nee nou ja bij max havelaar is het zo dat je daar de film bekijkt in plaats van het boek te lezen, dan zijn er nog wel mensen die het boek lezen maar die wordt dan ook niet op de lijst gezet maar die wordt dan gezien als een soort onderdeel van literatuurgeschiedenis...

2: waar ik naartoe wil gaan is: kan film, de vorm tot literatuur gerekend worden?

1: ja nou ik vind, ik moet zeggen, we voelen de noodzaak er eigenlijk nog niet toe, dus vandaar dat we het eerder als een soort illustratie hebben, maar ik zie er wel mogelijkheden voor, bijvoorbeeld bij engels las ik op mijn eigen lijst stukken van oscar wilde of shakespeare omdat je dan wist van het stuk duurt twee uur, dan heb ik het boek ook binnen twee uur uit. En eigenlijk vind ik een theatervorm ook wel een heel bijzonder iets, want in de middeleeuwen...

2: dat is iets heel anders, want in de vragen die hierna komen de theatervragen, maar dit zijn de filmvragen,

1: ja maar met een film vind ik het eigenlijk, heel boeiend maar ik zit ook van...

2: je zou het leuk vinden maar je bent niet echt overtuigd...

1: nee ik ben niet speciaal overtuigd, ik zou het er wel naast willen, maar in plaats van zie ik het nog niet, maar ik sta er wel voor open. Ik sta er wel voor open, op het VWO kom ik het probleem eigenlijk nog niet tegen. Ja, nu is het net of ik de film als een oplossing voor een probleem...

2: nee, er hoeft helemaal geen probleem te zijn...

1: precies. Maar tot nu toe hebben we het nog niet zo bekeken. Laat ik het zo zeggen.

2: ja, maar ik snap ook wel dat voor echte verandering heb je een probleem nodig.

1: dat is het. Daarom vind ik het nu ook leuk om het erover te hebben want je zet me natuurlijk wel aan het denken. Kijk ik denk dat het de leerlingen tijd scheelt, maar ook dat je er iets mee zou moeten doen. Dus dan kun je zeggen van we kijken naar de film, ik noem maar wat, de ontdekking van de hemel, omdat als boek is het eigenlijk een te dikke pil voor de leerlingen in de bovenbouw, alleen de grote enthousiastelingen die doen dat, maar dan denk ik het is wel een boek wat heel hoog gewaardeerd wordt, dus misschien kun je zeggen weet je wat, die doen we gewoon, die film mag je bekijken, je neemt de recensies ook die bij de film horen, je vergelijkt het met recensies die bij het boek horen, doe het maar eens.

2: oké, ik wil een andere manier van hierna toe kijken presenteren, bijvoorbeeld in, van de ontdekking van de hemel heb je zo'n boek, en dat kun je via het gebruik van film verdunnen, of versimpelen, maar dan is het nog steeds, dan heeft de film de functie van een versimpelaar, terwijl de film heeft ook extra dimensies zoals het uitspreken van taal en bepaalde dialecten, dat wordt door literatuur niet zo gerepresenteerd, je hebt ook andere kunstoverwegingen van hoe breng je iets in beeld...

1: ook het editen...

2: het editen en ja vind jij dat dat extra literaire waarde heeft dat dat te onderzoeken is?

1: nee, ik heb het nooit gezien als literaire waarde, wat ik vond dat de kunst en theaterwetenschap, film en theaterwetenschap, is eigenlijk wel een beetje een vak op zich, waar misschien wel dezelfde

termen gebruikt worden, maar aan de... kijk je zet me nu weer aan het denken want het is wel zo dat als je gaat kijken naar moderne poëzie dan zie je ook wel dat er gewerkt wordt met opkomende en wegdrijvende woorden dat bijvoorbeeld dat visuele, dat videoeffect erin dat daar ook in zit en dan kun je ook zeggen van ja... misschien ligt daar wel een soort toekomst in maar ik ben daar voorlopig nog wel even te traditioneel voor en dan denk ik van, ik wil graag dat ik wil eigenlijk dat de leerling aan het, het literaire avontuur aangaat, bij wijze van spreken vanaf papier, als ik het heel traditioneel zeg, ik wil eigenlijk, en wat je zei van die dialecten, want je hoort natuurlijk een bepaalde stem, en je hoort ook wel van boekverfilmingen, dat kan alle fantasie wegnemen maar het kan ook iets toevoegen, maar ik weet bijvoorbeeld van de vertaling van, nu weet ik niet of het Jane R was of the Withering Heights,* ik denk Withering Heights, daar is die vertaling die is ooit gemaakt door Pé Hawinkel... dat is een oud student Nederlands vanuit de jaren 70 (...) maar die Pé Hawinkels, die heeft het volgens mij expres vertaald bepaalde dingen in het Betuws dialect zodat het leesbaar is maar toch duidelijk in dialect vorm of nee toch niet dat is dan alleen de taal van de bediende, en dan zie je van dat vind ik wel heel erg mooi, en soms kom je dat soort dingen in geschreven tekst natuurlijk ook tegen maar ja afijn ik denk van: het papier biedt denk ik ook wel heel veel.

2: nog niet een belangrijk genoeg deel van de Nederlandse cultuur om het te beginnen te verwerken?

1: het is... anders. Als we op een gegeven moment zouden zeggen...

2: we kunnen ook Vondel gaan...

1: nee maar stel je dan voor, ik denk dan van als je gaat kijken bij die literaire genres, dan heb je van dat dramatiek is ook een literair genre, en bij verhaalanalyse behandelen we dat, we focussen op Epiek, later op poëzie, dramatiek komt eigenlijk niet aan de orde, en als het aan de orde komt zie je dat het misschien bij CKV misschien komt, misschien heeft dat wel een nieuwe boost nodig? En dat je zegt van het is heel gewoon om ook het theaterstuk te gaan doen en we kijken wel, we lezen wel bijvoorbeeld mariëken van Nimwegen, dat toneelstuk, maar misschien zou je het moeten bekijken? In plaats daarvan, en dat misschien... nou ja... Ik moet daar een soort grens over want ik denk dan de hele tijd, want ik ben heel tekstgericht merk ik...

2: oké, ik ga het even proberen allemaal samen te zeggen want er zijn een paar... oké ik stel eerst even een andere vraag en dan komen we daarna terug, heeft u het overwogen om games te behandelen in de les?

1: nee, bij games heb ik het niet, en het is wel zo dat, ik heb ooit ermee te maken gehad, toen ik ook nog muziek gaf, toen waren er leerlingen van mij en die namen muziek mee die ik moest horen, en die kwam alleen maar uit games, en dat waren bepaalde bandjes en muzikanten of componisten die alleen maar in games zaten en dat vond ik eigenlijk wel grappig om zo te horen, op een gegeven moment kwam ik bij het x-instituut, kwam ik iemand tegen, dat is een instituut voor volkskunde, en dialectologie enzovoort maar daar was iemand die zich bezighield met, uit Schotland kwam zij, die houdt zich bezig met het archiveren van games, en die zei: ik moet alle verhaallijnen archiveren, alle mogelijkheden, en toen dacht ik ja want dat is natuurlijk wel zo, als je een game hebt, waarin er een bepaald verhaal zit, waarin je, ik kan nu niet helemaal op de namen komen maar waarin je... maar ik weet wel ik had laatst mijn zoon, die had het op een gegeven moment over, er is laatst een heel realistisch spel gekomen, vrouwgericht... een vrouw gaat de wereld veroveren ofzo of zoekt iets afijn...

2: horizon zero dawn, ofzo?

1: volgens mij is het heel recent uitgekomen...

2: ja, dat is horizon zero dawn,

1: precies ja...

2: die is dus van Nederlandse makers.

1: ah zie, van dat, die makers waren inderdaad op TV, maar toen dacht ik, daar zit wel een doordachte verhaallijn in, je ziet dat er keuzemogelijkheden inzitten, qua beelden, qua gameplay wordt er heel veel energie in gestoken om natuurlijk mensen voor plezier te laten gamen, te verrassen, weet ik veel wat er allemaal, maar... ik zie het nog niet als een literair genre.

2: nu vraag ik mij af, is dat omdat er nog geen videospellen zijn geweest die het zover hebben gebracht, of...

1: nou, ja

2: of is het het principe van, het is een andere soep, het is...

1: nee hoor, ook hier heb ik eigenlijk wel van verras me eigenlijk maar, want het is wel zo... het is natuurlijk helemaal niet zo traditioneel ik weet dan... nee ik kan me voorstellen dat mensen natuurlijk door naar een film te kijken, kun je verrast worden, gechoqueerd worden, het is een kunstvorm, maar bij games kan het natuurlijk ook.

2: nu de vraag die ik wil stellen is, hoe beeld je in dat kunstvormen, of videospellen, de interactie die je hebt als een literair middel kunnen inzetten.

1: ja zie je, dat is 1 van de problemen, je ziet bijvoorbeeld interactie vind ik een probleem maar ik vind ook, ja net kreeg ik net al meteen, ik voelde bij mezelf al meteen een tegenargument maar bijvoorbeeld ik vind verhaallijnen waarin je de mogelijkheid hebt om zelf een verhaallijn te kiezen, of dat een verhaallijn gestuurd wordt, levert problemen op maar er zijn ook romans die op een gegeven moment aangeven van oh ja, lees alleen maar de blauwgedrukte paginas of als je wilt dat het goed afloopt, blader dan door naar bladzijde honderd, of dat soort toestanden die zijn er natuurlijk ook, dat je meerdere verhalen hebt of meerdere verhaalmogelijkheden binnen 1 tekst, maar... ik zie het nog niet. Ik merk hier ook dat ik ergens tegenaan loop.

2: dat is prima. Dan nog even een afrondende vraag voor alle drie die vormen die ik heb genoemd, films op de leeslijst, zou dat kunnen?

1: films op de leeslijst... nee als ik die drie genres naast elkaar zou zetten, dan zou ik zeggen drama, drama zeg maar toneel, die zie ik wel op de leeslijst. En dan denk ik dan, film, daar worstel ik een beetje mee. Ik weet eigenlijk niet waarom, want je kunt zeggen van ja, maar misschien omdat de manier van editen... ja dan heb ik nog iets, daar worstel ik mee, maar drama denk ik, waarom hebben we dat achter ons gelaten eigenlijk? En waarom lees ik bijvoorbeeld wel in het Engels, of waarom doe ik in het Engels wel oscar wilde, waarom ga ik het wel lezen of kijken, waarom zou ik in het Nederlands niet een toneelstuk lezen, van nou ik neem een Vondeltekst, ik neem lucifer die ga ik lezen, of ik ga naar gijsbrecht, ik ga het kijken, daar voel ik iets... bij film vind ik het moeilijker, bij games denk ik, ik zie wel wat, maar... ik moet het nog....

2: dat moet nog heel ver komen.

1: het is wel iets om over na te denken.

2: is goed, ik weet ook van u dat u daar, niet dat u dat dicht wil gooien maar, laatste deze die me nu gewoon ineens te binnenschiet, ik wil me eigenlijk best wel vragen, vind u bepaalde Nederlandse muzieknnummers belangrijk, relevant genoeg voor de Nederlandse cultuur om ze ook in de context te behandelen?

1: ja, maar kijk als je gaat kijken naar muziek bijvoorbeeld, dat behandelen we eigenlijk wel bij poëzie, en het is ook zo dat je met name op de havo of in de onderbouw, nee weet je eigenlijk is het zo dat muziek is eigenlijk toegankelijker, of nee de teksten, de muziektteksten zijn toegankelijker dan moderne poëzie, je hebt ze echt nodig... kijk als ik het heel erg overdrijf, je krijgt zo moederdaggedichtjes, sinterklaasgedichtjes, liedjes, popmuziek, en dan krijg je moderne poëzie, als ik het heel erg overdrijf, en dan zie je van rijmelarij kom je op een gegeven moment op de wat ingewikkeldere teksten op wat meer de metaforen, op de droombeelden, op het niet-lineaire in poëzie, maar wel, het maakt echt wat los, muziek ondersteunt natuurlijk van alles, ik heb susanne en Freek laat ik dan horen in de klas, en de hele klas kan meezingen, en dan zeg ik wat bedoelen ze dan met een blauwe dag, daar kun je echt over doorpraten. Maar als ik echt moderne poëzie neem zoals die nu helemaal in is dan worstelen de leerlingen daarmee, heel verschrikkelijk, ze hebben eigenlijk die tussenstap wel nodig. Muziek vind ik daar ideaal bij.

2: heeft u nog afsluitende opmerkingen?

1: nee, nou wat ik vind is ik vind het mooi want je zet me aan het denken met deze vragen.

2: dat is de bedoeling, ja het onderzoek is echt zoals ik al eerder heb gezegd, ik kijk echt naar... die andere meningen die opkomen die zo vaak gebruikt worden en ik kijk naar hoe door boeken gedomineerd de leeslijst is en ik stel me gewoon de vraag af... hoe rijmt dat, hoe rijmt dat niet, hoe zit het ermee. Dankuwel!

1: leuk-

Interview Docent D

1: D

2: Laurens

+ + +

2: ...oké, heb je nog enige vragen voordat we hiermee beginnen?

1: Nee.

2: Oké, dan brand ik los. Laat u films zien tijdens uw les?

1: Momenteel niet. En eigenlijk... ja ik heb wel altijd dat als ik boeken besprek of boeken aanraad dan roep ik wel eens van 'ja kijk deze film vooral niet' want dat hele beeld wat je in je hoofd had, dat is dan beetje dat klassieke verhaal van het boek is altijd beter dan de film, dat ik als ik de film gezien heb probeer ik wel aan te geven van eigenlijk gaat die film met het hele verhaal aan de loop waardoor er weinig meer van het oorspronkelijke verhaal overblijft. Ik heb wel in mijn begintijd ooit, toen was er zo'n boek opdracht van 'bekijk de passievrucht en lees het boek, en... maar dan zoek de vergelijking, en toen hebben we wel gezamenlijk die film gekeken maar daarna eigenlijk... ik gebruik wel allerlei soorten media, filmpjes van youtube en dat soort dingen, maar niet echt films.

2: korte fragmentjes die heb je dus wel gebruikt?

1: ja, ja.

2: even kijken...

1: maar dat zijn meer Lubach, of dat soort... niet echt fragmenten die op de leeslijst kunnen.

2: en u had het over alleen boekverfilmingen? U heeft nooit een niet-boekverfilming laten zien, neem ik op...

1: Nee, dat zou ik wel leuk vinden om te doen, ik heb ook nog een minor film- en theaterwetenschappen gedaan dus het lijkt me wel leuk om te doen, maar eigenlijk... ja in de waan van de dag kom je er te weinig aan toe denk ik om dat, daar een goede opdracht aan vast te hangen of dat soepel te integreren in de andere onderwerpen... maar dat zou wel leuk zijn ja. Er zijn genoeg mooie films.

2: genoeg films die ook literatuur genoemd kunnen worden in uw opzicht?

1: ja, dat is natuurlijk een beetje de vraag van wat moet er onder literatuur verstaan worden, ik denk wel dat als het gaat om je inleven in een andere wereld, je laten nadenken over hoe je naar de wereld kan kijken, ik denk niet dat een film als los object literatuur genoemd kan worden, maar ik zou het interessanter vinden om dan te kijken naar de techniek van het vertellen van verhalen, want dat is in films heel anders dan in literatuur dus ik denk wel dat er altijd een soort koppeling moet zijn tussen hoe gaat het dan terug naar de oervorm van het boek ofzo.

2: ja dus u zegt eigenlijk dat kan een hele ondersteunende werking hebben aan literaire vorming in de les

1: nou, bijvoorbeeld die boeken van Lize Spit, die twee romans, zij is ook volgens mij dramaturg en scenarioschrijfster en je merkt dat zij probeert om die boeken volgens mij, om heel veel scènes en tijdlijnen zo in elkaar te snijden, dat vond ik dan zeg maar een filmisch boek, waarbij je merkt oh ja, ze heeft het eigenlijk zo geschreven of in elkaar geplakt alsof het een film zou zijn waardoor die

spanningsopbouw zo is. Maar dat is bij veel boeken niet per sé zo, ja dat kan dat wel heel filmisch geschreven zijn maar dan is het meer van ik zie het voor mijn ogen gebeuren.

2: ja, ik ga even springen naar een ander stukje... we hebben het al een beetje over literatuur gehad en wat dat precies is maar... waarom is dat belangrijk voor leerlingen vindt u?

1: gewoon het lezen van literatuur bedoel je?

2: ja het lezen van literatuur.

1: ik denk... ja nou ik ga gewoon zeggen wat ik denk. Meerdere redenen: één, denk ik dat het god voor leerlingen is in deze tijd van afleiding en wat we allemaal doen, ze zijn veel met schermen bezig, dat ze gewoon eigenlijk gefocust een stuk tekst kunnen lezen, dat hoeft niet per sé dan literatuur te zijn maar dat ze datgene van ik kan gefocust diep lezen, in stilte zonder muziek of wat dan ook, daar kan het iets voor zijn en twee, ik geloof echt dat je een boek een perfect middel is om te leren praten over wat denk ik, wat voel ik als ik een personage iets zie doen, hoor doen, wat doet dat met mijn beleving en dat kan dus daarmee ook reden drie automatisch je, het zal nooit één op één zijn maar toch je kijk op de wereld veranderen, denk van ik had dat niet zo gedaan of ik had dat anders gedaan, ze krijgen denk ik ook een beetje wat meer een gevoel van de taal, dus sommige boeken met ironische of sarcastische scenes, wat bedoelt die auteur nou eigenlijk, is het... bedoelt hij het zoals het er staat of vind ik juist het boek moeilijk omdat het volstaat met stijlmiddelen en andere van dat soort taal, stijlmiddelen... dat, ik zit even te denken, ja ik denk dat het gewoon goed, want iedereen houdt, altijd als leerlingen zeggen van 'ik ben geen lezer' dan kijken ze wel films en series en... dus ik vind het interessant om dan eigenlijk net zo lang door te zagen totdat, waar kunnen we elkaar dan vinden in de zin van... is de manier waarop een boek dan, de techniek hoe een boekenverhaal verteld wordt dan heel anders dan een film? niet per sé, niet altijd, maar zij hebben gewoon moeite bij het idee van 'oh ja, het zijn 300 bladzijdes met letters, en dan moet ik ook echt iets gaan doen, en bij een film kan ik gaan zitten maar dan bij een film moet je ook zeker nadenken als daar gemonteerd wordt en daar tijdsprongen worden gemaakt, doe je eigenlijk hetzelfde, je hoeft dan misschien niet zoveel te lezen maar ik vind wel dat je dat moet leren, ik denk niet dat ze later terecht komen in een wereld waarin ze nooit meer teksten hoeven te lezen.

2: bent u op dit moment tevreden met hoe de leeslijst werkt? Hoe die wordt gepresenteerd?

1: ja ik werk nu dit jaar voor het eerst op een andere school, maar op mijn oude school had ik in mijn eentje de hele bovenbouw VWO dus daar kon ik redelijk vrij mijn eigen regels bepalen, ja hier is het vrij strikt, er is een hele uitgebreide lijst met punten en leerlingen moeten minimaal zoveel punten lezen, en minimaal drie boeken van een verplichte lijst. Ja, in alle eerlijkheid vind ik dat echt verschrikkelijk. Want kijk, er is vooral een soort keuzevrijheid op die lijst, ja je kan die lijst niet bijhouden, die punten worden zo oneerlijk toegekend, dus er is ooit iemand geweest, die vond AFT van der Heijden fantastisch en Kluun verschrikkelijk, dus alle boeken van Kluun hebben één punt, alles van AFT van der Heijden heeft vier punten, terwijl die ook wat dunnere boekjes heeft geschreven, dus er is helemaal geen transparant systeem op basis waarvan die punten worden toegekend. En als ik nieuwe boeken aandraag om te lezen, wat ik veel doe, dan zeggen leerlingen altijd 'ja, mag ik dit dan lezen? En hoeveel punten is dat dan?' want dat staat dan niet op de lijst. En dan zijn er ook collega's die, uit angst misschien voor het feit dat ze straks een mondeling moeten afnemen over een boek dat ze niet kennen, zeggen 'nee, dat mag niet, zolang het niet op de lijst staat, mag niet'. Dat snap ik niet, ik vind echt dat leerlingen bij voorkeur... ja dat mag dan officieel niet volgens het examenprogramma maar ook non-fictie, of... ik heb één keer bij mijn stage op een school gewerkt en dat was gewoon ook als eis, dat vond ik wel weer een goede, je moet ook een boek lezen van een niet-westerse auteur. Nou, dat mag eigenlijk niet volgens het examenprogramma

omdat het niet oorspronkelijk Nederlandstalig is, maar zij zeggen 'ja dat doen we gewoon, want wij vinden dat een belangrijke waardevolle toevoeging'. Die mentaliteit daar houd ik wel van. Dan bied je die leerlingen echt iets, zeg maar.

2: oké, goed om te weten, ik ga even kijken wat ik nu wil vragen... in diezelfde trant, zou u... wat zou u ervan vinden om een film op de leeslijst te zetten? Of om dat toe te laten?

1: ja... ik denk wat ik net zei... ik denk dus niet de film als los object, dus ik zou de film... zeg maar alleen de film kijken zou ik te weinig vinden om het een waardige plek op de leeslijst te laten hebben, maar dat zou dus misschien eerder... dat je daar een gedeelde opdracht aan koppelt of dat iemand misschien voor zijn profielwerkstuk zegt van ik ga dat eens echt... want nu, wat er nu vaak gebeurt in die opdrachtjes waarbij ze film en boeken moeten vergelijken is echt heel erg... story-driven, zeg maar van we gaan kijken waar het verhaal afwijkt, maar het gaat eigenlijk nooit over welke verteltechnieken zet een filmmaker nou in, dus hoe gaat hij met die flashbacks om of hoe zet hij, bijvoorbeeld bij de verfilming van het Gouden Ei die eieren in of hoe wordt bij de passievrucht wel heel suggestief duidelijk gemaakt dat er in bepaalde seksenes iets gebeurt, dus dat zou ik wel interessant vinden maar ik zou het altijd wel in combinatie doen met of een boek, je kan natuurlijk ook zeggen, hoeft niet per sé een verfilmd boek te zijn maar een film die hetzelfde thema behandelt of een film die dezelfde historische periode als het boek behandelt... maar ik zou denk ik nooit een film... omdat ik denk dat een film bespreken en beoordelen is eigenlijk toch wel op wat vlakken een heel ander vak dan iets taligs beoordelen. Dus taal en beeld beoordelen kan denk ik wel in combinatie, maar niet als vervanging.

2: prima. Behandelt u theaterstukken in de les?

1:... te weinig. Ja, de beatrijs was volgens mij ook, maar niet echt... nee dat is geen theater... de Marieken was een beetje theater, ja... ik denk bij ons van die 17^e eeuwse toneelstukken, niet echt, maar ik keek vanochtend in mijn boekenkast en ik dacht oh ja, ik ben naar die toneelstukken van Ilja Leonard Pfeiffer geweest bijvoorbeeld van noem het maar liefde en de advocaat, ja dat zijn eigenlijk wel best wel inspirerende waar je iets mee kan in het kader van literatuur. Maar dat doe ik nu niet, maar dat zou ik wel interessant en leuk vinden.

2: ja, dus dat kost gewoon nog even wat tijd om dat te verwerken maar dat spreekt u wel aan?

1: ja, ja maar dan moet je, dat is dan ook in de waan van de dag, ik heb een soort ideeënlijst in mijn agenda achterin en die wordt gedurende het jaar langer, in de waan van de dag kom je daar niet aan toe, ja ik denk dat daar wel mogelijkheid, ik denk dat je daar dan zit je natuurlijk ook naar een toneelstuk te kijken, dat is dan ook weer iets anders dan dat je een toneelstuk gaat lezen...

2: ja, dat was de vervolgvraag, van zou je het dan alleen tekstueel behandelen of zou je ook het liefst het willen laten zien?

1: nee, dan zou ik het ook natuurlijk willen laten zien, want zo'n toneelstuk gaat, krijgt natuurlijk ook extra diepte en betekenis door die acteurs die die tekst uitspreken, dat gaat in die zin ook voor een film, het script lezen is misschien ook niet zo interessant, of kan ook interessant zijn dat je denkt 'oh leuk verhaal', maar juist de beelden erbij geven natuurlijk een extra lading.

2: Want voor toneelstukken lezen we gewoon soms een script, maar voor films zouden we daar niet aan beginnen.

1: Ja, dat is gek. Ja. Nee. Ja, dat is inderdaad wel een goede vergelijking denk ik, bij toneelstukken... ja kijk, net die Marieken bijvoorbeeld, als ik dat in 4 VWO behandel, dan laat ik de leerlingen dat wel

hardop voorlezen, en dan wel in rollen, dus dan probeer je daar toch, op die manier een beetje leerlingen daarin te krijgen dan dat je alleen de droge tekst leest, en dat vinden leerlingen vaak ook wel leuk, want er zitten vaak wel wat scheldwoorden, het gaat best wel snel, en als je dat leuk brengt dan levert dat ook wel een leuk toneelstukje op.

2: Zou u theaterstukken tot literatuur rekenen?

1: ja, wat zei ik die stukken van Pfeiffer denk ik, heeft hij volgens mij dezelfde technieken en de taal die daarin gebruikt word, ja dat is gewoon natuurlijk ook... dan kom je weer op een schimmig gebied maar ook gewoon literaire taal en ik denk... ja niemand zal zeggen van ja die Marieken van Nimwegen behoort niet tot de Nederlandstalige Literatuur en dat geldt ook voor de kluchten van de koe enzo, dat waren in oorsprong eigenlijk ook allemaal toneelstukken... dus ik denk het wel want daar is natuurlijk ook met taal geprobeerd een verhaal te vertellen, en in films zit daar toch een andere component bij maar als je naar toneel gaat kijken dan heb je natuurlijk ook het decor... ja ik lul mezelf een beetje vast nu

2: dit is de discussie dus. Als je gewoon blijft ratelen is dat alle stof die ik nodig heb. Zou je iemand die bijvoorbeeld, ik weet niet of het nu al op jullie... punten toegekend krijgt maar zo'n theaterstuk van Vondel, zou dat op de leeslijst kunnen?

1: Ja, dat wel, maar een moderne theaterstuk dan weer niet. Of omdat het niet genoeg beschikbaar is, of omdat mensen niet weten waar het over gaat, of... het kunnen allerlei redenen zijn om het niet te doen, maar... ja op dit moment volgens mij niet. Ja Vondel dus wel, dus dingen waarvan Neerlandici lang geleden hebben vastgesteld 'dit heeft waarde' Zeg ik een beetje cynisch, maar ja die wel en dan anderen niet, terwijl dat ook hele goede moderne toneelstukken zijn.

2: behandelt u bepaalde Nederlandstalige muzieknummers tijdens de les?

1: Ja. Voornamelijk bij taal- en stijlanalyse, dat is een blokje daar gaat het vaak over beeldspraak en metaforen en dan kom je op stijlfiguren en dan kom je toch vaak op poëzie, dat zit natuurlijk overal in, in reclames, in politiek, en dan gebruik ik ook vaak Nederlandstalige muziek ja.

2: dan laat u dat horen tijdens de les? En dan gaat u op de inhoud in?

1: Ja ik laat het horen, ook dat we de tekst op print hebben, ja ze realiseren zich vaak helemaal niet dat er zoveel rijmtechnieken en al die beeldspraak want ze zingen het gewoon allemaal wel mee, maar... ja.

2: Zou u bepaalde Nederlandstalige nummers of albums tot literatuur kunnen rekenen?

1: ja, dat denk ik wel. Ik denk dat... maar ze mogen nu ook gewoon een dichtbundel op de lijst zetten, en ik denk dat er best wel veel Nederlandstalige liedjesschrijvers zijn die gewoon eigenlijk gedichten op muziek maken, dus als een gedicht wel zou mogen waarom zou een album van Maarten van Rozendaal dan niet mogen, ja... dat is een beetje een schimmig gebied want sommige mensen vinden Harry Jekkensen* een prachtige tekstschrijver of blof, andere mensen vinden dat verschrikkelijk-

2: maar dat heb je ook in poëzie

1: ja, precies, dat klopt.

2: dus ik neem uit uw antwoord aan dat u en het literatuur zou durven noemen en dat u het wel op de leeslijst zou kunnen inbeelden

1: ja.

2: dat zijn dan twee in één. Oké, zou u een toekomst kunnen voorstellen waarin u games behandelt tijdens de les?

1:...nou, dat is toevallig, wanneer was dat nou... ik weet niet, volgens mij heb ik tijdens mijn opleiding een keer toen ging het ook over de inzet van games in het onderwijs... ik... zou het me wel voor kunnen stellen, maar ik kan het me ook nog niet heel concreet... ik heb een keer een vergelijking gemaakt van een boek, dat was een of ander kinderboek, en daar kun je voortdurend zelf een soort route kiezen van lees ik nou drie bladzijdes verder of ga je... dan staat er zo 'wil je dit verhaal aflezen? Ga dan naar die bladzijde' dat een soort vergeleken met een game van je bent zelf eigenlijk de acteur, je bepaalt zelf hoe het verhaal gaat aflopen door de keuzes die je maakt gedurende het verhaal en dat is bij games natuurlijk in zekere zin ook zo... ja ik zou dat wel een interessant onderzoeksveld vinden eigenlijk. Ik zit te denken, ik weet er te weinig vanaf om... goed, ook dat is natuurlijk storytelling. Ik denk dat het nu, omdat ik er te weinig vanaf weet zou ik nu ook zeggen, het niet automatisch per sé tot literatuur rekenen, maar dat is volgens mij nog een nogal onontgonnen* onderzoeksveld

2: ja. Nou dat vat u goed samen, ja. Heeft u nog enige afsluitende opmerkingen waar we niet tot zijn gekomen?

1: nee, ik ben wel benieuwd wat andere mensen... ik vind het wel een interessante discussie.

2: ja, op bepaalde dingen bent u echt... ik raak altijd verbaasd als ik iemand heb die nog weer iets anders denkt dan de vorige.

1: wat vind jij zelf? Als ik zou onderschrijdend mag zijn om dat te vragen?

2: Ik zal even de recording stoppen, dat ik niet teveel transcribeer-

Interview docent E

1: E

2: Laurens

+ + +

2: ...oké, heb je nog enige andere vragen?

1: nee hoor.

2: oké, dus dan wil ik beginnen bij de vraag van... 'welke boeken wordt u blij om ze op de leeslijst te zien? Van uw leerlingen?'

1: bedoel je dan wat leerlingen er zelf opzetten en wat ik een goede keuze vindt of wat ik ze zou leren?

2: nou, ik ben geïnteresseerd in allebei maar laten we beginnen bij wat ze er zelf opzetten en dan van wat u ze probeert aan te raden

1: ...dan moet ik heel even kijken hoor, want ik heb ze niet uit mijn hoofd wat zij op hun lijst hebben staan dus ik pak even het bestandje erbij... even kijken... moet even zoeken hoor... ik heb best veel leerlingen nu die wel ook ingaan op de adviezen die ik ze geef, en boeken die ze nu bijvoorbeeld lezen wat ik ook wel goed vind passen bij leerlingen is bijvoorbeeld... er is er een die leest Confettiregen van Splinter Chabot... Heks van Thomas roddeheuvelt*... daar zijn ze ook over het algemeen wel enthousiast over, ik heb ook veel topsportleerlingen die lezen dan toch graag boeken als de aanname of de afwijking, boeken die echt gaan over voetbal... ik heb nu een leerling die strovuur leest, dat is meer young-adult eigenlijk...

2: dus dat is best wel veel variatie?

1: ja, heel veel variatie. Er is ook een leerling die zelf heeft gekozen voor heks, of voor Laura H. dus dat vind ik ook wel heel tof, ik vind dat best wel een dik boek, dus best wel variatie, er zijn ook echt wel veel leerlingen die de aanslag en hersenschimmen kiezen, maar toch ook best wel veel moderne literatuur en dat vind ik wel heel leuk.

2: en wat vindt u daar nou goed aan, precies?

1: aan de keuzes die ze maken?

2: ja aan dat ze zoveel moderne dingen kiezen en dat ze gevarieerd en... waarom is dat zo belangrijk?

1: nou ja ik denk allereerst dat een boek moet aansluiten bij de beleefwereld van leerlingen, ze hebben nog niet zo'n brede interesse in de wereld hé, dus het is dan de kunst om een boek te vinden wat past bij hun belevingswereld dus ik vind het dan heel waardevol dat als je zegt nou ik ben geïnteresseerd in dementie dat je dan hersenschimmen leest maar ik vind het ook heel fijn als leerlingen gewoon aangeven van nou ja ik ben zelf gewoon op zoek naar mijn identiteit of naar mijn seksuele geaardheid en als daar dan een boek bij past waar leerlingen dan steun aan kunnen hebben dat vind ik dat heel waardevol. Ja, dus ik zoek eigenlijk leerlingen... boeken die passen interesses van leerlingen enerzijds of bij vragen waar ze mee worstelen aan de andere kant.

2: hoe belangrijk is het begrip literatuur in de vorming van die leeslijst of in die vorming van voor die leerlingen?

1: ik snap je vraag niet helemaal...

2: is goed, laat ik hem dan even omdenken... we hebben het net dus over een paar boeken die de leerlingen lezen, die ze op de leeslijst zetten, waar ze dus veel aan hebben, hoe grote rol speelt literatuur erin... is het allemaal literatuur?

1: ja, ik vind dat een moeilijk begrip... kijk er zitten best wel, wij noemen dat opstapboeken, zo'n boek als de renner of de afwijking, ja... ik vind dat niet echt, dat is niet echt een boek dat de libris literatuurprijs gaat winnen, en uiteindelijk wil je natuurlijk wel dat ze gewoon een groei laten zien in de boeken die ze lezen, maar ik heb liever dat ze een boek lezen dat bij ze past dan dat ze iets lezen waarvan wij dan op de universiteit hebben gezegd 'god dit is literatuur' en waarvan die kinderen denken 'wat moet ik ermee, ik ga nooit meer een boek lezen...' Dus ik vind de aansluiten bij de interesses en het niveau van de leerling belangrijker dan of iets wel of niet literatuur is.

2: dus uiteindelijk is uiteindelijk dat ze plezier hebben in het lezen het hoofddoel? Of is literair besef de hoofddoel? Dat is wel een beetje een fifty fifty manier om het te presenteren, maar waar neigt u meer naar?

1: nee... plezier in het lezen aan de ene kant en het iets leren over jezelf en de wereld, dat zijn voor mij de hoofddoelen van literatuuronderwijs.

2: oké... zo simpel kan het zijn. Heeft uw sectie de afgelopen paar jaren aanpassingen gedaan aan de leeslijst?

1: nou ja, we hebben niet echt een leeslijst, dus het is bij ons niet zo dat ze een vaste set aan boeken krijgen dat ze daaruit mogen kiezen, bij ons mogen ze echt gewoon als het Nederlandstalig is, oorspronkelijk mogen ze het voorleggen en dan keur ik het goed of niet, dat zijn dan vaak boeken van websites als leesadviezen.nl of 'lezen-voor-de-lijst', maar zeer zeker ook moderne titels die ik ze zelf tip... ja, dus we hebben geen leeslijst en in zekere zin ook niet echt aanpassingen daaraan.

2: oké... van wat ik bij andere docenten ook meekrijg is dat ze gewoon niet een vaste leeslijst hebben, maar wel een systeem waar ze veranderingen in brengen van en nu staan we dit soort boeken wel en niet toe, en even nog kort voordat we doorgaan, waarom beslist u of een boek wel of niet op de leeslijst mag?

1: ...ja, wel niveau, zeg maar, net zoals gister kwam een leerling aan met simbad de zeeman, ja dat vind ik echt een kinderboek zeg maar, dus dat gaan we niet lezen... ja, dus ik kijk wel voor welke doelgroep het geschikt is zeg maar en dat moet dan wel 15+ zijn... ja en misschien de verhalende laag ofzo? Uiteindelijk hebben we een eindmondeling hé, waarin je al die boeken bespreekt, en valt er toch over die boeken van Saskia Noort, daar ben je sneller over uitgepraat, want de vraag is daar 'god, wie heeft het gedaan?' Nou die, en waarom, en dan ben je wel klaar... ik denk dat je uiteindelijk heel graag wilt dat ze boeken lezen waar je het over kan hebben, waar je... ja, meerdere interpretaties bij kunt maken of waar je vragen bij kunt stellen.

2: bent u voor de rest tevreden met het literatuuronderwijs op het moment?

1: ja, ja. Want ik denk dat wij op het moment best wel wat verschillende dingen doen, dus ik ben eigenlijk wel enthousiast over wat we nu doen.

2: oké, dan ga ik naar het andere deel van mijn onderzoek, namelijk: laat u films zien tijdens de les?

1: stukjes. En dat is dan met name om literaire begrippen uit te leggen, dus een korte film die heet ponyplace, uit mijn hoofd, en daar koppel ik dan literaire begrippen aan, dat ze bijvoorbeeld moeten letten op perspectief, of op de tijd die in een filmpje verstrijkt, of op de invloed van de chronologie

op jouw ervaring als kijker, dus korte filmpjes laat ik ze dan wel zien van twee minuten tot een kwartier, maar het is niet zo dat we verfilmde boeken ofzo kijken.

2: dus echt ter ondersteuning van zo'n verhaaltechnisch begrip?

1: Ja.

2: die heb ik nog niet eerder gehoord, leuk... ja, dan ga ik even kijken hoe... ja, dus het zijn dan korte fragmentjes die u gebruikt maar dan geen plaats voor een hele film, geen boekverfilming dus. Zou u... een boekverfilming tot literatuur kunnen rekenen?

1:... nee. Ik denk wel dat dat nu gebeurt, hoor, dat leerlingen zeggen dat ze alleen maar nette mensen hebben gelezen en dat ze de film hebben gekeken op netflix... maar ik vind dat niet hetzelfde, omdat dus één van mijn doelen is dat ik wil dat leerlingen iets over zichzelf en de wereld te weten komen en ik denk dat je daarvoor, dat een boek een unieke kijk biedt in hoe mensen denken dus hoe werkt het in iemands hoofd, wat voor keuzes maakt iemand, en dat kun je uit een film niet halen... vind ik. Dus ik zou dat niet als voorwaardige vervanger willen zien. Wat ik wel waardevol zou vinden is bijvoorbeeld dat leerlingen het boek en de film gaan vergelijken en dan... ja kun je daar vragen aan koppelen. Dus een vergelijking zou ik wel waardevol vinden, maar ik vind dat leerlingen extreem weinig lezen, dat ze ook niet goed zijn in lezen, dus ik zou niet dat laatste beetje wat ze moeten lezen dan ook nog inkorten naar films.

2: Ja, want er zijn dus echte waardevolle dingen aan het lezen die de film niet kan overnemen?

1: ja.

2: oké, dus... ja dus dan neem ik ook aan dat een positie van film op de leeslijst uitgesloten is voor u?

1: ja, als vervanger zeker.

2: oké. Als gewoon een apart onderdeel van het uiteindelijke mondeling? Dus niet in plaats van een boek maar gewoon een apart vakje?

1: ja... ik zou dat dan eerder bij... we zijn een cultuur en profielschool, dus hebben heel veel kunstvakken, dus dan zou ik dat eerder in een project ofzo gieten in samenwerking met zo'n kunstvak, dat ze dan bij de kunstvakken leren om... nou ja, met bepaalde begrippen, ik weet niet wat het dan is, maar naar die film te kijken en dat wij dan bij Nederlands een koppeling maken met een boek, zeg maar, dus ik zou het als een project wel boeiend vinden, maar ik zou het niet opnemen in mijn literatuuronderwijs, zeg maar het onderdeel dat ik toets, dus wel als aanvullend project zou ik het boeiend vinden, maar niet als aanvulling op het PTA, het toetsprogramma wat we nu hebben.

2: oké, behandelt u theaterstukken in de les?

1: ik doe wel veel met cabaret, ik weet niet of je dat ook meetelt...

2: geïnteresseerd in alles.

1: niet met toneelstukken ofzo. Dat komt natuurlijk ook wel omdat ik werk nu vier jaar in het onderwijs waarvan twee coronajaren dus kan ook niet zelf zeggen dat ik nu extreem veel theaterbezoeken heb gedaan zeg maar de afgelopen jaren... dus ik denk dat dat wel boeiend kan zijn, maar ik doe er nu niets mee.

2: oké. Dus u zei Cabaret?

1: ja.

2: hoe behandelt u dat dan?

1: dat ligt er een beetje aan, bijvoorbeeld bij poëzieanalyse doe ik daar wel veel mee, bijvoorbeeld de voorstelling van pieter derks, en die maakt dan een liedje en dat heet, dat is een slaapliedje voor zijn kind en dan gaat hij eigenlijk allemaal gruwelijke dingen zingen als dat er een vogel tegen het raam is gevlogen maar gelukkig was zijn kind zelf niet het slachtoffer, en daar maken we dan in poëzie een analyse van oké hoe zit dat in elkaar...

2: ondersteunende werken, maar dan is het zelf geen literatuur? En zou het zelf ook niet...

1: Nee, zo behandel ik het ook niet.

2: goed. Zou u bepaalde theaterstukken wel tot literatuur rekenen?

1: Ja, daarvoor weet ik te weinig van theater en wat het aanbod daarvan is.

2: Oké prima, en als een leerling naar u toekomt met de wens ik wil dit graag lezen-

1: sorry, de bel ging

2: als een leerling naar u toekomt met de wens ik wil dit graag op de leeslijst zetten, hoe zou u daar dan op reageren?

1: als de leerling aankomt met het toneelstuk? Dat mag volgens mij niet... de eis om het diploma te kunnen halen is vanuit de overheid dat je acht op de HAVO en twaalf op de VWO literaire werken hebt gelezen die oorspronkelijk in de Nederlandse taal zijn verschenen...

2: Dus ze zouden bijvoorbeeld wel vondel mogen lezen?

1: Ja.

2: Ja, oké, dan is dat rond. U heeft ook al mijn vraag over muziek al een beetje behandeld, over hoe liedjes daarin een rol spelen, ter ondersteuning... dan bij mijn laatste vraag, zou u games kunnen zien als ook zo'n ondersteunende functie of een leesbevorderende functie?

1: daarvoor weet ik te weinig van games... eigenlijk niks.

2: Ja is goed, dit is mijn meest out-there vraag, dus dat begrijp ik wel hoor. Nou, dan denk ik eigenlijk dat we er doorheen zijn, heeft u nog andere afsluitende opmerkingen?

1: Nee, ik ben benieuwd naar je onderzoek, leuk.

2: dankuwel, ik zal hem nu

Interview docent F (HAVO)

1: F

2: Laurens

+ + +

2:... ja, daar gaan we nu. Nou, hallo. Dankuwel voor het meedoen, u bent nu bij mijn onderzoek, ik ben met mijn bachelor bezig, en daarmee ondervraag ik dus verschillende docenten over de leeslijst enerzijds en andere verschillende soorten media anderzijds en ja daar ga ik dus nu een paar vragen over stellen. Heb je nog vragen voordat we beginnen?

1: Nee, ik sta er gewoon helemaal blanco in, ik heb ook niets voorbereid, dus ik geef gewoon eerlijk antwoord zeg maar wat er in mij opkomt, dat vertel ik.

2: oké, prima. Want u bent docent Nederlands?

1: ja, dat klopt.

2: bovenbouw?

1: bovenbouw HAVO, 3 4 5 zeg maar.

2: oké, prima ten eerste waar wordt u het blijst van als de leerlingen dat op de leeslijst zetten?

1: waar wordt ik blij van als de leerlingen wat op de leeslijst zetten?

2: wat ze lezen. Dus als een leerling iets... laat ik eerst een andere vraag stellen, heb je op deze school een standaard lijst van boeken die ze moeten lezen voor de lijst?

1: nee.

2: leerlingen kiezen zelf?

1: leerlingen mogen gewoon zeg maar lezen voor de lijst, wat zeg maar theo de wit ooit heeft uitgedacht, en wat we wel zeggen is bijvoorbeeld, we geven de restrictie dat ze geen niveau 1 of niveau 2 boeken mogen lezen, HAVO is niveau 3 4, een enkele leerling kan niveau 5 ook nog wel aan, daar zijn ze vrij in, we zeggen bijvoorbeeld ook open boekenweekgeschenken mogen niet, ja dus kinderen pakken in feite, altijd lezen voor de lijst, maar stel nou dat ze met een boek komen wat bij hun vader en moeder in de kast stond, en dan komen ze vaak naar je bureau, en dan zeggen ze van mag ik dit eventueel ook lezen, nou dan kijk ik erzo even doorheen, en dan kijk ik ook altijd wel, is het boek wel geschikt voor een opdracht? Want stel dat je inderdaad een literaire mindmap gaat maken, of een boekverslag, en het is een autobiografische verhaal, dan kunnen ze sommige opdrachten zeg maar niet altijd maken, dus dan ben ik nog wel eens sturend dat ik zeg het is een heel mooie boek om te lezen, maar voor deze specifieke opdracht kan het niet, bewaar het dan eventueel voor het jaar daarna zeg maar of bij een andere opdracht. Dus dan zeg ik af en toe nee, en vertaald werk, mag officieel ook niet van het ministerie, dus ja. En dan komen ze soms wel van mag het echt niet? Het is de jongen in de gestreepte pyjama en dan zeg ik ja, maar dat is echt vertaald, dus dat mag niet.

2: en ja die niveaus 1 2 3 4, hoe zijn die precies, hoe verschillen die van elkaar? Hoe zijn die opgebouwd?

1: ehh dus je hebt gewoon die leeslijst van theo de wit, dus uit mijn hoofd is het eerste niveau begrijpend lezen, snappen wat er staat, het laatste niveau is niveau 6, dat is zeg maar meer

academisch lezen, dus echt voor de universiteit en wij zijn zeg maar al blij als een leerling niveau 3, niveau 4 leest. Nou, dan zijn wij daar al blij, content mee.

2: wat hopen jullie dat leerlingen bereiken aan het eind van de leeslijst?

1: wat we hopen dat ze bereiken... nou we hopen sowieso dat ze puur technisch zeg maar het 1 en ander snappen, dus dat ze inderdaad begrijpen dat een boek als die over het existentialisme gaat, oh bij dit thema komen dit type motieven vaak voor, of het is een thriller, dus daar is een spanningsopbouw of een open einde, of er wordt veel gebruik gemaakt van vertraging dus dat soort dingen, dus dat ze echt meer verhaalanalytisch, hoop ik dat ze wat bagage krijgen, dus de literaire termen die wij leren, dat ze die snappen en kunnen toepassen dat hopen wij, dat doen we natuurlijk ook met verhaalanalyse in de les maar ook wel zeg maar met de boekenlijst, verder hopen we dat ze kunnen zeggen wat ze mooi en minder mooi vinden, dat ze aangeven ik hou van een boek waar veel dialogen in zitten want dat leest lekker weg, of ik heb liever een boek, ik houd van een historische plot of dat het zogenaamd echt gebeurd kan zijn dat heb je natuurlijk bij sommige historische romans dus dat ze daar iets over kunnen zeggen, of dat ze goed, wij hebben natuurlijk ook bijvoorbeeld bij het mondeling, daar hebben ze een stelling over, ik noem maar wat, de aanslag is een mooier boek bijvoorbeeld over de tweede wereldoorlog dan de donkere kamer van damocles en dan moeten ze met elkaar discussieren of en waarom ze dat dan vinden dus in die zin smaakontwikkeling en een stukje esthetiek, zeg maar, dat komt allemaal terug.

2: leesplezier ook, uiteindelijk?

1: ehh, ja leesplezier is vaak moeilijk, dat is misschien een beetje raar gesteld, maar lang niet alle kinderen vinden lezen leuk dus meestal begin ik dan maar van oké, je hebt een hekel aan lezen, is dan misschien het Gouden Ei van tim krabbé misschien iets om mee te beginnen, het is een thriller, het is misschien een beetje detectiveachtig, dus ik probeer altijd aan te sluiten bij, wat vinden ze enigszins leuk? En dan ik dan vanuit daar verder, want als ik dan meteen met een heel dik boek aan kom zetten, ja dan weet ik dat ze afhaken, dus dan probeer ik zeg maar hun taal te spreken, vragen wat vind je leuk, en dan zeg maar zo'n toegankelijk mogelijk dus ook qua omvang want ze kijken natuurlijk ook meteen van oh is het een dik boek, en dan daarna weer verder. Ik probeer wel dat ze leesplezier hebben, maar leerlingen krijgen natuurlijk ook behoorlijk wat opdrachten, krijgen ook opdrachten van engels, frans en duits en dan is het echt zo van, moet ik 8 boeken lezen? Dat is eigenlijk het standaardantwoord. Nou, daar hoor je al uit de formulering, daar spreekt niet echt uit van oh, daar heb ik zin in.

2: dat dat leerlingen uiteindelijk kunnen zeggen wat ze goed vinden en wat ze minder goed vinden, waarom is dat belangrijk voor hen?

1: nou, dat is sowieso van belang omdat ze zeg maar qua argumenteren, want HAVO en VWO moet een beargumenteerde mening kunnen geven dus in die zin is dat een brede communicatieve vaardigheid, daarom vind ik dat belangrijk, dus ja eigenlijk wel een beetje het pre-HBO niveau echt ook echt kunnen aangeven waarom je iets vindt, maar ook het stukje interpretatie beide, dus ja het interpreteren vind ik echt wel op de taxonomie van bloemen een iets hogere ranking, als ze naar het HBO gaan hebben ze de ook de Dublin descriptoren, dan moeten ze ook kunnen interpreteren, meer dan alleen beschrijven, etcetera dus een dieper level van snappen van waar het over gaat, maar ook technische termen kunnen hanteren en toepassen.

2: zijn er op deze school, in deze sectie de afgelopen paar jaar een aantal aanpassingen gedaan op de leeslijst? En welke zijn dat?

1: ja, ja heel veel. Want ik zou je voor de gein zeg maar ook de methode, het boekje toen ik hier kwam 8 jaar geleden en dat heette literatuurmagazine.nl, en dat was eigenlijk heel simplistisch, je gaat door de tijd heen, van de middeleeuwen tot nu, en dan werd er gezegd van, dit is het historische beeld, dit is het culturele beeld wat erbij hoort, dan heb je deze stroming, daar horen deze twee kenmerken bij, en die moet je dan in feite uit het hoofd leren, en dan op een toets kreeg je bijvoorbeeld een fragmentje van karel ende elegast, en dan werd de vraag gesteld, waarom is dit een ridderroman? Nou ja omdat er heel veel bloed en wraak en eer en er werd een vrouw in de hoek gestopt, bingo hier hebben we een ridderroman. Dus zo was het eerst. Ik kwam hier toen, er was iemand anders de baas over de sectie en die zei, dit is gewoon het boek dat wij gebruiken en ja daar viel ik dan in, en op een gegeven moment ging die beste man gelukkig met pensioen, en toen had ik dus zelf wat meer vrijheid om keuzes te maken dus toen ben ik meer naar het verhaalanalytische en het interpreterende gegaan ik dacht ja, drie kenmerken uit een stroming leren en die dan toepassen, ja wat heb je daar dan eigenlijk aan in feite als je ook naar de grote maatschappelijke opdracht kijkt die in mijn beleving ook bij literatuur hoort de maatschappij leren kennen de andere cultuur, et cetera en toen zijn we veel meer gegaan zeg maar richting verhaalanalyse en we hebben de leerlingen ook min of meer gedwongen om wat actiever te zijn, dus ook bijvoorbeeld presentaties te houden, litrouw, dat soort dingen daar zijn we nu mee bezig, en je hebt dat weet je misschien wel als literatuurdocent kan je bij wijze echt meer klassiek geschoold zijn dat je echt bezig bent met de cultuuroverdracht of meer de beleving en de interpretatie dat je daar echt op insteekt, en ik heb zelf echt gemerkt, ik weet niet of je mijn collega X al geïnterviewd hebt, of dat je dat nog gaat doen, mede ook door haar en ook diegene die voor haar kwam, ben ik, want ik ben 50, bijna, dus ik ben echt klassiek geschoold zeg maar, en dan komt iemand anders die zegt ja, maar het gaat veel meer om de beleving en de spectatie, en waarom moeten ze per se de 5 kenmerken van de stroming uit het hoofd kennen, en waarom moeten ze per se die technische analyse zo strak weten, gaat het inderdaad niet veel meer om, wat kan ik ermee, en creative writing opdrachten, dus dat heeft mij verjongd, en dat heeft ook de invulling van mijn vak gemoderniseerd.

2: ja dus het is eigenlijk te veel om te benoemen hoe moderner het geworden is?

1: nou niet te veel om te benoemen, want het is wel ik werk hier nu 8 jaar, he dus het is zeg maar in die 8 jaar is elk jaar het literatuuronderwijs verfrist. Dus daar komt het op neer. Dus elk jaar, op een gegeven moment hadden we die poëzie, en dachten we leuk, krijg je wat theorie, moet je wat toetsen, iets analyseren, en toen dachten we later ja, we zijn ook op een x-school, dus laten we kinderen samen een gedicht analyseren, dus laat ze ook met een opdracht bedenken die ze in de klas aan hun klasgenoten kunnen geven, dus ja dat soort fine tuning dat ontwikkelt zich met de tijd.

2: zijn er nog specifieke aanpassingen die je aan het de behandeling van de leeslijst zou willen...

1: nou ja, de behandeling van de leeslijst, ik gebruik de leeslijst als tool, en als leerlingen bewijzen van wij hebben ook zo'n introducerend college dat gaat dan over literatuur versus lectuur, wij willen ook graag dat ze doorhebben wat het begrip literatuur inhoudt en dan kan je natuurlijk ook de verschillende niveaus laten zien en dan hebben leerlingen op een gegeven moment ook wel door oh ja, weet je, dit is heel vaag, en dat is dan een chique woord want dit is dan even HAVO vocabulair, ambigue, meerduidigheid, en dan hebben ze op een gegeven moment door van oh ja, dit is dan een hoger niveau, dat is wat moeilijker, dan moeten mijn hersenen ook wat harder werken, oh ja dat maakt dan het verschil tussen dit boekje, van 1 punt of een saskia noortje of mullisch, daar zitten dan wel heel wat diepere lagen in. Kleine kanttekening daarbij wel: lang niet alle leerlingen halen alle lagen eruit, soms blijven ze ook wel wat oppervlakkiger hangen, maar als je dan een mondeling hebt, dan heb je wel door van oh ja, als ik dan even doorvraag, de wat meer lettergevoelige leerlingen die voelen op een gegeven moment van oh wacht eens, die donkere cel bij de aanslag, dat had toch

misschien wel een betekenis, dan weet anton niet wie er eigenlijk tegenover hem zit en daar heeft Mulisch over nagedacht, en andere leerlingen denken gewoon ja, het licht was uit.

2: maar u bent, om het dan in andere woorden te vragen, u bent tevreden met hoe de literatuur behandeld wordt op dit moment?

1: nou ja, hoe het zo zit Laurens is dat kijk, vanuit het ministerie heb je natuurlijk die kerndoelen, maar het is eigenlijk vrij ruim. Er staat volgens mij op een gegeven moment dat leerlingen een soort historisch besef moeten hebben, nou dan kan je natuurlijk 1 week volledig in de middeleeuwen gaan en de tweede week daarna tot alles in de puntjes de renaissance of wat dan ook, daar kun je wel een jaar mee vullen, maar je kan ook zeggen, ik tip het heel even aan, en je hebt een globaal beeld, en de rest doen ze wel bij geschiedenis, en we gaan weer door dus hoe die literatuurlijst is zeg maar, en alles wat erom heen gebouwd is, je voelt als docent vrijheid om daarmee te spelen, en uiteindelijk kan je een vinkje zetten.

2: oké. Ik wil door naar het volgende: laat u films zien tijdens de les?

1: films!?

2: films, of fragmenten van films,

1: oh, ja nou dat deed ik de afgelopen jaren wel, en dit jaar omdat we het programma weer helemaal aangepast hebben heb ik dat even niet gedaan, maar dat komt ook omdat er bij ons af en toe zeg maar roostertechnisch uren verdwijnen en daarbij komen enzovoort dus dat is logistiek even een, corona had ook nogal een behoorlijk effect, maar wat ik me bijvoorbeeld van eerdere jaren kan herinneren is dat ik een fragment liet zien van bijvoorbeeld de max havelaar, wat natuurlijk echt slow TV is vergeleken met nu maar goed, toch deed ik dat om aan te geven van wat deden de hollanders in indië en hoe was dat enzo dus maar of ik pak bijvoorbeeld, weet ik veel cambiumned staat er wel eens wat, of literatuur.org, of weet je wel iets wat er nog bijkomt of ik laat in een vlog horen van, hoe heet die beste jongen, jeroen dera, ja je laat wel wat geluidsfragmenten zien, maar ik ga niet een uur film zitten kijken ofzo.

2: en dan is het vaak om een kleine ondersteunende rol...?

1: ja, dat is dan meer visueel zeg maar, ik moet ook zeggen dat jaren geleden, maar dat is echt heel lang geleden, toen werkte ik nog niet op deze school maar op een andere middelbare school had ik op een gegeven moment wel een opdracht van je leest het boek, en we kijken de film, en welke verschillen bestaan er tussen het boek en de film, en hoe komt dat, en we deden dat bijvoorbeeld met harry potter, als ik harry potter zie ik het beeld van harry potter gewoon voor me, als zijnde, de acteur, en dat is eigenlijk jammer, want als ik die film niet had gezien had ik harry helemaal in mijn hoofd kunnen opbouwen, maar ik moet ook zeggen dat dat dan voornamelijk, ik werkte toen in het 2^e graads gebied, ik zit nu 1^e graads, en dat was meer zo ja in de eerste, in de brugklas, of dat je iets van carry slee keek, of een film, of oorlogswinter van jan terlouw, dat was ook zo zeg maar zo'n vaste prik, en dan vergeleek ik zo beelden met tekst.

2: maar wel in de onderbouw.

1: in de onderbouw ja, in de bovenbouw heb ik dat nog nooit gedaan.

2: is goed. Zou u een uitzonderlijk goede film tot literatuur kunnen rekenen?

1: jazeker.

2: heeft u er dan nog eentje voor u?

1: een film die ik als literatuur... ja ik ben niet, een hele tijd terug heb ik dat Inception of zo gezien, dat je van de ene wereld die weer in een andere wereld zit die weer in een andere wereld zit, ik denk dan wel he, dat als ik zou zeggen een literaire film, dat ik daar dan als een voorwaarde voor zou willen stellen dat het niet ik eet chips en ik drink cola en ik snap alles weet je wel, dus geen consumptief kijkgedrag, maar bijvoorbeeld black mirror, ook op netflix van die korte scenes etcetera, nou ook wel heftige beelden, maar daar kun je best wel eens even een paar dagen over nadenken van wat gebeurde daar nou eigenlijk allemaal, wat heeft het een met het ander te maken, en hoe verhoudt zich het 1 tot het ander, dus ik denk als er in een film, of dat nou bijvoorbeeld black mirror waar verschillende lagen in zitten, of waar je je af en toe niet helemaal zo met zich voelt, zo van wat moet ik hier nou eigenlijk mee, dat diepere cognitieve niveau triggert of zo, dan zou ik bij wijze van spreke zeggen dat is een literaire film, maar ja sieske de rat ofzo, een beetje boeiend niet.

2: als er zo'n literaire film in het Nederlands zou zijn, zou die volgens jou op de leeslijst moeten kunnen?

1: ja, waarom niet. En ik denk wel, dat sowieso, dan ben ik misschien wel simplistisch, kijk als je een boek leest, dan wil het ministerie, of de onderwijsinspectie ook, ik zeg dit ook tegen kinderen, ik kan je niet geloven op je blauwe ogen dat je het boek hebt gelezen dus je moet daar een verwerkingsopdracht bij maken dus ik denk dat als je dan naar zo'n film zou kijken kan je het bijvoorbeeld in de klas doen. Dan moet iedereen het kijken, dan kun je zien dat iedereen actief heeft meegedaan, je zou ook kunnen zeggen dat is huiswerk, staat op netflix, kijk maar, maar dan kan je denk ik wel aan de verwerkingsopdracht zien, hebben de leerlingen inderdaad het beoogde leereffect wat jij had, hebben ze dat bereikt? Is de leeropbrengst bijvoorbeeld gelijk aan de leeropbrengst die ik ook met een boek had kunnen bewerkstelligen en dan kan je denk ik met een veel geruster hart zeggen, dit mogen we bij bewijzen van direct oversteken terwijl dat nu natuurlijk nog heel revolutionair is want alle scholen houden zich aan de restrictie van boeken, dus ik denk dat inderdaad het vastleggen van vooraf het formuleren van je beoogde opbrengst, checken of die beoogde opbrengst behaald kan worden, dat je dan bij wijze van met een geruster hart kan zeggen van scholen hebben de keuze, van de 8 boeken, mag je bijvoorbeeld 2 films kijken, zoals je nu bij het VWO hebt, voor 1880 1 werk ofzo uit mijn hoofd maar zoets, zou ik ik me kunnen voorstellen.

2: eigenlijk... we hebben nu dezelfde vragen, maar dan... behandelt u bepaalde theaterstukken in de les?

1: theaterstukken? Nee, nee, ik heb, even denken hoor, ik heb wel van den vos reynaerden een stukje rap laten horen, theater, het staat wel, want mijn collega X ga je nog interviewen, we hebben het wel eens een keer met elkaar over gehad, om weer de samenwerking met CKV op te zoeken, dat zou prachtig zijn natuurlijk want we hebben op deze school een kunstsectie, de werkelijkheid van de dag dat PTA elkaar verstrengelen of door elkaar verstrengeld worden maakt het dan wel altijd complex, maar toen ik de lerarenopleiding deed zijn wij wel bijvoorbeeld ook met de hele klas naar een toneelstuk gegaan, en daar moesten wij toen bijvoorbeeld een recensie over schrijven; kan dus prima, je kan prima naar een toneelstuk met de klas en dan een recensie schrijven, dus dan zou je ook kunnen zeggen, we pakken een toneelstuk, dus bij mij zit denk ik dan voornamelijk, ik zou het in kunnen ruilen als ik weet inderdaad dat het beoogde effect, de eindtermen, kan ik die netjes afvinken, dan zou ik daar denk ik sowieso meer ruimte ook voelen daarin, maar het is natuurlijk toch het ministerie dat zegt, hallo X, 8 boeken, dus ik kan niet tegen de kinderen zeggen van ik vind je zo aardig doe maar 6, snap je?

2: ja, als mijn onderzoek en van andere studenten dat laat zien, daar kan dan weer verandering in...

1: ja, want dan komt er een beweging, hopelijk.

2: dat begint hier. Dus ik hoor weer hetzelfde, gewoon het beoogde effect, en als je dat kan testen, en als je dat kan aantonen, dat het hetzelfde is, in zowel media, in zowel films boeken als theaterstukken, dan bent u daar niet op tegen.

1: nee, zeker en je zou dan inderdaad kunnen zeggen, de literaire aspecten, want je wil de kinderen ook wat bagage meegeven, kan je dat gewoon checken, dus het gaat eigenlijk gewoon meer, de content is eigenlijk variabel, als je maar de doelen en de criteria die je van tevoren hebt en ook de beoogde opbrengsten inderdaad, de beleving, de interpretatie, de technische analyse, kan je ook afvinken met een toneelstuk, bij wijze van.

2: dus het is niet alleen maar van essentie dat het de vorm van een boek heeft.

1: nee.

2: ja, dan wil ik eigenlijk nog voor... zou u bepaalde videospellen ook in dit rijtje kunnen plaatsen naast films en theater?

1: een videospel laurens, moet ik eerlijk zeggen kijk dan ben ik natuurlijk toch wel wat ouder want videospellen heb ik zelf, ik zie alleen fortnite af en toe ofzo voorbijkomen, mijn assumptie is, dat videospellen vrij, laat ik zeggen, oppervlakkig zijn, vermoed ik, en dan denk ik van, bereik ik dan daar HAVO niveau mee? Of VWO niveau? Heel groot vraagteken, terwijl misschien is een videospel zo doordacht met allerlei plots en twists en heel veel denkwerk om bijvoorbeeld een escape room uit te komen ofzo ja je hebt dan natuurlijk ook in de gamification dan heb je ook heel veel mogelijkheden maar die wereld is voor mij echt ja, daar weet ik gewoon echt te weinig van, ik denk wel dat er mogelijkheden zijn...

2: ik vind het interessant dat u black mirror op netflix noemt, want dat is ook half een spel.

1: black mirror?

2: black mirror, je hebt een serie en... een film van waarbij je dus zelf de verhaallijn kiest met een afstandsbediening. Dus dat zit dan weer tussen de film en de game in.

1: oh, oké.

2: dus dat bestaat al eigenlijk.

1: oh nee, ik ken van black mirror eigenlijk alleen als aparte episodes, waar steeds zeg maar iets anders gebeurt dus ik ken het niet als gamen ofzo...

2: ja maar dat is dus ook... ik zou het zelf nog niet zo heel erg willen betrekken maar ik vind het het overdenken waard.

1: ja, als je het dan hebt over de motivatie van kinderen natuurlijk, gamen vinden ze een heel stuk leuker dan lezen, tegelijkertijd als ik dan denk, die ontleding waar heel Nederland last van heeft dan ga je met gamen nou niet direct een hele grote woordenschat... of nou ja woordenschat leer je dan misschien nog wel, want dat is in het engels natuurlijk ook, maar voor je leervaardigheid, en zoals mijn leraar Nederlands vroeger zei... worstelen met teksten zei mijn leraar vroeger altijd, ja als je dat niet meer doet, dan hebben ze dadelijk ook een probleem met het eindexamen, dus ja.

2: heeft u nog opmerkingen die u nog kwijt wil?

1: nee hoor. Volgens mij heb ik verteld wat ik wilde vertellen.

2: dan zet ik hem af.

Interview docent G (HAVO)

1: G

2: Laurens

+ + +

2: zijn er verder nog vragen voordat we beginnen?

1: nee.

2: is goed. Ik heb al een paar van uw collegas geïnterviewd bij het X, dus ik weet dat er niet een vaste leeslijst is die jullie hanteren, maar dat jullie per keer besluiten of beoordelen van past zo'n boek wat een leerling aandraagt op de leeslijst.

1: ja, klopt.

2: waar baseert u zich daar dan op als u die keuze moet maken?

1: Da's een goede vraag, ik baseer me vooral op het niveau natuurlijk van het boek, nou in eerste instantie vind ik wel dat het, ze mogen wel bij ons bijvoorbeeld in havo 4 twee opstaboeken lezen, dus dan vind ik het belangrijker dat ze plezier beleven aan dat boek, dus als ze dan zelf met een voorstel komen dan ben ik daar iets soepeler in, maar ik vind wel dat in de bovenbouw ook kennis gemaakt moet worden met literatuur, dus dan is dat een criteria, en oorspronkelijk Nederlands, of vlaams.

2: van een hoger niveau, dus dat is moeilijkere verhaallijnen, dat is moeilijker taalgebruik, hoe zie... hoe beoordeelt u dat?

1: eerder een boek dat leerlingen ook echt aan het denken zet, dus dat er open plekken zijn en dat het echt uitnodigt tot nadenken over het verhaal.

2: want wat hoopt u dat leerlingen uiteindelijk bereiken door te lezen?

1: allereerst leesplezier, en daarnaast hoop ik dat ze door een boek in aanraking komen met denkbeelden of perspectieven waar ze in hun eigen leven niet zo snel mee geconfronteerd zullen worden of juist wel en dat kan dan herkenning of ja er wordt ook wel eens gezegd dat het dan bijvoorbeeld empathie kan vergroten, dat zou ook mooi zijn.

2: even nadenken... ja, bent u op dit moment tevreden met hoe de literatuuronderwijs gegeven wordt of zou u nog aanpassingen willen maken daaraan?

1: nou ik zou wel aanpassingen willen maken want ik vind dat we op de havo er nogal weinig aan doen we behandelen wel literatuuranalytische begrippen maar verder komt er weinig aan bod, en we hebben ook vrij weinig tijd daarvoor in het programma dus ik zou daar wel iets meer tijd voor willen om leerlingen ook te kunnen laten zien dat het ook inderdaad leesplezier kan opleveren of... identificatie.

2: ja, oké. Prima. Laat u films zien tijdens de les?

1: nee, dat heb ik dit jaar nog niet gedaan, nee

2: maar in andere jaren misschien wel?

1: ik zit terug te denken... nee, wel korte filmpjes maar geen hele film.

2: van die fragmentjes?

1: ja eerder fragmenten

2: ja waar gebruiken jullie die dan voor?

1: ik heb bijvoorbeeld een fragment van de tweeling van tessa loo * laten zien om bijvoorbeeld te laten zien dat het perspectief kan wisselen tussen twee personages, dus vooral ondersteunend bij verhaalanalyse.

2: ja om leerlingen enthousiast te maken over een verhaal?

1: ja want ik heb bijvoorbeeld een aantal leerlingen die zagen het fragment en dan zijn ze het boek gaan lezen.

2: ja, en voor die fragmenten maakt u eigenlijk nooit gebruik van niet boekverfilmingen? Dus vooral alleen fragmentjes van verfilmde boeken?

1: ja tot nu toe wel?

2: zou u films tot literatuur rekenen of bepaalde?

1: ja, zeker

2: hoezo?

1: ik denk dat een film ook die doelen die ik net nastreefde of net vertelde dat zou een film ook kunnen bereiken maar ik ben wel van mening dat lezen of kijken wel verschillend is, dus het kan wel literair zijn, wel een bepaalde literaire kwaliteit hebben bijvoorbeeld, maar ik denk wel dat het nog steeds een andere soort verwerking is wanneer je iets lees of wanneer je iets kijkt.

2: en die andere verwerking zou die ook een plaats moeten krijgen in de Nederlands les?

1: lijkt me wel mooi als daar ruimte voor is, of wordt gemaakt, maar op dit moment is dat er gewoon niet.

2: dus uiteindelijk zou u... zou u uiteindelijk ook een film willen overwegen op de leeslijst?

1: ja, uiteindelijk misschien wel.

2: oké... maar dat ligt eraan dat er gewoon nog niet genoeg ruimte voor is?

1: oke, maar ik zou dan ook willen gaan voor een combinatie van. Ik vind het gewoon ook belangrijk dat leerlingen gewoon... ze concentreren zich al niet meer zo vaak lang op een lange tekst, en ik vind het wel belangrijk dat dat wel nog gewoon op school aangeboden wordt, die mogelijk

2: maar gewoon dan als extra ondersteunende functie, zou dat er misschien bijkunnen

1: ja of dat je bijvoorbeeld een boek dat verfilmd is leest en de film bekijkt en dan vervolgens naar de verschillen gaat kijken.

2: behandelt u theaterstukken in de les?

1: ja ik geef op het moment alleen les op de HAVO dus daar komt weinig literatuurgeschiedenis aan bod maar ik weet dat op vwo bijvoorbeeld wel wordt gekeken naar, maar dus bij mij niet nee.

2: zou u dat aanspreken, een theaterstuk bijwonen met uw leerlingen?

1: ja, zeker?

2: dat dat ook gewoon iets anders brengt? Iets variatie?

1: ja ik heb het trouwens wel in de onderbouw trouwens wel gedaan, toen hebben we perenboom louis wit gelezen van paul bakker * en dat is ook een theaterstuk en daar zijn mijn leerlingen ook geweest.

2: oké. En dat vind u dus wel een toegevoegde waarde hebben?

1: jazeker.

2: omdat je ze enthousiast maakt? Dat je weer een verhaal van de andere kant te zien krijgt?

1: ja en je ziet het ook letterlijk tot leven...

2: oké... zou u een theaterstuk tot literatuur kunnen rekenen

1: dat vind ik lastig... natuurlijk is... ik denk het wel

2: en zou u een theaterstuk accepteren op de leeslijst?

1: ja. Als een leerling daar zelf mee komt

2: als een leerling daar zelf mee komt. Vindt u het belangrijk dat daarbij het theaterstuk ook gezien wordt of is alleen het lezen van de tekst voldoende?

1: ik denk dat alleen het lezen voldoende?

2: oké, dus die toevoegde waarde van het ernaar kijken is leuk, maar dat is niet noodzakelijk?

1: ja ik denk dat een theatertekst als een leerling daar plezier aan beleeft om die te lezen en daar zelf een voorstelling bij kan maken, dat dat ook mooi kan zijn.

2: oké, prima. Behandelt u bepaalde liedjes in de les? Dus Nederlandstalige muziek?

1: ja, ik doe wel eens dingen met rapmuziek, vooral bij poëzie, om leerlingen bijvoorbeeld alliteratie, assonantie...

2: ja, dus dan de stijlfiguren daarin aan te wijzen. Zou u bepaalde Nederlandstalige albums of liedjes tot literatuur kunnen rekenen?

1: nee.

2: nee. Dus waar ligt dan de grens voor u?

1: ja, ik vind muziek toch anders, omdat je daar... kijk bij literatuur heb je het echt over verhalen, en liedjes kunnen natuurlijk ook wel een verhaal bevatten, maar dat is wel veel korter. Ik denk dat je veel minder makkelijk in inleeft

2: ja, dus dat... maar vindt u poëzie dan niet literatuur?

1: jawel

2: ja, dus dan ligt het meer die vergelijking tussen poëzie en liedjes want poëzie heeft ook niet echt iets verhalends.

1: ja, klopt. Dat is een lastige lijn inderdaad. Maar het ligt er ook aan denk ik wat voor liedjes.

2: ja, ligt er ook aan wat voor boeken, uiteindelijk, dus...

1: ja, precies, dus ik denk dat muziek kan inderdaad wel tot literatuur wel gerekend worden...

2: oké, dus het kan wel, het is gewoon wel weer heel specifiek case-by-case

1: ja, en dat is natuurlijk lastig, ik ben geen musicus dus dan vind ik het lastig om te beoordelen van wanneer is een lied wel of niet geschikt.

2: dan zou u het op de poëtische waarde kunnen bepalen, maar dan de muziekwaarde heeft u eigenlijk niet zo heel veel over te maken. Oké, prima. Zou u games behandelen in de les?

1: nee.

2: oké. Omdat?

1: simpelweg omdat, ik heb daar zelf nul kennis. Dat komt zeg maar niet in mij op om daarover te beginnen.

2: dus daar heeft u te weinig over te bieden dat u dat eigenlijk niet in de les kan verwerken?

1: ja, ja.

2: u zou er voor open staan? Als het een opkomend iets is?

1: jawel, en zeker als er... als ik weet dat er hele goede games zijn met hele goede verhaallijnen maar ik weet daar zelf te weinig van om dit te kunnen invullen.

2: oké. Zou een game literatuur kunnen zijn om of de leeslijst kunnen, ik bundel ze nu samen?

1: ja, nee. Dat weet ik echt niet.

2: ja, heeft u nog afsluitende opmerkingen over mijn vragenlijstje?

1: Nee, ik denk wel dat het uitmaakt in welke jaarlaag of welk niveau je lesgeeft. Ik richt me nu vooral op 4 HAVO, dus ik denk dat het voor VWO misschien wel anders is.

2: dus wat zou dan het verschil zijn?

1: dan heb je het natuurlijk meer met literatuurgeschiedenis en dan kan ik me voorstellen dat het daar bijvoorbeeld klassieke theaterstukken wat meer naar voren komen, dat je daar ook wel wat meer ruimte hebt.

2: maar überhaupt gewoon dat films misschien gebruikt kunnen worden als literatuur? Vindt u dat alleen iets voor HAVO?

1: nee, dat vind ik voor allen.

2: dat vindt u voor allen. Ja, dat is een prima toevoeging. Ja, dan ben ik door mijn vragenlijst heen. Dan zou ik hem nu op-

Interview docent H

1: H

2: Laurens

+ + +

1:... want meestal zien we dan, de opname is gestart... ja.

2: oké, goed. Zijn er nog vragen voordat we kunnen beginnen?

1: nee hoor, ga gerust je gang.

2: oké, is goed. Ten eerste, u bent een docent Nederlands?

1: zeg maar je hoor... ik zei zeg maar je.

2: oké, zeg maar je. U bent een Nederlands, toch?

1: ja.

2: van welke klas geeft u les?

1: ik geef dit jaar les aan VWO 5 en VWO 6 en aan een eerste klas.

2: oké, prima. En daar neem ik aan dat u natuurlijk ook literatuuronderwijs geeft en dat u een leeslijst handhaaft in de les. Maakt u dan gebruik van een lijst van van tevoren besloten boeken of laat u de leerlingen zelf invullen?

1: nee, wij laten de leerlingen gewoon zelf kiezen. Dus wij leveren geen leeslijst aan, de leerlingen mogen zelf kiezen. En wat we wel doen is bij sommige projecten bieden we ze een lijst ter inspiratie, zodat ze ideeën hebben over wat ze zouden kunnen lezen.

2: oké, van welke boeken wordt u blij als leerlingen ze dan aandragen?

1: nou eigenlijk word ik van... ik heb niet specifieke titels waar ik blij van word, eigenlijk word ik altijd blij als een leerling een werk heeft gelezen waar hij of zij blij van wordt, of waar hij of zij, nou ja hoe zal ik dat zeggen, op een kwalitatieve manier op kan reflecteren.

2: wat hoopt u dat leerlingen bereiken door het leesproces?

1: dat wisselt een beetje. Dat ligt ook aan de opdracht, we hebben bijvoorbeeld een opdracht waarbij ze een boek uit de achttiende of de negentiende eeuw moeten lezen omdat na ja, de eindterm nog steeds voor het VWO een verplichting hebben van 3 titels voor 1880 maar dat hoeft ik jou natuurlijk niet uit te leggen, dus daarmee hopen we vooral dat ze een beetje inzicht krijgen in hoe... nou, wat was literatuur in die tijd en hoe werken invloeden van bepaalde stromingen dan door in zo'n werk, maar als ik helemaal uittoem dan hoop ik vooral dat leerlingen lezen als een verrijkende ervaring vinden en de wijze waarop die verrijking dan plaatsvindt dat kan op heel veel manieren zijn, dat kan zijn omdat ze er iets meenemen voor hun kennis over de wereld en hoe ze daar in staan, dat ze iets over zichzelf leren, of dat ze het gewoon heel mooi vonden, of dat ze er vaker van gaan leren, nou ja vul het maar in.

2: wanneer een leerling met een werk naar u toekomt, dan neem ik aan dat u een beoordeling maakt of het wel of niet op de lijst kan.

1: ja.

2: waar baseert u zich daar dan op?

1: ik baseer me dan op mijn eigen kennis over literatuur, dus ik noem maar even wat, als iemand aankomt met Saskia Noort, dan zeg ik nee dit mag niet op de lijst, want dit heeft geen literaire waarde voor mij, en ik baseer me op de kennis van de mediathecaresse, dus zij baseert zich weer op nbb biblion, de categorisering van bibliotheken, dat, soms doe ik gewoon een snelle screening bij bol.com, bijvoorbeeld als kinderen uit de eerste klas met boeken komen, ik lees ook heel veel jeugdliteratuur maar ik ken echt niet alles, en dan kijk ik even snel welke leeftijdscategorie bol daar aanhangt, en als daar dan aanhangt ik noem maar wat van 8-10 jaar, dan zeg ik ja nee dit vind ik echt niet meer kunnen, je moet wel echt iets lezen van 11+ zullen we maar zeggen.

2: dus een beetje van niveau?

1: ja, maar ik ben zelf... ik ken uiteraard lezen voor de lijst en ja... die titels die zijn akkoord, maar ik vind de categorisering daar meer ellende oproepen dan positieve... hoe moet ik dat zeggen, vibe geven aan leerlingen. Dus ik zie dat ook meer als een soort inspiratiebak. Ik zeg tegen leerlingen van joh ga daar maar eens kijken en als je iets leuk tegenkomt laat het mij dan even weten, maar kijk verder niet naar is het een 4 of is het een 5, of...

2: literaire waarde is dus voor u belangrijk voor de leeslijst?

1: ja.

2: kunt u iets meer uitleggen over wat u onder literaire waarde verstaat? Want dat verschilt bij iedereen.

1: ja, dat is natuurlijk voor iedereen verschillend, maar het gaat voor mij vooral om dat de leerlingen een boek lezen, waarbij er meer te lezen is dan alleen de letterlijke tekst op het papier. Dus even plat gezegd want hier kan je natuurlijk over discussiëren, maar een thriller van Esther Verhoeff, als je die uitleest en je leest er alleen wat er in het boek staat, dan heb je het hele verhaal en bijbedoelingen en alle interpretaties heb je dan gevangen, er zit geen laag onder. Terwijl bij een andersoortig boek, en daar onder versta ik eigenlijk ieder boek met literaire waarde, daar zit ook nog iets anders is, en dat kan bijvoorbeeld bij jeugdliteratuur vind ik dat wel anders, ik maak bij de onderbouw echt wel onderscheid in, daar hoeft een boek van mij geen literaire waarde te hebben, daar gaat het me vooral om dat ze lezen, en daar probeer ik steeds een beetje de aansluiting te vinden met, wat is jullie beleveniswereld of wat vinden jullie leuk, en een beetje in het oog te houden dat ze straks in klas 4-5 een soort sprongetje kunnen maken naar literatuur.

2: even nadenken... is voor u literaire waarde, ligt dat in zowel inhoud als vorm?

1: ja, maar niet verplicht allebei. Dus het mag of inhoud zijn of vorm, maar het moet gewoon iets meer bieden dan alleen maar de letterlijke tekst op een pagina.

2: oké... en literatuur is daarmee ook uiteindelijk belangrijk voor leerlingen? Om samen te vatten van extra lagen en extra inzicht...

1: ja omdat ik gewoon wil dat ze ervaren dat, boeken dat bieden, dus dat dat bestaat en dat dat soms ook in het dagelijks leven in communicatie bestaat, dus iemand zegt A, maar door de toon of door de context of weet ik veel weet je hey hij zegt niet alleen A, maar er gebeurt hier ook nog wat anders en wat is dat dan? En datzelfde zie je gebeuren in boeken, en om die mechanismes te ontwikkelen denk ik wel dat literatuur, los nog van alle positieve dingen, zo van het is gewoon sowieso zinvol om een boek te lezen, verrijkend kan zijn.

2: heeft uw sectie de laatste jaren aanpassingen gedaan aan hoe jullie literatuur behandelen?

1: ja, ik denk ik kleine maten doen we dat ieder jaar, maar de grote verschillen zijn dat we, en dat is alweer een flink aantal jaar geleden, dus dat is misschien al wel weer zes of zeven jaar geleden, zijn we overgestapt van een individueel mondeling, echt een klassiek leerling zit tegenover je en je gaat hem dertig minuten de poot onder zijn stoel vandaan zagen, overgestapt op een groepsmondeling waarbij die leerlingen zelf in discussie gaan over titels aan de hand van stellingen die zij zelf hebben gekozen en aan de hand van boeken die zij zelf hebben gekozen, en verder hebben we eigenlijk alle literatuuro opdrachten hebben we weggehaald uit de context gewoon overhoren van de feiten, en een recente ingreep is bijvoorbeeld dit hebben we vorig jaar gedaan is dat we naast de literaire les waar ik net kort iets over vertelde dan hadden we ook nog een klassieke literatuurtoets waarbij we de kinderen echt overhoorden over okay, noem de stromingen uit de negentiende eeuw, wat zijn de kenmerken, hier heb je een fragmentje van multatuli, waarom is dit, en toen zeiden we van ja dit, deze toets gaan we schrappen, dit vinden we niet meer... dus dat zijn aanpassingen die we steeds doen, en ik weet dat we bijvoorbeeld in de MAVO zijn ze dit jaar ook begonnen met een soort leesclubs aan de hand van... nou ben ik het even kwijt, dat is stom... maar jij kent het vast wel... van de rijksuniversiteit... oh litlab, sorry moest ik even over nadenken... oké, litlab is een heel leuk, wel de moeite waard om in te kijken voor je onderzoek, een website waar ze allerlei leesclubs en fragmenten plaatsen die je zo kan gebruiken als docent, en dat wordt verzorgd uit mijn hoofd van de UU, maar misschien is het rijksuniversiteit groningen... dus dat is heel leuk, en verder hebben we in de HAVO bovenbouw ook steeds meer van dit soort creative opdrachten, dus we gaan steeds meer af van... het puur zakelijke overhoren.

2: oké, duidelijk. Zijn er aanpassingen die u zelf nog zou willen doorbrengen aan dit proces?

1: ja, ik zou eigenlijk best wel veel nog willen veranderen, om een heel simpel voorbeeld te geven, ik zou eigenlijk ieder boek- iedere les willen beginnen met een boek, en klein fragmentje voorlezen en dan met elkaar daarover discussieren, super simpel, maar op de een of andere manier lukt dat ieder jaar- sneuvelt dat streven weer ergens halverwege het schooljaar, en het lijkt mij heel fijn als we literatuur kunnen gaan gebruiken bij de actualiteit en dan laten zien hoe dat aansluit en hoe dat relevant is voor hen, en daarin moet ik denk ik voor mijzelf strengere keuzes maken, dus het staat wel op mijn lijstje om voor komend schooljaar, ik noem maar even de onderwijskwaliteit, op nummer 1 te zetten, en niet alle randvoorwaarden die er dan zijn.

2: prima. Laat u films zien tijdens de les?

1: nee.

2: laat u ander videomateriaal zien tijdens de les, zoals fragmentjes?

1: ja, ik laat wel, niet van literaire films of van films, ik gebruik bijvoorbeeld Arjen Lubach, of anders gebruik ik heel veel, maar niet van literaire dingen, nee.

2: waarom gebruikt u niet... geen literaire videomateriaal?

1: ik denk deels... ja dat is wel een heel raar antwoord, maar deels denk ik onbekendheid met wat er is, en voor de helderheid ik zit niet in mijn isolement, ik weet wel heel goed wat er op netflix allemaal te vinden is, maar het is denk ik ook het kijken... ik mis gewoon heel erg de component tijd, dus ik kijk dan thuis een film en dan denk ik om een voorbeeld te geven, dat is denk ik makkelijker, ik heb onlangs de documentaire over navalny gekeken, die de NPO uitzond, sowieso een aanrader, echt een fantastische documentaire, bizar alom, en ik zat die te kijken en ik dacht, ja hier kan zoveel literatuur opgehangen aan worden en dit is zo relevant voor mijn leerlingen, ik zou echt liever willen dat ze

twee lesuren deze documentaire kijken dan wat dan ook gaan doen, want dit laat echt alles zien, hoe zot onze wereld is, maar ja, dan verloopt die beschikbaarheid van die documentaire of het past niet in het programma, of ik heb dan onvoldoende tijd om na te denken van oké, je wil hier iets mee, maar wat dan, hoe dan, op welke manier, en dan sneuvelt het gewoon.

2: oké, dus wel dat het heel veel zou kunnen toevoegen,

1: ja

2: maar dat het gewoon op dit moment niet past.

1: ja, ik denk eigenlijk dat ik zelf... ik denk altijd het past niet, dat klopt, maar wie is daar verantwoordelijk over agendamanagement? Ik. Dus ik zou hier strengere keuzes in moeten maken en misschien andere dingen op de werkvloer gewoon moeten laten vallen.

2: oké. En dan bijvoorbeeld... fragmenten van boekverfilmingen, heeft u daar ooit interesse in gehad om dat te tonen tijdens de les?

1: ja, ik heb dat wel eens gedaan, bijvoorbeeld een trailer laten zien van ja, ik ben weer even een titel kwijt, de belofte van Pisa, of een fragmentje van Max Havelaar of... de alfaman maakt allemaal van die soort cartoonachtige filmpjes van oude boeken op youtube dus dat laat ik dan wel zien, maar ik weet niet zeker of ik dat per se een goede zet vind...

2: oké... wat is uw redenering waarom u dat laat zien?

1: nou, bij die alpha filmjes dat is gewoon simpel, dan hebben de leerlingen binnen twee minuten het complete verhaal op een leuke manier toegestopt gekregen, dus dat is makkelijk, fragmentjes van verfilmingen laat ik zien als ik denk dat ik ze daarmee, bijvoorbeeld een trailer kan prikkelen om het boek te gaan lezen, en een fragmentje kan net de cruciale scene vatten of om iets te illustreren wat je aan het uitleggen bent, ik noem maar wat, stel je bent de romantiek aan het uitleggen en je pakt een speech van max havelaar van multatuli dan kan dat heel verfrissend zijn, dan is het oh wacht zo ziet dat er dan uit.

2: dus dan zijn het een ondersteunende functie en een leesbevorderende functie?

1: ja, alhoewel ik me bij die tweede oprecht afvraag of dat... daarom twijfel ik ook over dit, of dat zo werkt. Want de kans is heel groot dat die leerlingen denken oké prima ik ga de film kijken en dan moet ik weer gaan repareren dat dat boek toch echt anders is.

2: goed. Zou u films tot literatuur rekenen?

1: nou, jeetje. Je wil hier een ja/nee op, denk ik?

2: dat zou wel mooi zijn. maar ik...

1: ik zou, ik zeg nee.

2: oké. Waarom?

1: omdat literatuur voor mij toch geschreven woord is.

2: oké. En... daar heeft u zelf een grens getrokken, ik vind het belangrijk dat het geschreven wordt, dat dat literatuur is...

1: ja, omdat ik oprecht denk dat we met zijn allen in Nederland een heel groot probleem hebben met de ontleding, en dat we dat allemaal heel leuk kunnen... nou ja, hoe moet ik dat zeggen, infantiliseren

klinkt weer gelijk zo... verdisneyficering hoorde ik laatst, en ik dacht dat is een goeie, dat met films kunnen doen, en daar geloof ik niet in. Waarmee ik overigens niet wil zeggen dat ik vind dat er niet films zijn met enorme literaire kwaliteit, dat wil ik, ik bedoel... die zijn er alom.

2: ja, dus dat kan ook literaire waarde bevatten.

1: ja, zeker, zeker. Maar ik vind het iets anders of iets literaire waarde kan bevatten of dat ik het echt literatuur vind en als je mij vraagt wat vind je literatuur dan zou ik echt wel zeggen ja dat is echt gewoon een boek.

2: boeken met literaire waarde?

1: ja, of papier. Geschreven woord. Ik bedoel, oké dat je een E-reader hebt, vind ik ook jammer, maar vooruit.

2: als een leerling naar u toe zou komen met mag ik een film op de leeslijst zou u... wat zou u daarvan zeggen?

1: ik zou zeggen, natuurlijk mag je die film kijken, maar je moet wel het boek erbij lezen. Dus het antwoord is dan eigenlijk nee.

2: nee, oké. En een film die uberhaupt geen boekverfilming is? Maar wel gewoon literaire waarde heeft?

1: Nee.

2: Alleen omdat het nu niet mag van de overheid of omdat u dat ook niet zou zien zitten?

1: goeie vraag. Het is goed dat ik af en toe stilval hoor, dan stel je goeie vragen... Nou ja sowieso, het mag niet van de overheid, dus ga ik het niet doen, ik sta gewoon voor de kwaliteit die wordt voorgeschreven minimaal, maar... ik denk oprecht dat als we met elkaar ervoor willen zorgen dat die ontleding een beetje wordt tegengegaan, in welke vorm dat dan ook is, dat we niet met elkaar moeten zeggen dan gaan we ook nog films kijken. Want dan ga je die ontleding echt... niet meer bestrijden. Dus ik denk dat ik daarom ook niet zou willen. Maar kijk stel er wordt gezegd nou vanaf nu mogen er weet ik veel 10 boeken en 2 films, ja prima. Dan ga ik daar niet voor liggen. Dan ga ik niet zeggen nee, ik wil geen films. Het lijkt me best wel leuk om dan te zien wat die leerlingen kijken et cetera. Maar ik zou... ik zou het wel heel naar vinden als we met elkaar zeggen van oké, het mag nu naar eigen keuze, kies maar boek of films. Daar zou ik niet voor zijn.

2: oké. Zou u theaterstukken behandelen in de les?

1: ja, volgens mij doe ik dat ook af en toe al, maar dat is dan vooral klassiek werk, omdat dat soms toneelstukken zijn.

2: oké, dus waarom dan geen nieuwere toneelstukken?

1: ja, hetzelfde verhaal, omdat die nieuwere toneelstukken, als ik met ze naar het theater ga gaan ze niet het complete script op hun deurmat krijgen en dus geen letters lezen.

2: dus voor u is het lezen van het script het belangrijkere dan de opvoering?

1: nou... voor mezelf natuurlijk niet, en ik ben wel een theaterdier dus dit wordt een heel conflicterend gesprek, maar waar het om gaat is dit: volgens mij is het doel van literatuuronderwijs voor mij is dat leerlingen lezen, dus dat ze daadwerkelijk letters tot zich nemen, en woorden, en dat is mijn doel, dus daarom kan ik niet zeggen oké we gaan vanavond met elkaar naar het theater ook al

zou dat theaterstuk ongelofelijk veel literaire waarde kunnen bevatten en misschien zelfs wel meer literaire waarde kunnen bevatten dan het gouden ei dat ze gaan lezen of een ander boek, maar toch zou ik dan willen dat ze die letters gaan lezen. Dus dat theaterstuk is prima, maar niet als vervanging van, of als totale vervanging van. Dus stel dat de overheid zegt: vanaf volgend jaar VWO 9 titels en 3 literaire werken naar keuze inclusief toneel whatever kunst, maakt allemaal niet uit, zou ik zeggen: prima.

2: oké, dus... ik ga mijn vragen nog steeds wel zo stellen zoals ze daar staan, maar ik neem in gedachte dat u al heeft gezegd, andere werken daar staat u open voor.

1: dat is prima.

2: zou u theaterstukken tot literatuur rekenen?

1: nee. Om eerdergenoemde redenen.

2: oké. Dat is wel bijzonder, wat Vondel wordt door bijna iedereen als literatuur gerekend.

1: ja, maar dat in die zin dus, dat zou ik wel tot literatuur rekenen, dat gaat om kunnen we het op papier lezen? Dus ik heb niet zozeer iets tegen theater, maar ik wil dan dat het op papier gelezen wordt. Dus stel je voor dat we bij alle moderne toneel die nu is dat we een soort methode ontwikkelen waarbij die leerlingen het script op hun bankje krijgen, dan zou ik zeggen, prima.

2: prima. Dan zou ik die ook onthouden voor de volgende paar vragen. Behandelt u muziek in de les?

1: ja.

2: dus bijvoorbeeld bepaalde liedjes, nummers? In welke vorm?

1: in de vorm van bij poëzie, dan mogen leerlingen ook een songtekst kiezen en die analyseren, als poëzie, en ik sluit mijn lessen met examenleerlingen altijd af met het voordragen van een lied, alleen ik zing niet, dat is beter voor de mensheid, dat ik niet zing, dus ik draag de tekst dan voor.

2: oké... ik zit even te denken hoe ik dit kan vragen... dus dat is ook vanwege gewoon de poëtische waarde van de liedjes?

1: ja.

2: nieuwe songteksten... en is het dan vooral weer een opstapje naar poëzie of worden de moderne songteksten ook als een eigen werk behandeld?

1: als een eigen werk, dus een leerling kan ervoor kiezen als hij een gedicht kiest of een lied, en voor mij is het allemaal poëzie, ik zeg ook wel eens, muziek is gewoon poëzie met een melodie eronder.

2: dus u rekent muziek inderdaad ook tot poëzie?

1: ja.

2: en dan niet tot literatuur want literatuur is voor u strak tekstueel?

1: nou, dit is wel een leuke, want hier kom je dus echt op het snijvlak, ik zou dus een songtekst, zeker ook zien als literatuur, want ik zie poëzie ook als literatuur, omdat die songteksten, die zijn allemaal gewoon te printen en te lezen, dus op het moment dat die leerlingen een analyse gaan maken van, ik noem maar even wat, welke rijm zit hier nu in, of welke beeldspraak, of welke lading heeft een bepaalde zin, ze moeten dat als schriftelijk werk ook teruggeven aan ons, dan gaan ze letterlijk die woorden lezen, en vaak als je de tekst geprint hebt, dan zie je ook pas hey, dit is grappig, wat hier in

strofe 1 gebeurd komt in strofe 5 ook raar terug, soms hoor je dat ook wel maar je mist ook veel dingen, en pas als je het op papier ziet, dan zie je het. En dan is het voor mij dus op dat moment al literatuur want het is opnieuw dat ze dus letters aan het lezen zijn, dus het is niet zo dat literatuur alleen tekstuele waarde heeft voor mij, het is meer zo dat ik denk dat literatuur voor mij is, literaire waarde op geschreven tekst, en die component, die hebben we niet te faciliteren met films of theaterstukken.

2: oké, ja. Als een leerling naar u toe zou komen met bijvoorbeeld een album, van ik wil dit op de leeslijst, zou u dat aannemen of niet?

1: oh, wat een leuke... dat je zegt dit is een album en ik zie dit als een poëziewerk... Heel moeilijk...! Ik zou dit overleggen met mijn sectie! Ik zou zelf geneigd zijn om te zeggen ja, want het is me nog nooit gebeurd, het lijkt me heel grappig, als dat gebeurt, dus ik zou zelf geneigd zijn te zeggen ja, vooral omdat wij ook hebben gezegd je mag 1 poëziewerk lezen, dus daarmee kader ik het wel in, dat je niet komt met nou ik heb mijn hele LP collectie als leeslijst bij Nederlands... en daar zit natuurlijk ook de kanttekening bij het moet oorspronkelijk Nederlandstalig zijn...

2: Oorspronkelijk Nederlandstalig zijn natuurlijk, wilde ik ook hierna vragen...

1: maar ik zou zelf zeggen, je vraagt het nu aan mij, ik zou zeggen ja, dat mag. Dus als jij een album van blof erop wil zetten, doe dat vooral.

2: ja, maar moet het dan ook nog een bepaalde literaire waarde hebben?

1: ja, dat ze aankomen met de fabeltjeskrant ofzo?

2: er zijn veel, dat is een hele schaal

1: ja, dat is een breed spectrum... ja ik zou zeggen een beetje maar het lastige wordt natuurlijk waar leg je dan de grens maar ik zou dan zelf zeggen van... dat het criterium is wat ik aan het begin eerder vertelde over literatuur zolang er in die tekst iets anders te lezen of horen is dan, dan zou ik het akkoord vinden dus dat is anders dan weet ik veel, nou stel dat iemand nou goed nu komen we in een terrein waar ik niet in thuis ben, maar stel iemand komt aan met het album van snollekebollekes, en ik ken dus niet al zijn muziek, maar ik weet alleen dat nummer links rechts links recht, daar kan je verder niks in lezen, want je moet naar links en je moet naar rechts, whatever, dus dat kan niet, maar bijvoorbeeld nick en simon, een beetje hetzelfde genre, sorry nick en simon, daarin zit natuurlijk wel een letterlijke tekst, je kunt niet alleen de wereld dragen om maar eens een zin aan te halen, waar je in iets anders te lezen is, want dat is niet letterlijk, dus dan zou ik zeggen nou prima.

2: oké. Ja, mooi. Laatste medium, wat ik ga behandelen: zou u games behandelen in de les?

1: ja hoor, dat wil ik best doen, maar ik weet er echt niks van.

2: ja, dus daar kan u niet zo heel veel over vrijgeven?

1: ik kan daar helemaal niks over zeggen, dus als een leerling naar mij toe zou komen met hey, ik heb hier een game, ja prima, wat zullen we ermee doen, maar nee, ik weet daar echt niks van.

2: ja, dus als een leerling naar u toekomt van ja, ik wil deze game op de lijst?

1: nou, dan zou ik me moeten verdiepen in wat is die game dan, en wat zou daar dan voor literaire waarde in kunnen zitten, en afhankelijk van de criteria die we net min of meer genoemd hebben, dus is er iets van geschreven tekst, waaruit we een diepere laag kunnen halen, dan zou ik dat kunnen

overwegen, met dus de kanttekening als eerder, dan moet er vanuit de overheid ook de ruimte komen om te zeggen, je mag ook zelf kiezen welk medium het is.

2: prima. En de allerlaatste vraag, gewoon voor de vorm, zou een game literatuur kunnen zijn?

1: ja. Stel dat je... stel je hebt een verhaal, waarin je binnen, ik noem maar wat, a la mario dingen moet oplossen, maar daarvoor moet je steeds stukjes tekst lezen, die een dubbele boodschap hebben of een extra laag daaronder, of wat ja dan zou dat zeker literatuur kunnen zijn. En dan zou je ook met elkaar in gesprek kunnen over wat voor personages zijn er dan en verzin het maar. Dus het zou kunnen.

2: dankuwel, u heeft een heel duidelijk verhaal verteld. Heel samenhangend. Heeft u nog afsluitende opmerkingen?

1: nee, nou ja dus, ik zeg nee ja, maar ja, ik vind het, ik vind het een inspirerend omdat het me ook wel aan het denken zet over hoe kan ik zelf die ruimte wat beter gaan benutten. Dus dat vind ik heel leuk.

2: ja.

Interview docent I (HAVO)

1: I

2: Laurens

+ + +

2: -aanzetten. Nou... hallo, dank voor het meewerken aan mijn onderzoek, dit is dus een interview waarbij ik je een paar vragen ga stellen over de leeslijst aan de ene kant en andere media aan de andere kant, en mijn bedoeling is gewoon om een beetje inzicht te krijgen in de discussie om en wat docenten hier van vinden. Heb je nog vragen voordat we beginnen hiermee?

1: nee, die zullen vast komen. Maar ik ga er gewoon open in, want daar heb jij het meeste aan.

2: is goed, want ter bevestiging, u bent docent Nederlands?

1: dat ben ik, ja. Ja ik ben docent en ik geef les in 4 en 5 HAVO en in leerjaar 2, onderbouw.

2: oké. Nou, om te beginnen, welke boeken moedigt u aan bij uw leerlingen om te lezen?

1: bovenbouw?

2: ja.

1: bovenbouw 4 5 HAVO?

2: ja.

1: nou, ik geef sowieso wel een lijstje tips, maar dat is meer iets wat ik op het moment aan het lezen ben, wat ik denk dat leuk is voor ze, bijvoorbeeld vorig jaar hebben ze een boek als confrontaties gelezen of confettiregen van splinter chabot, dat soort actuele boeken, maar dat kan echt een keer een tip van mij zijn, maar ik verwijs ze ook gewoon naar websites waar ze boeken kunnen vinden, bijvoorbeeld lezen voor de lijst, leesadviezen, dat soort websites, omdat, misschien ga ik nu te ver, soms is het moeilijk om boeken aan te raden omdat je ook wel wil dat de leerling zijn eigen interesse ontdekt?

2: en... dat is eigenlijk wat u het liefste ziet bij uw leerlingen...?

1: ja, en kijk... ik geef les aan HAVO, een Havoleerling vindt dat moeilijker bijvoorbeeld dan een VWO leerling, VWO leerling gaat toch meer dat eigen zoeken en een havoleerling, als ik zeg... die komt gewoon naar mij toe en zegt tip mij een boek. En dan noem ik wel iets, dan ga ik gewoon vragen naar interesses en dan tip ik wel iets, maar ik adviseer ze ook altijd wel om zelf nog een beetje te kijken. Maar ik tip wel en ik tip vooral ook wel echt actuele boeken.

2: omdat?

1: omdat... de huidige generatie moeilijk aan het lezen te krijgen is... en sommige huidige boeken die nu uitgebracht worden beter aansluiten bij de belevingswereld waardoor leerlingen misschien net iets gemotiveerder raken om te lezen en als ze eenmaal daar zijn dan, als jij als docent graag wil dat ze bijvoorbeeld boeken van 100 jaar geleden of van 50 jaar geleden lezen dan kan je ze dat daarna aanraden. Maar ik denk dat het wel goed kan werken om wat meer actueels in het leesaanbod in te brengen. Er staan bijvoorbeeld boeken op de lijst, denk aan turks fruit, ik ook van jou, dat soort boeken dat... als een leerling dat leest nu, dan mist er soms ook een beetje wat historische context. En die geef ik wel in literatuurlessen maar als die er nog niet is dan adviseer ik dat niet altijd.

2: wat hoopt u dat leerlingen bereikt hebben aan het eind van de rit? Dus na de 8 boeken?

1: Na de 8 boeken? Ik hoop dat ze ontdekt hebben dat sowieso lezen ook leuk kan zijn? dus dat het plezier oplevert, dat het ontspannend werkt en een fijne afwisseling is van netflix bijvoorbeeld, ik hoop dat ze maatschappijkritischer zijn geworden, dus dat ze op een andere manier door literatuur naar de maatschappij kijken, maar ook dat ze personages tegengekomen zijn in boeken waardoor ze mensen om zich heen beter kunnen begrijpen, zich beter kunnen inleven in anderen, dat is eigenlijk meer een wereldwijd persoon worden. Heeft een beetje ook met inlevingsvermogen te maken natuurlijk.

2: en u vindt dat literatuur daarvoor cruciaal is?

1: ...cruciaal vind ik een groot woord, maar het draagt daar zeker aan bij. Vind ik.

2: hoezo?

1: omdat literatuur ervoor zorgt dat je in aanmerking komt met misschien situaties of personen die je niet in je eigen dagelijks leven meemaakt. Ik zeg niet dat alleen literatuur dit is, maar...

2: Dat is duidelijk, ik zoek dus te grens tussen wat is wel literatuur en wat is het niet, dus...

1: ja, dat zoekt iedereen!

2: ja, daarom...

1: boeken, literatuur in het algemeen, zorgt er natuurlijk wel voor, denk ik, dat je met mensen te maken krijgt, dat je met situaties te maken krijgt die zo anders zijn dan wat jij meemaakt dat je je daar wel beter in kan inleven... dat is wel wat ik zelf kan ervaren. Bijvoorbeeld, een boek... ken je het boek Muithond?

2: nee.

1: kan ik niet per se aanraden... maar het is een boek, veel leerlingen lezen dat toch, het gaat over iemand die eigenlijk in de gevangenis zat voor een soort pedofilie, wat hij precies heeft gedaan weet je niet maar je leest in ieder geval het hele boek vanuit hem, waardoor je heel anders daarnaar gaat kijken. Dat bedoel ik.

2: dus dat vind je?

1: dat vind ik dat literatuur aan kan bijdragen. Niet alleen literatuur maar literatuur kan daar ook aan bijdragen.

2: ik heb net al een beetje van x gehoord over de aanpassingen die jullie het afgelopen jaar gedaan hebben aan de leeslijst, wat zijn nou echt de concrete modernisering die plaatsgevonden hebben?

1: nou, er werd hier heel erg gefocust op literatuurgeschiedenis en heel weinig op leesbeleving en verhaalanalyse bijvoorbeeld, dus we behandelden literatuurgeschiedenis van de middeleeuwen tot 2100 elke stroming gingen we af en leerlingen interesseerden zich daar niet heel veel voor en nergens staat dat je dat moet doen, nergens in het programma van het onderwijs staat dat je dat moet doen, dus ik wil het- en toen hadden we aan het eind van het jaar een mondeling vorig jaar en op dat mondeling moesten we over boeken praten en er kwam niks uit de leerlingen. Er kwamen zulke onzinnige dingen uit waarvan ik dacht ze hebben de essentie helemaal niet begrepen dus ik dacht dit moet anders, er moet gewoon veel meer worden ingespeeld op verhaalanalyse, en gewoon niet eens analyse maar gewoon beleving, iets lezen en daar iets over praten, en dat hoeft niet eens wat is dit perspectief etcetera maar gewoon praten erover. Wat ik dan deed was de eerste periode

daar werd een deeltaak, daar heeft x je erover verteld, dan heb je een rooster van 6 weken, toetsweek, 6 weken, toetsweek. Nou kregen ze wel literatuurgeschiedenis, middeleeuwen, want dat is toch een best interessante periode en hoe is literatuur ontstaan, of hoe is de verspreiding ervan ontstaan, en daarnaast vind ik gewoon elke week een uur lang een kort verhaal lezen, dus romanfragmenten.nl, misschien ken je die website wel, daar worden allemaal fragmenten van auteurs beschikbaar gesteld, met opdrachten erbij, komen ze bijvoorbeeld hanna bergvoets, wees onzichtbaar*, dat soort fragmenten, ging ik het voorlezen, samen lezen, ze kregen ook op papier maar ik deed het altijd voorlezen, en dan ging ik over het fragment praten. Heel veel praten over literatuur en ook veel praten over poëzie.

2: oké. Zijn er nog aanpassingen die u er aan wil doen? Of ontwikkelingen, hoe je dat anders zou willen. Of, zelf ook wat je zou willen dat de overheid anders zou instellen?

1: oké, ja, vorig jaar met poëzie heb ik ook een nascholing gevolgd van de Radboud, daar had ik heel veel inspiratie opgehaald, en daar werd er ook heel erg gezegd dat het om de beleving... wij focussen soms misschien iets te veel op vormkenmerk, bijvoorbeeld stel bij poëziteliteratuur van je moet per se het perspectief en alles herkennen, eigenlijk dat je daar wel begint als basis maar dat je daarna heel erg overgaat in echt alleen maar wat vond je ervan? Dus dat zou ik nog willen doen, en vanuit de overheid... ja ik twijfel heel erg, steeds meer, aan de 8 boeken die door Nederlandse auteurs zouden moeten zijn geschreven. Ik was twee weken geleden op de HSN, dat is ook een conferentie voor het schoolvak Nederlands, kwam ik erachter dat ze in Vlaanderen dat helemaal niet hoeven. Daar mogen ze ook vertaalde werken lezen. En ik snap de essentie ergens wel van Nederlandse auteurs, ik vind het ook goed dat ze dat... maar ik vind niet dat al die 8 boeken, daar mag best wel eens een vertaald boek tussen zitten. Dat is echt de manier om leesbeleving, leesplezier... Engelse boeken zijn nou eenmaal veel cooler en veel leuker volgens die leerlingen, dus ik vind... als het heel goed vertaald is, waarom zou dat dan niet mogen? Ik ben heel benieuwd waar die regel vandaan komt. Dat is iets waar ik de laatste tijd veel mee bezig ben.

2: goed, behandelt u theaterstukken in uw les?

1: hebben we wel eens gedaan, volgens mij? Of in ieder geval bijvoorbeeld dat er wel eens over gehad dat je werken van Joost van den Vondel hebt bijvoorbeeld die worden opgevoerd in het theater. Maar verder nee.

2: dus dan... om het even goed te begrijpen, behandelt u dan alleen de teksten of ook het theater?

1: nee, voornamelijk de teksten.

2: alleen de teksten.

1: wel benoemd dat het ook in het theater en in de schouwburg is.

2: zou u dat soort teksten tot literatuur rekenen?

1: ja, jawel, want bijvoorbeeld als je kijkt naar reynaerd de vos, allemaal van dat soort werken, dan krijg ik ook heel erg theater... dat vind ik best wel theater, toch? Je hebt personages die spreken, ja, ik denk dat dat zeker wel literatuur kan zijn.

2: Zou u het ook graag op de leeslijst zien?

1: zou ik het graag op de leeslijst zien? Staan ze niet al op de leeslijst?

2: ja, kan wel.

1: ja, als een leerling dat aanspreekt, vooral doen, maar het zijn vooral oude werken, theaterwerken op de leeslijst, ik kan mij niet herinneren of voorstellen of iets bedenken wat nu actueel is.

2: nee. Kan misschien ook iets aan gaan gebeuren.

1: zou je iets weten dan?

2: nee, ik weet op dit moment niet zo veel. Ik weet dat Tom Lanoye hele goede dingen schrijft, tegenwoordig, maar dat wordt eigenlijk helemaal niet overwogen of besproken

1: nee, dat is waar.

2: het blijft altijd om die canon gaan.

1: ja en weet je wat ze op de MAVO doen? Daar doen ze altijd heel veel met cabaret bijvoorbeeld

2: ja, daar heb ik ook iets van gehoord.

1: ja, op de MAVO is dat echt een ding.

2: ja, dat kwam ook op het onderwerp van muziek, dat dat ook een vorm is van taal.

1: ja dat gebruik ik wel.

2: kunt u daar iets over uitleggen?

1: ik vind dat er heel veel, en dan maak ik gebruik van Nederlands, kan ook Engels, maar er zijn heel veel Nederlandse zangers, rappers, die echt een beetje soort poëzie schrijven bijvoorbeeld Typhoon, of tikkie dex, gewoon en dan gebruik ik dat wel of de jeugd van tegenwoordig voor poëzielessen dus dan stel je hebt het over rijm, of je hebt het over vorm, dan laat ik ze dat uit een songtekst halen.

2: zou u bijvoorbeeld bepaalde, hele betekenisvolle Nederlandse nummers tot literatuur kunnen rekenen? Net zoals poëzie dat misschien?

1: ja, dat denk ik misschien wel. Mijn grens van literatuur is niet zo gedefinieerd, nee ja, ja het is heel poëtisch... dus ook eigenlijk een soort literatuur, toch? Ja, ik denk het wel. Ligt er ook aan wat, zitten natuurlijk ook grenzen aan...

2: ja, je hebt ook slechte boeken, dus.

1: ja, ja zeker waar. Ik krijg een beetje, het is net een beetje zoals de vraag is Saskia Noort literatuur? Daar geeft iedereen een ander antwoord op en ik denk dat dat met liedjes hetzelfde is. Maar als het een saskia noortachtig nummer is is het misschien geen literatuur maar als je kijkt naar Typhoon ofzo en wat hij schrijft soms dan mag je dat echt wel literatuur noemen.

2: zou u bijvoorbeeld zo'n album op de leeslijst willen zien zeg maar?

1: nou weet je wat daar moeilijk aan is? Kijk, als je een leeslijst... dat zijn wel dingen waar je bepaalde opdrachten mee doet, en wat jij wil met zo'n leeslijst, met die boeken, poëzie, vooral met boeken is ook dat je wat met personage enzo kunt doen en aangezien het huidige onderwijs daar zo erg op ingericht is, die literatuuurbegrippen, ik denk wel dat het moeilijk is om dat op muziek te trekken maar aan de andere kant, je zou ook heel goed kunnen bedenken, vanuit wie is dit geschreven? Wiens perspectief zien we hier? Wat zou een personagethema... eigenlijk zou het prima kunnen. Conclusie: dat zou prima kunnen. Maar dan zou het een album... maar je zou natuurlijk ook een poëziebundel... dan doen leerlingen nooit, op de lijst kunnen zetten... dus je zegt een muziekalbum... ja ik zou kunnen, het is lastig...

2: het is lastig, maar er zouden dus voordelen aan kunnen zitten...? Ergens...

1: ja het zou vooral helemaal mooi zijn als je dan zo'n soort leerlingen daardoor inzien dat... de grens tussen literatuur en muziek niet zo groot is, ja... ja of je zegt ik kies een bundel, ja dat vind ik best wel leuk, ja. Ik zie wel mogelijkheden.

2: ja, want zo lang het niet mag van de overheid, gebeurt het ook niet, maar het ding is dus dat ik ben dus nu aan het peilen naar wat vinden docenten, onderzoek komt uit, overheid doet er misschien iets aan, dat is het systeem.

1: Daar moeten hele grenzen aan komen. Ik zie heel veel maar maar maar maar maar, maar ik zie ook veel potentie.

2: laat u films of filmfragmenten zien tijdens de les?

1: eigenlijk niet vaak, nee.

2: heeft u daar nog specifieke speciale overwegingen voor?

1: nee, nee dat is omdat... ja, in die oude powerpoints zaten wel eens filmfragmenten maar dat was dan van den koele meere des doods, films zien die net zwart wit waren, dit vind ik niet eens leuk, laat staan dat een 15jarige leerling dit leuk vind. Dus eigenlijk doe ik daar heel weinig mee.

2: vindt u dat het gewoon geen toegevoegde waarde heeft?

1: nee, dat vind ik niet per se, maar het is niet dat ik daarmee bezig... hoe ik dat gewoon zou moeten kunnen doen, er zou dan bijvoorbeeld... kijk dat is ook weer iets wat ze ook op de MAVO heel veel doen, een boek lezen, film kijken en de verschillen bekijken, en ik vind dat niet interessant genoeg voor de bovenbouw HAVO. Films kunnen misschien zeker een rol spelen maar dan... ja ik weet nooit zo goed wat ik van boekverfilmingen, of ik dat wel een goed idee vind want wat ik bijvoorbeeld wel doe, is dat als ik die personages en begrippen uitleg, dan leg ik dat wel eens uit aan de hand van een netflix serie. Zonder dat ik het laat zien. Maar dan denk ik gewoon, wat kijken zij nu, en ja...

2: ja, dat is prima, ik weet ook niet hoe ik dat nu moet classificeren in mijn...

1: sorry, nee maar om echt antwoord te geven, nee ik gebruik eigenlijk geen filmfragmenten en daar heb ik ook geen goede reden voor.

2: zou u hele goede films tot literatuur kunnen rekenen?

1: weet ik niet, omdat daar ga je misschien een grens, omdat literatuur, alles wat geschreven tekst is, ga je natuurlijk zelf inbeelden, en zelf alles bedenken, en dan denk ik films, is dat nog literatuur? Aangezien... ook al heel veel is ingevuld. Ik weet het niet, of ik dat literatuur vind. Maar goed ja, wie ben ik.

2: prima. Daarmee vul ik ook voor u in dat u een film op de leeslijst niet zou willen zien per se?

1: ja, dat ligt er gewoon heel erg aan wat je doel is. Want wil je dat een leerling bijvoorbeeld zoiets kan bekijken en analyseren en daar iets moois over kan zeggen, dan zou het kunnen, maar we willen ook dat ze lezen, en dat ontmoedig je daar dan weer heel erg mee. Maar stel je zegt bijvoorbeeld de leeslijst mag ook, je mag 1 film kiezen... ja, ik weet het niet. Dat vind ik een moeilijke.

2: is goed. Dan komen we bij de gamification: ja, hoe heb ik hem precies gesteld... ik weet niet meer, zou u op dezelfde manier dat als bijvoorbeeld... zou u in de toekomst de mogelijkheid zien om voor games om behandeld te worden in de les?

1: in de les literatuur?

2: ja.

1: ja, ja ik ben toevallig, toen ik op die conferentie was, toen kreeg ik les, een workshop van iemand, en die gebruikte games, en dat koppelde ze bijvoorbeeld aan perspectief en dan postte ze een game waar je helemaal boven stond als alwetende verteller, 1 waar je het zelf beleeft, 1 waar je toekeek, ik denk dat dat best interessant kan zijn.

2: kan zijn?

1: ja ik denk dat dat best een toevoeging kan hebben maar ja... verder ik speel ook heel weinig games. Ik game zelf heel weinig, zo weinig dat ik daar ook niet genoeg van afweeg om te bedenken hoe ik dat zou kunnen toepassen, maar ik dacht toen wel oh ja, dat is best wel grappig hoe ze dat doet. Dat zou wel kunnen.

2: goed, hoe denkt u dat interactie die je hebt in dat medium meespeelt met het literaire besef? En dat soort dingen die je eigenlijk verwacht te leren bij literatuur?

1: dus dat ze echt interactief bezig zijn?

2: ja, in videospellen is het verschil, je bent zelf een deel ervan, zorgt dat ervoor dat bepaalde aspecten van het verhaal of van het boek, dat dat een meer inwerking heeft?

1: maar zou dat dan zijn dat een bepaald boek dat daar een game van wordt gemaakt?

2: kan, dat is al een keer gebeurd.

1: en dat je dan, ja het voordeel is natuurlijk dat je het meer zelf meemaakt. Dus dat je meer betrokken bent

2: ja, je krijgt een ander perspectief op zo'n werk, dan.

1: ja, ik zou zelf niet heel goed weten hoe je dat zou inzetten.

2: ja, dat is prima, het gaat over wat docenten vinden.

1: ja, maar weet je elke creatieve vorm, elke manier is het proberen waard en voor de ene zal het werken en voor de andere niet denk ik, het grootste voordeel daaraan is gewoon, stel je kunt meer een soort game maken van een bepaald iets zovan ook echt iemand die dat had gedaan, op de conferentie waar ik was, die had een soort boekverhaal, echt een soort game van gemaakt volgens mij, en het zorgde wel heel erg voor betrokkenheid bij leerlingen, dus dat is het grootste voordeel.

2: het voordeel dat leerlingen bevorderd zijn om mee te doen?

1: ja.

2: zou u games tot literatuur rekenen?

1: nee.

2: dan zijn we door de vragenlijst heen. Heeft u nog opmerkingen die je kwijt wil?

1: nee, ik denk het niet. Als jij alles weet?

2: volgens mij heb ik alles.

1: ik hoop dat je er wat aan-

Interview docent J

1: J

2: Laurens

+ + +

2: dankuwel, zijn er nog vragen of zou ik beginnen?

1: nee, als ik vragen heb zal ik het gedurende het interview wel aangeven!

2: ten eerste, van welke boeken wordt u blij om ze op de leeslijst te zien?

1: nou, ik moet allereerst wel aangeven dat wij op onze school niet echt een leeslijst hanteren, als in er zijn wel leeslijsten geweest en daar wordt af en toe nog wel op gekeken maar eigenlijk laten wij de leerlingen zelf met boeken komen en geven wij aan of we het goedkeuren ja of nee, dus een docent ik maak meestal aan het begin van het jaar heb ik een powerpoint en die maak ik helemaal up to date en daar staat eigenlijk mijn adviezen en op thema gerangschikt welke boeken interessant zijn voor de leerlingen, en als een leerling zelf nog met aanbevelingen komen dan is dat welkom dus we hebben niet echt een leeslijst waarop hard staat van dit zijn de boeken die mogen, maar wat ik graag zie, dat is eigenlijk heel erg verschillend, ik vind dat, dat de hele oudere werken van Reven en Mullish worden nog steeds heel erg graag gelezen, maar ook de wat nieuwere werken, boeken van lize spit bijvoorbeeld, of van marieken lucas rijneveld*, ja dat zijn allemaal boeken die wij wel toestaan en die eigenlijk nog niet op een leeslijst... die op mijn oude leeslijst op de middelbare school natuurlijk nog niet stonden want toen waren ze er ook nog niet, maar daar stonden ook echt vooral hele oude werken nog op, dus we proberen het wel nog steeds te vernieuwen en ook zo aantrekkelijk mogelijk voor de leerling te maken zodat ze ook nieuwere werken mogen lezen dus het is eigenlijk heel erg divers, heel veel verschillende themas en ja, we proberen eigenlijk het zo divers mogelijk te maken zodat er voor ieder wat wils wel iets tussen zit.

2: Maar wat hoopt u dat de leerlingen uiteindelijk bereiken aan de hand van wat ze lezen?

1: Ja ik vind het allerbelangrijkste dat een leerling een boek leest en dat dat boek dan iets met een leerling doet, en dat kan zowel op de negatieve manier zijn als de positieve manier, maar dat je een boek voor je hebt en dat je leest, dat het je... dat het iets in je teweegbrengt, misschien is het ontroering maar misschien is het ook een beetje dat je denkt nou kijk... ik zie hier eigenlijk niks in het doet eigenlijk niks met me dat je wel al over nadenkt wat het met je doet en dat kan denk ik met elk boek dus daarom ben ik, vind ik het ook altijd fijn als leerlingen zelf met aanbevelingen komen want natuurlijk hebben we een bepaalde standaard en meestal hanteren we de niveaus van lezen op de lijst, maar ik vind het allerbelangrijkste dat een leerling erover na heeft gedacht van dit is een boek wat ik graag wil lezen want, en dan ook kan onderbouwen waarom en er dan iets uithaalt, en wat dat iets is, ja voor elke leerling is dat verschillend, maar ik hoop altijd dat het wel iets bij een leerling teweegbrengt of kan brengen en dat een leerling ook erbij stil kan staan: wat is dan datgene wat iets met mij doet.

2: dus literatuur met een grote l is daar helemaal niet noodzakelijk voor?

1: nee, nee. Ik vind dat... als een leerling maar leest en ook kan onderbouwen waarom...

2: ja zoals u zei dus een zeker niveau is wel gewenst maar dat is eigenlijk niet het hoofddoel.

1: ja. Maar wij geven wel... kijk je hebt natuurlijk de eisen van het moet, het mag geen vertaald werk zijn, noem maar op, en eigenlijk verwijs ik een leerling als een leerling het echt niet weet, dan geef ik

tips of verwijst ik door naar lezen voor de lijst en dan zeg ik als je deze niveaus aanhoudt zit je goed, want ja we moeten natuurlijk ook wel een bepaald niveau aanhouden en ik vind het heel mooi om te zien als ze in 4 HAVO of 4 VWO aankomen dat er ook een bepaalde groei in zit, dat als je begint met... ik noem maar iets... wat zijn die boeken... de belofte van Pisa dat je een groei laat zien, en dat je aan het einde van je mondeling mooi bent gestegen in je leesniveaus, dat zou ik heel mooi vinden.

2: dus bent u op dit moment tevreden met hoe het lezen wordt behandeld tijdens de les? Of zou u nog aanpassingen willen doen?

1: ik denk dat ik op dit moment wel tevreden ben maar ik zou er meer tijd voor willen, dus ik zou meer tijd willen om samen fragmenten uit boeken te lezen, het wordt wel gedaan maar naar mijn mening te weinig, ik wil leerlingen zelf gewoon laten lezen, ik wil veel meer de tijd nemen om leerlingen boeken aan elkaar te laten aanraden, dus ja eigenlijk zou ik er meer tijd voor willen hebben, en het zou ook wel... ons rooster is dit jaar een beetje anders geweest- met het rooster van volgend jaar komt er ook gelukkig wat meer tijd vrij voor literatuur... ja, ik zou er graag wat meer aandacht aan willen besteden, ja.

2: oké. laat u af en toe films zien tijdens de les?

1: heel weinig eigenlijk. Wel eens fragmenten van het een en ander maar ik kan me zo niet herinneren dat ik ooit een hele film met een klas heb gekeken, het zijn wel... meestal komen leerlingen er al vrij snel achter dat bepaalde boeken ook verfilmd zijn, en soms voegen bepaalde filmfragmenten echt wel iets toe hoor, dat ben ik wel van mening, maar wordt het eigenlijk maar heel weinig gedaan. En als ik al iets van beeldmateriaal gebruik dan zullen het korte fragmenten zijn en niet een hele film.

2: want waarom voegen en wat voegen fragmentjes soms eraan toe?

1: nou, ik denk dat, dat om je in een boek in te kunnen leven een boek altijd beter is dan een film omdat een film altijd een bepaalde afstand heeft en je niet helemaal in het hoofd van een personage kunt duiken, dat kun je met een boek wel, maar in sommige gevallen roept het wel een... ik kan nu even niet zo'n voorbeeld bedenken maar wel een bepaalde sfeer op en dat bevestigt eigenlijk de sfeer die je in het boek ook merkt, en om daar een film bij te hebben want je hebt al een film natuurlijk in je hoofd gecreëerd dus ik zou het altijd na het lezen pas laten zien, dan kan het soms iets bevestigd worden of een extra iets aan toevoegen, maar als ik kijk naar alle boeken die ik heb gelezen waar daarna een film of een serie van is gemaakt valt het voor mij meestal wel een beetje tegen, de film, omdat het een beetje verandert wat ik er in mijn hoofd van heb gemaakt, want daar is natuurlijk al een hele film, alleen ja in sommige gevallen kan het best zijn dat wel het iets versterkt of bevestigt of wat dan ook alleen zou ik daar nu zo even geen voorbeeld van kunnen noemen.

2: en u bent niet bezig met fragmenten van niet-boekverfilmingen?

1: nee, eigenlijk niet, ik heb daarover nagedacht maar dat hebben we eigenlijk, dat doen we eigenlijk niet nee.

2: zou u films tot literatuur kunnen rekenen?

1: ja, dat zou kunnen. Dat zou kunnen.

2: hoezo?

1: ik zou het dan wel los rekenen van... of los zien van de boeken die de leerlingen moeten lezen, dus dat het in de vorm van een extra opdracht van bijvoorbeeld een leesdossier zou moeten komen...

nou kijk bijvoorbeeld een arthouse film en schrijf daar iets over... maar ja in principe doen ze dat natuurlijk ook over de boeken, ze maken ook die verwerkingsopdrachten over boeken dus dat zouden ze heel mooi toegepast kunnen worden op een film, en ik denk zeker dat er, als je hier, ja je hebt hier de lux als je hier een mooie film ziet, een arthouse film, dat daar zeker iets, ja een mooie opdracht aan te koppelen is, dus in dat opzicht zou het best interessant zijn om dat mee te nemen in het hele literatuuressier, ja.

2: maar het zou nooit een boek kunnen vervangen? Nou nooit... op dit moment...

1: jawel. Jawel, want we zijn de laatste jaren al een beetje aan het wisselen in de hoeveelheid boeken die de leerlingen moeten lezen, dus daar zou best iets... dus dat zou best een vervanging kunnen zijn van iets. Ja, dat denk ik wel.

2: Zou u theaterstukken behandelen in de les?

1: Ja in de HAVO gebeurt dat niet, wat ik best jammer vind, waar ik in 5 HAVO best wel ruimte voor zou zijn, bij ons op VWO gebeurt dat wel, maar ik geef geen VWO bovenbouw les, dus ik weet wel dat ze daar bijvoorbeeld Marieken van Nimwegen, of... wat hebben ze daar nog meer... Gijsbrecht van Amstel behandelen ze daar volgens mij wel, ja daar hebben zij veel meer aandacht voor, ook voor middeleeuwse werken enzo en dat hebben wij eigenlijk op de HAVO niet, dus het wordt wel gedaan, maar dan zou ik het mooi vinden als dat bij de HAVO ook wat meer terug zou komen.

2: ja en wat er dan wordt behandeld is vooral de tekst?

1: de tekst, ja.

2: de tekst wordt dan gelezen.

1: ja. En ik denk wel dat er ook fragmenten gekeken zullen worden, maar ik denk dat het vooral gaat om de inhoud van de toneelstukken, ja.

2: oké. Dus, zou het optreden verwerken misschien, of daarnaartoe gaan om te kijken, zou dat een extra waarde hebben?

1: ja dat denk ik wel. Ik kan me van mijn opleiding herinneren dat wij toen in de vereniging naar bint* zijn gegaan volgens mij, en dat voegde natuurlijk veel toe, en ik denk dat dat, we gaan wel vaker naar toneelstukken, bijvoorbeeld perenbomen* zijn we laatst nog geweest, dat voegt zeker iets toe. En het hele ervaring om naar een theater te gaan om naar een voorstelling te kijken is natuurlijk hartstikke mooi, dus mocht dat weer kunnen dan staat onze school daar ook altijd voor open om dat wel te doen dus dat is wel mooi.

2: oké. Zou u theaterstukken tot literatuur rekenen?

1: ja, ja, ja.

2: oké. En zou u ze op de lijst kunnen zien?

1: ja, dat denk ik wel.

2: oké. Omdat ze gewoon... waarom precies?

1: ja omdat ze natuurlijk... kijk het ligt er natuurlijk aan wat je tot literatuur rekent maar als er een leerling naar mij toekomt en die zegt nou ik wil graag dit toneelstuk, wil ik graag lezen, ik wil dat gebruiken voor mijn lijst, dan denk ik waarom niet? Dat jij een leerling daar de moeite voor neemt om zich daarin te verdiepen en dat interessant vindt en daar iets moois uit kan halen of niet, maar in

ieder geval daar een mening over kan verwoorden ja dat vind ik top, dus waarom zou ik dat dan niet goedkeuren?

2: oké, ja duidelijk. Behandelt u soms bepaalde muzieknummers in de les?

1: oh, dat is een goeie... met poëzie wel... ja, met poëzie gebruiken we eigenlijk best wel veel muzieknummers, dat doen we in de onderbouw ook eigenlijk al wel, maar ik merk dat ik daar gedurende de jaren, hoe verder we naar de bovenbouw gaan hoe minder we daarmee doen, terwijl ik dat eigenlijk wel heel erg leuk vind. Het is wel een goeie om weer eens aan te denken, om daar meer gebruik van te maken ja.

2: Zou u een bepaald Nederlandstalig album tot literatuur kunnen rekenen?

1: poeh... daar zou ik langer over na moeten denken. Daar zou ik langer over na moeten denken.

2: oké.

1: dat weet ik zo 123 niet...

2: dat is goed. Heeft u nog een gedachteproces wat u aan het afwegen is?

1: ik ben vooral aan het denken van welke songteksten gebruiken we dan bijvoorbeeld bij poëzie, en wat is bijvoorbeeld bij leerlingen geliefd, kijk ja dan komen we dan weer bij de discussie wat is dan volgens jou literatuur en wat is volgens jou literatuur in de muziek, als wij een tekst van Typhoon behandelen bij poëzie en je kunt daar een poëzieanalyse op loslaten, ja dan... is dat dan literatuur? Ja... dat is een discussie, maar ik denk dat er genoeg Nederlandstalige albums zijn, nummers zijn, die mooi zijn om te analyseren en die je tot, ja, literatuur kunt rekenen...

2: dus als een leerling naar u toe zou komen met zo'n album, ik wil eigenlijk graag poëzieanalyse hierop toepassen, zou dat dan op de lijst mogen?

1: ja, dat mag wel, als zij een bloemlezing maken en zeggen van ik wil geen gedicht, maar ik kies zelf iets uit zoals bijvoorbeeld, bij mij heeft ook iemand dit jaar een bundel gemaakt van gedichten waar ze uit konden kiezen maar ook gezegd, daar stonden ook songteksten in maar ook gezegd van als je wil, als je iets anders wil, dan kom maar naar mij toe, ja dan komen er ook mooie songteksten voorbij, ja die keur ik ook goed. Dus dat vind ik zeker oké.

2: oké. Ja, oké. Zou u... wanneer... zou u... wanneer... er wat meer Nederlandstalige games ontstaan, die behandelen in de les?

1: ohh... ik zit zelf helemaal niet in de gamewereld, ik heb daar echt geen verstand van, dus ik krijg het van mijn leerlingen mee wat er allemaal, wat ze allemaal gamen, spelen, maar ja, als dat... ik zou niet zien waarom niet, ik zou me daar alleen veel meer in moeten verdiepen dan dat ik daar nu iets van weet, maar als het iets bijdraagt aan... ja als het een bepaalde verhaallijn heeft, of... een interessante ruimte, setting, een interessante... personages of wat dan ook ja dan kun je het overal wel op loslaten. Dus dat zou ik zeker, dat zou ik niet zomaar... van me afzetten daar zou ik me eerst wel in moeten verdiepen en dan zou het zeker op een bepaalde manier wel bruikbaar zijn. En ik denk heel erg interessant voor leerlingen, natuurlijk. Als je een game betreft bij de lessen literatuur.

2: ja. Zou een game literatuur kunnen zijn?

1: ja, ligt er heel erg aan hoe het vormgegeven is. Ja, dat ligt er heel erg aan.

2: is goed.

1: ja, dat zal per game ook heel erg verschillen denk ik.

2: zoals boeken, ook.

1: ja.

2: en in zo'n geval dat games meer opkomen in Nederland zouden ze dan op de leeslijst kunnen? Hypothetisch gezien?

1: of ze op de leeslijst zouden kunnen staan?

2: ja, als we ons gedachteproces doortrekken.

1: ja, dat zou wel kunnen.

2: ja, nou prima. Heeft u nog afsluitende opmerkingen over dit onderwerp?

1: nee, ja buiten dat het heel erg interessant is en dat ik ook weer tot dingen ben gekomen waar ik me in zou kunnen verdiepen en wat ik misschien meer in het onderwijs terug zou moeten laten komen, dat ik het wel interessant vind... want hoe ben je tot dit onderwerp gekomen?

2: ik sluit even de recording af.